

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Eliška Veselá

Trestný čin znásilnění (vybrané problémy)

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jan Musil, CSc.

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 1. 7. 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 173 719 znaků včetně mezer.

Eliška Veselá

Ve Chmelné dne 1. července 2021

Poděkování

Děkuji panu prof. JUDr. Janu Musilovi, CSc. za vedení mé diplomové práce a za všechny rady, které mi poskytl.

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Krátký exkurz do historie.....	3
2.1	Násilné smilstvo v dobách středověkých a novověkých.....	4
2.2	Právní úprava 20. století – trestní zákon z roku 1950 a jeho nástupce z roku 1961	6
2.3	„Revoluční“ rok 2001 – novela zákona č. 140/1961 Sb.	8
3	Znásilnění v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.....	11
3.1	Zásadní změny v nové právní úpravě.....	12
3.2	Protiprávnost znásilnění	14
3.2.1	Znásilnění, které není trestným činem.....	15
3.3	Základní znaky skutkové podstaty	17
3.3.1	Objekt	18
3.3.2	Objektivní stránka.....	19
3.3.2.1	Pohlavní styk.....	20
3.3.2.2	Násilí, pohrůžka násilí a pohrůžka jiné těžké újmy	22
3.3.2.3	Donucení	27
3.3.2.4	Zneužití bezbrannosti.....	30
3.3.3	Pachatel.....	33
3.3.3.1	Právnícká osoba jako pachatel	34
3.3.4	Subjektivní stránka	37
4	Definování znásilnění jako pohlavní styk s absencí souhlasu.....	39
4.1	Zahraníční zkušenosti.....	40
4.2	Vhodnost změny právní úpravy trestného činu znásilnění jako pohlavního styku bez souhlasu v českém právním řádu	43
4.2.1	Právní úprava nedopadá na mnoho případů znásilnění	44
4.2.2	Vysoká latence činu.....	47

4.2.3	Mýty ve společnosti.....	50
4.2.4	Závěr.....	52
4.3	Problematika souhlasu.....	53
4.3.1	Vymezení souhlasu.....	54
4.3.2	Neplatnost souhlasu.....	57
5	Vybraný mezinárodní rámec trestného činu znásilnění	59
5.1	Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen	61
5.2	Evropský soud pro lidská práva	63
5.3	Istanbulská úmluva.....	65
5.3.1	Istanbulská úmluva v zahraničí	67
5.3.2	Istanbulská úmluva v České republice	68
6	Závěr.....	73
	Seznam použitých zdrojů	76
	Abstrakt	86
	Abstract	87

1 Úvod

Ač lidská společnost za mnoho staletí své existence ušla obrovský kus cesty a prošla neuvěřitelným vývojem, tak ohavného činu jako je znásilnění jiné osoby se nikdy nezbavila. Znásilnění není téma přežití, neboť sklon k tomuto činu je neměnnou součástí lidské povahy, a tak je i součástí společnosti od jejích počátků, nezávisle na tom, zda se jedná o tu nejprimitivnější skupinu lidí či o společnost, která umí číst genetický kód a létat do vesmíru. Jak říká výrok Sigmunda Freuda, člověka, který pronikal hluboko do lidských myslí: „Lidský život se točí pouze kolem sexuality. Na tom se nic nezměnilo a nezmění.“¹

Ve své diplomové práci budu pojednávat o některých základních otázkách trestného činu znásilnění. Vzhledem k nemalé rozsáhlosti problematiky, nemůže být mou ambicí podat čtenáři všeobsahující výklad o tomto trestném činu. Vytyčeným cílem se tak stalo na následujících řádcích pojednat o samotném vymezení, resp. definici trestného činu znásilnění, o tom, jak se její pojetí měnilo v čase, o tom, jaká je dnes a o tom jaká by mohla být v budoucnu. Záměrem diplomové práce je nejen popsat základní skutkovou podstatu trestného činu znásilnění z pohledu současné právní úpravy, zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku a představit hlavní změny, ke kterým se současnou právní úpravou došlo, ale i pokusit se objasnit cestu, která k nim vedla. Na popis trestného činu znásilnění v trestním zákoníku bude navazovat vymezení nové definice trestného činu znásilnění jako pohlavního styku bez souhlasu jedné ze stran. Záměrem práce je pokusit se vyvodit závěr, zda by Česká republika měla v tomto smyslu svou právní úpravu také změnit. Vzhledem ke zvolené koncepci práce jsem záměrně upustila od výkladu kvalifikované skutkové podstaty trestného činu znásilnění, jelikož by takové pojednání bylo na úkor rozboru aktuálních otázek spojených s možnou změnou skutkové podstaty trestného činu znásilnění.

Přestože jsme prošli vývojem od názorů, které ženě nepřiznávaly duši a degradovaly ji na majetek, až po současnou snahu o co nejadekvátnější postihování pachatelů znásilnění,

---

¹ Veselá, E. Trestný čin znásilnění a měnící se pohled společnosti a práva na tento trestný čin. Studentská vědecká odborná činnost. XIII. ročník. 2020.

nelze upustit od úsilí, jež směřuje k neustálému zlepšování právní teorie a soudní praxe v oblasti právních norem o znásilnění. Proto záměrem práce je reflektovat změny v definici trestného činu znásilnění, k nimž došlo v Evropě v posledních letech a zamýšlet se nad jejich zasazením do českého právního prostředí.² Tyto změny jsou velmi významné, neboť zásadním způsobem mění pojetí trestného činu znásilnění. S novou skutkovou podstatu znásilnění, jež má ke květnu roku 2021 ve svých právních rádech již 12 evropských států³, dochází k předefinování trestného činu znásilnění na pohlavní styk s absencí souhlasu jedné z účastníků se stran. V takovém případě tento trestný čin není vymezen žádným specifickým jednáním pachatele, jako je použití síly, zneužití bezbrannosti, využití závislosti, lsti apod. S touto novou definicí byla dokonce odstraněna i objektivní stránka skutkové podstaty, která je pro trestný čin znásilnění zcela charakteristická, a to donucení k pohlavnímu styku. Cílem diplomové práce bude pokusit se základním způsobem zhodnotit, zda by tuto změnu skutkové podstaty znásilnění bylo vhodné provést i v českém právním řádu.

Ve světle nové právní definice trestného činu znásilnění, uplatňující se již v tolika evropských státech, bude obsahem diplomové práce taktéž pojednání o mezinárodním rámci tohoto trestného činu. Úmyslem je tedy rozebrat nahlížení na trestný čin znásilnění mezinárodními úmluvami a mezinárodními soudy. Jelikož nelze zanedbat vlivy mezinárodních společenství na právní řád České republiky, účelem práce je také uvážit obsah mezinárodních úmluv týkajících se samotné definice trestného činu znásilnění a nejdůležitější judikaturu mezinárodních soudů v této oblasti. Ve světle této problematiky je velmi aktuální otázka ratifikace Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (Istanbulské úmluvy), která definuje trestný čin znásilnění jako pohlavní styk bez výslovného souhlasu jedné ze stran.

---

2 Veselá, E. Trestný čin znásilnění a měnící se pohled společnosti a práva na tento trestný čin. Studentská vědecká odborná činnost. XIII. ročník. 2020.

3 Jedná se o Dánsko, Belgie, Chorvatsko, Kypr, Německo, Řecko, Island, Irsko, Lucembursko, Maltu, Švédsko a Velkou Británii.

2 Krátký exkurz do historie

Sexuální pud patří k nejpřirozenějším pudům člověka. Snad jen instinkt sebezáchovy a touhy po potravě se tomuto pudu může vyrovnat. Ačkoliv i v živočišné říši jsou příslušníci mužského pohlaví agresivnější a silnější než příslušnice pohlaví ženského, přepadení, znásilnění, či páření proti vůli partnera je u mnoha živočichů fyziologicky nemožné.⁴ Toto pochybné privilegium člověka připravuje zákonodárcům a soudcům odedávna těžké chvíle.^{5 6}

Sexuální vztahy hrály v celých dějinách lidské civilizace a kultury významnou roli. Společnost se snažila tyto vztahy regulovat morálními či právními normami, které některá chování přikazovaly, zakazovaly a trestaly, avšak sebestřísnější tresty neodrazovaly od nevěř, únosů, znásilnění a dalších činů.⁷ Jde o trestný čin, který je zmiňován už v nejstarších právních dokumentech, ačkoliv jeho chápání prošlo značnou proměnou. Znásilnění bylo odjakživa společností považováno za jeden z nejtěžších deliktů, přestože se v průběhu staletí měnily důvody, proč tomu tak je. V průběhu let došlo k značnému posunu ve společnosti a proměnil se objekt znásilnění chráněný právem, předmět útoku znásilnění, způsob trestaného jednání, sankce ale i například způsob dokazování.⁸

Cílem diplomové práce není podrobněji popisovat historický vývoj trestněprávní úpravy znásilnění, ale pouze čtenářům historii přiblížit, resp. poskytnout základní nosné body, díky kterým čtenář získá ucelený obraz o tom, jaké jednání bylo postihováno jako znásilnění napříč historií. Takový krok je nezbytný pro správné porozumění skutkové podstaty trestného činu znásilnění v současné právní úpravě. Lze obecně říci, že změny v pojetí znásilnění spočívaly především v rozšiřování skutkové podstaty tohoto trestného činu. V následující kapitole budu

---

⁴ Lewinsohn, R. Světové dějiny sexuality. 1. vydání. Praha: Naše vojsko, 1992. s. 7.

⁵ Kovář, P. a kol. Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva. 1. vydání. Praha: Maxdorf, 2008. s. 9.

⁶ Veselá, E. Trestný čin znásilnění a měnící se pohled společnosti a práva na tento trestný čin. Studentská vědecká odborná činnost. XIII. ročník. 2020.

⁷ Weiss, P. a kol. Sexuologie. 1. vydání. Praha: Grada, 2010, s. 511.

⁸ Veselá, E. Trestný čin znásilnění a měnící se pohled společnosti a práva na tento trestný čin. Studentská vědecká odborná činnost. XIII. ročník. 2020.

tyto nejzásadnější změny čtenáři demonstrovat na dvou smyšlených příbězích pro snadnější a výstižnější vylíčení rozdílů v dřívějších právních úpravách.

2.1 Násilné smilstvo v dobách středověkých a novověkých

G.B. byla mladá žena, která žila na vesnici ve skromném domku spolu s manželem a dvěma malými dětmi. Jednoho večera, kdy manžel G.B. byl kvůli živobytí mimo město, přišel k jejich domu rodinný přítel J.N. Ten velice dobře věděl, že je G.B. doma bez manžela. Začal tvrdit, že G.B. přinesl na ochutnání vzácnou lihovinu, kterou si přivezl ze svých cest. G.B. neměla důvod J.N. z ničeho podezírat a se zvědavostí se napila z láhve, kterou ji podával. V nápoji ovšem byly přimíchány velice silné omamující byliny, které zanedlouho otupily její mysl a její tělo, téměř nic nevnímala. Na tuto chvíli J.N. čekal. Vykonal na G.B. soulož a dům spěšně opustil.⁹

Mohli bychom J.N. nazvat pachatelem znásilnění? Odpověď na tuto otázku závisí na době, ve které by oběť žila, respektive na tehdy platných zákonech. Rozeberme si nejprve na příběhu G.B. a J.N. právní úpravu znásilnění v českých zemích v době středověku a novověku. Pokud by se tento příběh odehrál ve středověku nebo raném novověku, o znásilnění by se hovořit nedalo. V 16. století¹⁰ právní kodifikace **Práva městská království českého**¹¹ stanovovala pouze dva relevantní znaky znásilnění, tj. násilí a soulož.¹² Bylo ovšem nutné, aby žena své tvrzení, že byla znásilněna prokázala tak, jak jen to bylo možné, tj. ukázala zkrvavené nebo roztrhané šaty, zranění na těle, dovolala se svědků činu apod. Zákon také stanovoval, že aby skutečně šlo o násilné smilstvo, bylo nutné, aby žena při činu náležitě křičela a tento křik poté také předvedla před soudem :...„*má křičeti a za pomoc křikem lidí žádati, Neb jestliže by nekřičela, ale mlčela, tehdy v domnění by byla, že jest skutku sama dobrovolně povolovala.*“¹³

---

⁹ Příběh je smyšlený.

¹⁰ Významné psané prameny práva se začínají objevovat až na přelomu novověku (dříve se uplatňovalo právo obyčejové).

¹¹ Jinak také tzv. Koldínův zákoník, první publikace v r. 1579. Dnes např. Malý, K. Práva městská království českého. Karolinum: 2013.

¹² Článek M. XXX.II. Práva městská království českého.

¹³ Francek, J. Zločin a trest v českých dějinách. 3.vydání. Praha: Rybka, 2007. s. 187.

Jak je tedy patrné, zákon nedopadal na mnoho případů, kdy ke znásilnění skutečně došlo, ovšem k vynucení styku nebylo použito násilí. Kolik žen tento svérázný způsob dokazování odradil od nahlášení znásilnění, se už nedozvíme.¹⁴

Pokud by ovšem poškozená G.B. žila ve středověkých dobách v **Anglii**, spravedlnosti by se dovolala. Anglické zvykové právo totiž k věci přistupovalo odlišně. Znásilnění bylo definováno jako „*nezákonná pohlavní znalost ženy starší deseti let ze strany muže, který není jejím manželem, za použití síly a proti její vůli nebo bez jejího vědomého svolení nebo v případě, že toto svolení je vynuceno silou nebo strachem z okamžitého ublížení na zdraví.*“¹⁵ „Nezákonnou pohlavní znalost ženy“ lze chápat jako uskutečnění pohlavního styku se ženou. Toto vymezení skutkové podstaty skutečně předběhlo svou dobu. Znásilnění bylo vymezeno širokou škálou jednání pachatele, kdy pamatovalo na více možných variant než jen užití násilí, a především, zahrnovalo i volní složku oběti. Naopak skutečnost, že sankce za znásilnění nedopadala na znásilnění manželem nebyla v té době ničím překvapivým, jelikož tak tomu bylo ještě ve 20.století.¹⁶

Až v druhé polovině 19. století čin, který byl na poškozené G.B. spáchán, zákony postihovaly jako zločin násilného smilstva (tj. dnešní znásilnění). V roce 1852 totiž došlo k přijetí **Trestního zákona o zločinech, přečinech a přestupcích**. Tento zákon se stal základem rakouského a později i československého trestního práva. Tento trestní zákoník se svým vymezením skutkové podstaty znásilnění více přiblížil současné právní úpravě, neboť upravoval již mnohem širší škálu jednání. Jako znásilnění tak mohlo být postihováno více skutků, kdy došlo k nedobrovolné souloži, ovšem nebylo použito násilí. Zákon vymezoval objektivní stránku znásilnění jako vykonání soulože na ženě, nikoliv pouze za použití násilí, ale i v uvedení do stavu, ve kterém žena nekladla odpor – tedy pod nebezpečnou pohrůzkou

---

¹⁴ Veselá, E. Trestný čin znásilnění a měnící se pohled společnosti a práva na tento trestný čin. Studentská vědecká odborná činnost. XIII. ročník. 2020.

¹⁵ Kovář, P. a kol. Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva. 1. vydání. Praha: Maxdorf, 2008. s. 12.

¹⁶ Veselá, E. Trestný čin znásilnění a měnící se pohled společnosti a práva na tento trestný čin. Studentská vědecká odborná činnost. XIII. ročník. 2020.

nebo omámením. Změna nenastává v případě vymezení možné oběti – jelikož zákon považoval za násilné smilstvo pouze mimomanželskou soulož – obětí mohla být pouze žena, která nebyla pachatelovou manželkou. Znásilnění uvnitř manželství trestní normy nepostihovaly.¹⁷ Jako pokrok v oblasti právní úpravy znásilnění, lze považovat § 127, který zavedl druhou skutkovou podstatu násilného smilstva, totiž mimomanželskou soulož na ženě, která je bez pachatelova přičinění bezbranná.¹⁸

Tento trestní zákoník platil bezmála století. Přestože rok 1918 znamenal konec pro habsburskou monarchii, trestní zákoník z roku 1852 platil i nadále po 28. říjnu 1918 na území Československa. Tak tomu bylo až do roku 1950.¹⁹

2.2 Právní úprava 20. století – trestní zákon z roku 1950 a jeho nástupce z roku 1961

A.N. byla ještě mladá dívka, když vstoupila do svazku manželského s K.N., o 30 let starším boháčem. K.N. byl velice hrubý a nemorální člověk. Během jejich manželství K.N. svou manželku dvakrát brutálně sexuálně napadl. Poprvé se tak stalo, když přišel domu velice opilý, svou ženu A.N. napadl a análně ji znásilnil. A.N. přitom zranil tak, že nemohla týden vstát z postele. Asi za měsíc K.N. své ženě vyhrožoval, že jestli s ním nebude mít pohlavní styk, rozvede se s ní a vykáže ji z domu, na ulici, kde zemře hladu. A.N. se toho velmi zalekla, neboť věděla, že její muž své sliby plní a se stykem neochotně souhlasila²⁰

Na příkladu A.N. a jejího manžela K.N. si kladu za cíl popsat odchylky v právních normách týkajících se znásilnění ve 20. století. Důležité je, že v tomto případě je pachatelem znásilnění manžel. Pokud by A.N. její manžel znásilnil před rokem 1950, nebylo by nutné zkoumat, zda došlo k naplnění skutkové podstaty znásilnění. K.N. by postižen trestními normami jednoduše nebyl, a to právě díky svému postavení manžela. V Evropě byl fiktivní konstrukt,

---

¹⁷ § 125 Trestního zákona o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852.

¹⁸ § 127 Trestního zákona o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852.

¹⁹ Veselá, E. Trestný čin znásilnění a měnící se pohled společnosti a práva na tento trestný čin. Studentská vědecká odborná činnost. XIII. ročník. 2020.

²⁰ Příběh je smyšlený.

že sex v manželství je legitimně vynutitelný i přes nesouhlas jedné ze stran, oficiálně odmítnut až v druhé polovině 20. století.²¹ V Československu se tak stalo s přijetím **trestního zákona č. 86/1950 Sb.** Je třeba dodat, že změna politického režimu v roce 1948, tedy rok před přijetím trestního zákona měla značný vliv na trestněprávní normy – v úvodu zákona vyjádřil zákonodárce jeho třídní charakter, když stanovil, že má chránit lidově demokratickou republiku a její socialistickou výstavbu. To, že hlavním cílem zákona byla především ochrana socialistických zájmů naznačovalo i zařazení znásilnění až do hlavy VII. nazvané *Trestné činy proti svobodě a důstojnosti člověka*, oddílu druhého *Trestné činy proti důstojnosti člověka*.²²

Trestní zákon převzal všechna jednání směřující k násilné souloži, tak jak je upravoval trestní zákoník z roku 1852. První případ znásilnění – kdy K.N. na své ženě vykonal anální soulož, zákon č. 86/1950 Sb. podle ustanovení o znásilnění, nepostihoval. Ze znění zákona je zřejmé, že skutková podstata trestného činu byla opět naplněna jen v případě, kdy došlo k souloži – žádné jiné způsoby pohlavního styku, stejně jako znásilnění mužem, tímto ustanovením postihovány nebyly. V případě jiných sexuálních útoků, které bezprostředně nesměřovaly k vykonání soulože (např. orální nebo anální sex), se toto jednání kvalifikovalo jako jiný trestný čin, např. omezování osobní svobody, vydírání atd., podle způsobu a intenzity takového útoku. Ani druhý sexuální útok K.N. se podle trestního zákona č. 86/1950 Sb. nebude posuzovat jako znásilnění. K.N. své ženě vyhrožoval, že pokud se mu nepodvolí, vyhodí ji z domu. Takové jednání současný trestní zákoník č. 40/2009 Sb. nazývá výhrůžka jiné těžké újmy. V minulém století ovšem trestní normy ve svých ustanoveních o znásilnění s takovým jednáním nepočítaly – pohrůžka jiné těžké újmy chyběla v zákoně č. 86/1950 Sb. i v jeho nástupci zákoně č. 140/1961 Sb. (dokonce ani velká novela tohoto zákona v roce 2001 tento nedostatek nenapravila.) Poprvé se tak pohrůžka jiné těžké újmy objevuje ve skutkové podstatě znásilnění až s přijetím současného trestního zákonu č. 40/2009 Sb.

---

²¹ Kovář, P. a kol. Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva. 1. vydání. Praha: Maxdorf, 2008. s. 14.

²² Veselá, E. Trestný čin znásilnění a měnící se pohled společnosti a práva na tento trestný čin. Studentská vědecká odborná činnost. XIII. ročník. 2020.

Trestní zákon č. 86/1950 Sb. platil na rozdíl od svého předchůdce poměrně krátkou dobu. V roce 1961 byl nahrazen **trestním zákonem č. 140/1961 Sb.** Po změně platného práva volala aktuální politická objednávka, ale i zjevné nedostatky kodifikace z roku 1950.²³ Trestní zákon č. 140/1961 Sb. v podstatě převzal předchozí koncepci. Systematicky zařadil trestný čin znásilnění až do hlavy osmé. Ve světle stávající právní úpravy, se zařazení těchto trestných činů až za trestní normy chránící republiku, veřejný pořádek a hospodářské trestné činy, může zdát poněkud neobvyklé. Tato systematika řazení souvisí s významem, který tehdejší Československá socialistická republika, jednotlivých hodnotám přisuzovala. Jak vyplývá z § 1 trestního zákona, stát měl zájem především na ochraně socialistického zřízení, soc. hodnot a soc. vlastnictví a až poté věnoval pozornost ochraně individuálních zájmů.

Název hlavy a oddílu zůstal nezměněn. Trestný čin znásilnění byl upraven v § 241 a nedočkal se žádné velké změny, kromě snížení trestní sazby. Trestní zákon především nenapravil velký nedostatek všech dosavadních znění – tedy omezení skutkové podstaty pouze na jedno jednání představující soulož a také to, že předmětem útoku nemohl být muž.²⁴

2.3 „Revoluční“ rok 2001 – novela zákona č. 140/1961 Sb.

Před rokem 2001 sankce trestného činu znásilnění dopadaly pouze na znásilnění ženy formou soulože (tj. spojení pohlavních orgánů muže a ženy). V praxi to tedy znamenalo, že pokud pachatel oběť (i mužskou) donutil k orálnímu či análnímu styku, nebyl odpovědný za trestný čin znásilnění, ačkoliv takové jednání mohlo mít na oběť přinejmenším stejný, či i horší dopad. Postihováno trestněprávní sankcí takové jednání samozřejmě bylo, ale podle trestného činu vydírání nebo omezování osobní svobody, což jsou činy menší společenské nebezpečnosti a trestní sazba za ně byla podstatně nižší. Můžeme to porovnat například s absurdností toho, že, někdo úmyslně usmrtí člověka shobením z vysoké budovy, ale odsouzen bude jen za to, že tomu

---

²³ Vojáček, L. a kol. České právní dějiny. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 627.

²⁴ Trestní zákon č. 140/1961 Sb. ovšem zrušil trestnost pohlavního styku mezi osobami stejného pohlaví.

člověku zlomil nohu. Přesná dikce ustanovení o znásilnění tak zcela opomíjela útrapy a ponížení, které byly obětím způsobovány např. při análním nebo orálním pohlavním styku.²⁵

Přítom znásilňování se netýká jen žen, ale prakticky kohokoli, tedy i mužů. Muži dokonce tvoří až 10 % znásilněných osob.²⁶ Muži jsou znásilňováni především jinými muži. Jelikož při jejich znásilnění nejde primárně o sexuální uspokojení (sex je většinou jen prostředkem ponížení), muže znásilňují i muži heterosexuální, z tohoto důvodu bývají znásilnění na mužích často ještě brutálnější. Znásilnění muži prožívají při znásilnění a po něm stejné pocity jako ženy, tedy smrtelný strach, hrůzu, pocit ponížení a hnusu, šok. Kromě obrovského ponížení pro ně znásilnění navíc představuje zpochybnění jejich mužské (se kterou je úzce spojená síla a schopnost ubránit se) a sexuální (pokud jsou sami heterosexuální a byli znásilněni mužem) identity. Muži se navíc zpravidla potýkají s ještě větším nepochopením od okolí.^{27 28}

K významné změně paragrafového znění trestného činu znásilnění došlo s účinností od 1. května 2001 zákonem č. 144/2001 Sb. Tato novela se bezpochyby dá považovat za zdařilou, jelikož zákonodárci napravili velkou mezeru v dosavadním vymezení skutkové podstaty trestného činu znásilnění. Změna spočívala ve změně pojmových znaků znásilnění, kterými napříště mělo být spáchání znásilnění bez ohledu na pohlaví oběti a současně rozšíření stávajícího způsobu jednání pachatele na oběti, kterým je soulož, o jiný obdobný pohlavní styk. Nově § 241 v odstavci prvním vypadal takto: *Kdo násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí donutí jiného k souloži nebo k jinému obdobnému pohlavnímu styku*

---

25 Veselá, E. Trestný čin znásilnění a měnící se pohled společnosti a práva na tento trestný čin. Studentská vědecká odborná činnost. XIII. ročník. 2020.

26 Blatníková, Š. Kriminologický výzkum o sexuálním násilí v ČR: empirické poznatky o trestných činech a odsouzených pachatelích. Trestněprávní revue 6/2017. s. 145.

27 Znásilnění, o kterých se nemluví. [online]. 2009. [cit. 23.04.2020]. dostupné z: <http://stopznasilneni.ecn.cz/cz/znasilneni/znasilneni-o-kterych-se-nemluvi>

28 Veselá, E. Trestný čin znásilnění a měnící se pohled společnosti a práva na tento trestný čin. Studentská vědecká odborná činnost. XIII. ročník. 2020.

*nebo kdo k takovému činu zneužije bezbrannosti jiného, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.*²⁹

Podle důvodové zprávy zákonodárce se „v mezidobí se projevil velice závažné obtíže při aplikaci a interpretaci ustanovení § 241. Obtíže vyvolává výslovná dikce ustanovení § 241, které dopadá jen na znásilnění žen a jen na jednání pachatele spočívající v souloži s obětí. Jednoznačnou dikci § 241 a problémy z ní vyplývající nemohly soudy překlenout výkladem.“ Zákonodárce si byl vědom nespravedlivostí, ke kterým docházelo při trestání pachatelů znásilnění a vyplývajících důsledků pro oběti: „Tato situace je nadále neudržitelná. Toto naprosto neadekvátní trestání činů, které často bývají pro psychiku oběti větší újmou, než soulož, přináší další – sekundární traumatizaci pro oběti znásilnění, neboť pachatel je vlastně zvýhodněn nižší sazbou trestu.“ Po novele byl předmětem útoku kterýkoli člověk, tedy nejen osoba ženského pohlaví, ale i osoba mužského pohlaví, popř. i hermafrodit.^{30 31}

Přestože tato novela znamenala pozitivní obrat v legislativě, přinesla s sebou určité nejasnosti, které se objevily při výkladu doplněného jednání – vykonání jiného obdobného pohlavního styku. Pro naplnění znaku „jiný obdobný pohlavní styk“ Nejvyšší soud požadoval srovnatelnost se souloží z hlediska způsobu provedení a závažnosti činu a rozhodl, že údajně méně traumatizující zážitek (např. když pachatel donutil starší ženu, aby mu třela pohlavní úd a on tak dosáhl svého uspokojení) není znásilněním.³² Dalším nedostatkem novely bylo vymezení skutkové podstaty znásilnění tak, že případy, kdy pachatel donutil poškozeného k pohlavnímu styku pohružkou (nikoliv bezprostředního) násilí nebo pohružkou jiné těžké újmy, byly kvalifikovány pouze jako vydírání podle § 235, přičemž zcela zjevně takové

---

²⁹ Veselá, E. Trestný čin znásilnění a měnící se pohled společnosti a práva na tento trestný čin. Studentská vědecká odborná činnost. XIII. ročník. 2020.

³⁰ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník: edice velké komentáře. Komentář. 2. vydání. C. H. Beck, Praha 2012.s. 1834-1848.

³¹ Veselá, E. Trestný čin znásilnění a měnící se pohled společnosti a práva na tento trestný čin. Studentská vědecká odborná činnost. XIII. ročník. 2020.

³² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13.10.2010, sp. zn. 7 Tdo 10444/2010.

jednání patří mezi sexuální trestné činy a ani přísnost postihu takového jednání neodpovídala závažnosti činu.³³

3 Znásilnění v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Trestní zákon č. 140/1961 Sb., jež byl součástí právního řádu 48 let, si stále nesl pomyslný cejch politicko-právního zákoníku totalitního státu. Ačkoliv komunistické prvky se snažila odstranit celá řada novelizací po roce 1989, trestní zákon stále plně nereflektoval změny, ke kterým po roce 1989 došlo. Proto ani nemohl v plné míře plnit svoji hlavní funkci, tj. co nejúčinněji zajišťovat ochranu společnosti před kriminalitou.³⁴ V trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. (dále jen „trestní zákoník“), který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2010, se do popředí trestněprávní ochrany dostává člověk, jeho život, zdraví, tělesná integrita, osobní svoboda a důstojnost. Zvláštní část zákoníku je rozdělena do třinácti hlav, které zaujmuly místo v systematice zvláštní části právě podle významu chráněného zájmu, který jim současný zákonodárce přisuzuje.³⁵

Znásilnění bylo spolu s dalšími sexuálně motivovanými trestnými činy zařazeno do hlavy třetí s názvem *Trestné činy proti důstojnosti v sexuální oblasti*. Ze zařazení těchto trestných činů již do hlavy třetí, jež následuje po hlavách chránící život a zdraví člověka, je zřejmé, že zákonodárce považuje trestné činy obsažené v hlavě třetí za velice závažné a přisuzuje velký význam ochraně objektů těchto trestných činů. Jako další zlepšení lze jistě považovat i terminologický rozdíl v názvu hlavy, ve které je znásilnění zařazeno – rozšíření názvu na trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, neboť samotný pojem lidské důstojnosti je mnohem širší a zahrnuje i jiná jednání než ta sexuálně motivovaná.³⁶ Současná právní úprava tak oproti té předchozí vyčlenila pro sexuální trestné činy zvláštní hlavu, která

---

³³ Veselá, E. Trestný čin znásilnění a mění se pohled společnosti a práva na tento trestný čin. Studentská vědecká odborná činnost. XIII. ročník. 2020.

³⁴ Škvain P. Nad probíhající kodifikací trestního práva hmotného. Trestněprávní revue 10/2004, s. 304.

³⁵ Veselá, E. Trestný čin znásilnění a mění se pohled společnosti a práva na tento trestný čin. Studentská vědecká odborná činnost. XIII. ročník. 2020.

³⁶ Gřivna, T. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie 10/2009. s. 67.

také dostala korespondující název. Naproti tomu, v minulé úpravě se sexuální trestné činy nacházeli ve hlavě upravující ostatní trestné činy proti lidské důstojnosti (nikoli v sexuální oblasti) jako je loupež, vydírání, omezování osobní svobody apod., zatímco ostatní trestné činy sexuálního druhu (např. kuplířství, šíření pornografie) byly zařazeny do jiných hlav zvláštní části trestního zákona. Trestní zákoník tedy do hlavy III. zvláštní části mezi trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti zařadil trestné činy, které se lidské důstojnosti dotýkají pouze ve sféře pohlavní. Jsou zde upraveny všechny sexuální trestné činy, jimiž společnost i s důrazem na zajištění práv a svobod zejména žen a dětí především v oblasti pohlavního života poskytuje zvýšenou ochranu lidské důstojnosti v oblasti sexuálních vztahů.^{37 38}

3.1 Zásadní změny v nové právní úpravě

Trestní zákoník konstrukci skutkové podstaty trestného činu znásilnění poněkud pozměnil. Skutkovou podstatu tohoto činu upravuje § 185, který zní:

Znásilnění

(1) Kdo jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží,

b) na dítěti, nebo

c) se zbraní.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

---

³⁷ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, 1647 s.

³⁸ Veselá, E. Trestný čin znásilnění a měnící se pohled společnosti a práva na tento trestný čin. Studentská vědecká odborná činnost. XIII. ročník. 2020.

- a) *spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let,*
- b) *spáchá-li takový čin na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo*
- c) *způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.*

(4) Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

(5) Příprava je trestná.

Nejdůležitější změnou oproti předchozímu trestnímu zákoníku se jeví být rozšíření trestnosti na všechny formy pohlavního styku. Změněná dikce § 185 tak umožňuje jako trestný čin znásilnění postihovat i jednání, která v minulém trestním zákoníku bylo možné kvalifikovat jen jako vydírání. Trestní zákoník rozlišuje tři kategorie sexuálního jednání, tj. pohlavní styk, soulož a jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží (pokud zákon nahradil jiný obdobný pohlavní styk, který se posuzoval podle způsobu provedení a závažnosti činu, navozuje to dojem, že se u současného vymezení jedná o srovnatelnost „pouze“ z hlediska způsobu provedení, vhodnější formulace by proto možná byla „jiný pohlavní styk srovnatelný se souloží.“). Současný trestní zákoník tak v jednání spočívající ve vykonání soulože nebo jiného obdobného pohlavního styku spatřuje vyšší stupeň závažnosti jednání. Toto jednání tak zařazuje do kvalifikované skutkové podstaty trestného činu a umožňuje tak přísnější potrestání pachatele (dřívější trestní zákoník tato jednání zařadil do základní skutkové podstaty a přísněji nebyl trestán brutálnější způsob provedení, ale provedení činu na zranitelnější oběti a těžší následek činu- těžká újma na zdraví nebo smrt).³⁹

Trestní zákoník také na rozdíl od trestního zákona č. 140/1961 Sb. nevyžaduje podmínku bezprostřednosti u pohrůžky násilí. Pohrůžkou násilí se rozumí, jak pohrůžka bezprostředního násilí, tak pohrůžka násilí, které má být vykonáno nikoliv okamžitě, ale až v bližší nebo

---

³⁹ Veselá, E. Trestný čin znásilnění a měnící se pohled společnosti a práva na tento trestný čin. Studentská vědecká odborná činnost. XIII. ročník. 2020.

vzdálenější budoucnosti.⁴⁰ Ustanovení § 185 rozšířilo objektivní stránku znásilnění i na jednání spočívající v pohrůžce jiné těžké újmy.⁴¹

3.2 Protiprávnost znásilnění

Trestný čin může být pouze čin protiprávní, který musí obsahovat obecné a typové znaky trestného činu. Obecné znaky trestného činu jsou společné pro všechny trestné činy. Protiprávnost, zejména pokud není výslovně zmíněna v konkrétní skutkové podstatě trestného činu, má spíše charakter obecného znaku trestného činu, který nemá schopnost odlišit skutkovou podstatu jednoho druhu trestného činu od jiných druhů trestných činů.⁴² Bez obecných znaků bychom spáchaný čin nemohli nazvat trestným činem. Patří mezi ně věk, přičetnost, rozumová a mravní vyspělost u mladistvých. Naopak typové znaky jsou znaky skutkové podstaty trestného činu vyjadřující specifičnost každého činu. Obsahují abstraktní popis určitého druhu trestného činu v trestním zákoně, na jedné straně vyjadřující typovou škodlivost daného druhu trestného činu pro společnost, na straně druhé jej odlišuje od jiných druhů trestných činů.⁴³ Ve své práci se nebudu zabývat obecnými znaky trestného činu znásilnění, ale v následujících kapitolách se zaměřím na znaky skutkové podstaty a vyjádření protiprávnosti tohoto trestného činu.

Podle § 13 trestního zákoníku je trestným činem protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. Jeden ze znaků trestného činu znásilnění je tedy protiprávnost neboli obecný zákaz dopustit se tohoto činu. Protiprávnost vyplývá ze samotné povahy tohoto trestného činu. Není proto nutné, aby u trestného činu znásilnění byla protiprávnost vyjádřena slovy „bez povolení“, či se protiprávnost dovozovala z porušení norem jiných právních odvětví (například z porušení pravidel silničního provozu,

---

⁴⁰ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník: edice velké komentáře. Komentář. 2. vydání. C. H. Beck, Praha 2012. s. 1834-1848.

⁴¹ Veselá, E. Trestný čin znásilnění a měnící se pohled společnosti a práva na tento trestný čin. Studentská vědecká odborná činnost. XIII. ročník. 2020.

⁴² Šámal, P. a kol. Trestní zákoník: edice velké komentáře. Komentář. 2. vydání. C. H. Beck, Praha 2012. s. 126-187

⁴³ Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 97.

bezpečnosti práce apod.), jako tomu je u některých dalších trestných činů (lze ji ale dovozovat z ústavního pořádku). Protiprávnost u trestného činu znásilnění tak vyplývá už jen z toho, že je tento čin uveden ve zvláštní části trestního zákoníku a ve společnosti je tak zjevné, že se jedná o čin zakázaný.

Morální úroveň společnosti prostřednictvím trestního práva určuje, jaké jednání (příp. jeho intenzita, rozsah) je již v rozporu se společenskými normami a bude označeno jako trestný čin a proti pachateli bude užita státní represe.⁴⁴ Trestní zákony tak odráží názory společnosti na to, jaké jednání má být kriminalizováno. Nejinak je tomu i v oblasti sexuálních vztahů. Na jednotlivých trestních kodexech a jejich novelizacích lze demonstrovat, jak se mravní názory ve společnosti na sexuální vztahy vyvíjí. Tak např. až v roce 1990 byly zcela dekriminlizovány homosexuální styky. Cizoložství bylo trestné až do přijetí trestního zákona z roku 1950.⁴⁵

3.2.1 Znásilnění, které není trestným činem

Protiprávnost je omezena dvěma korektivy – procesněprávním a hmotněprávním. Hmotněprávní korektiv je vyjádřen zásadou subsidiarity trestní represe. Subsidiarita trestní represe je stanovena přímo v § 12 odst. 2 trestního zákoníku. Vyjadřuje zásadu, že trestního práva, jako prostředku vytvořeného k ochraně společenských zájmů, musí být užito jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu. Trestní právo je tedy prostředkem nejzazším neboli tzv. ultima ratio.

Ačkoliv zákonným znakem trestného činu není společenská škodlivost, jako tomu bylo u předešlé právní úpravy, je jedním z kritérií posuzovaných při uplatňování zásady subsidiarity trestní represe.⁴⁶ Hledisko společenské škodlivosti má pro chráněné právní hodnoty povahu

---

⁴⁴ Cejlp, M., Marešová A. Variantní scénáře vybraných druhů kriminality. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. s. 35.

⁴⁵ Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s.

⁴⁶ Výkladové stanovisko nejvyššího státního zastupitelství č. 5/2011 ze dne 21. 12. 2011.

významného interpretačního principu pomáhající vyložit zákonnou skutkovou podstatu a její jednotlivé znaky podle jejich smyslu a trestněprávní normu v souladu s jejím účelem (tzv. teleologický výklad.)⁴⁷ Soud tak může při posuzování o vině pachatele znásilnění dospět k názoru, že spáchaný čin se s ohledem na nízkou společenskou škodlivost nebude posuzovat jako trestný čin, ale pouze jako přešůpek.⁴⁸ Tak tomu bylo v případě obviněného, který se dopustil následujícího jednání: „*V místnosti kuchyňky ve firmě E., kam vstoupil za poškozenou Š. V., v úmyslu ukojit své sexuální nutkání, v době, kdy tato stála u kuchyňské linky a myla nádobí, zavřel za sebou dveře, k této zezadu přistoupil a přitiskl ji úmyslně svým tělem ke kuchyňské lince, objal ji a následněji osahával na prsou, která hnětl, dále ji osahával přes oblečení na genitáliích, přičemž poškozená se jej snažila odstrkovat rukama, vykroutit se mu ze sevření a opakovaně mu sdělila, že si toto nepřeje.*“ Soud první instance shledal obviněného vinným z trestného činu znásilnění podle § 185 odst. 1 trestního zákoníku. Odvolací soud ale odsuzující rozsudek zrušil a případ postoupil Městskému úřadu k možnému projednání přestupku, přičemž využil právě zásadu subsidiarity trestní represe podle § 12 odst. 2 trestního zákoníku. Podle názoru odvolacího soudu spáchaný čin vykazoval nízkou míru společenské škodlivosti. S tím se ale plně neztotožnil Nejvyšší soud ČR, který odvolacímu soudu vytkl, že zhodnocení nízké míry společenské škodlivosti nijak neodůvodnil, a především zcela přešel negativní dopady činu na poškozenou.⁴⁹

K aplikaci zásady subsidiarity trestní represe na trestný čin znásilnění ze strany soudů dochází spíše výjimečně. Děje se tak zvláště u těch činů, u nichž spodní práh trestnosti není jednoznačně vymezen kvantitativním nebo dostatečně přesným kvalitativním znakem, v nichž lze odůvodněně konstatovat, že posuzované jednání nedosáhlo ani dolní hranice společenské škodlivosti činu. Tedy tam, kde evidentně neodpovídá ani nejlehčím běžně se vyskytujícím případům trestného činu dané skutkové podstaty (tj. vymyká-li se běžně se vyskytujícím jednáním u dané skutkové podstaty).⁵⁰ To úzce souvisí s výkladem pojmu „pohlavní styk“,

---

⁴⁷ Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 35

⁴⁸ Ačkoliv trestní zákoník definici škodlivosti nepředkládá.

⁴⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, 8 Tdo 775/2014 ze dne 2. 7. 2014.

⁵⁰ Výkladové stanovisko nejvyššího státního zastupitelství č. 5/2011 ze dne 21. 12. 2011.

který se objevuje v základní skutkové podstatě, a který je soudy v posledních letech vykládán stále šířeji, což ve svém důsledku vede mimo jiné k zostřování trestní represe⁵¹ (více k pojmu pohlavní styk v kapitole 3.3.2.1). Pokud soud v případě znásilnění vyhodnotí, že na základě subsidiarity trestní represe nebude užito trestních norem, může být tento čin vyhodnocen jako přestupek podle zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích. Pachatelovo jednání může být vyhodnoceno jako „hrubé jednání vůči jinému“, naplňující podstatu § 7 přestupku proti občanskému soužití. Problematické ovšem je, že přestupek neobsahuje žádný sexuální prvek a dále, že objektem skutkové podstaty přestupku podle § 7 je občanské soužití. Druhým objektem je zájem na ochraně cti a lidského zdraví.

3.3 Základní znaky skutkové podstaty

V každé lidské společnosti se vyskytují činy zvýšenou měrou narušující oficiální hodnotový systém, na kterém je tato společnost založena, a před kterými se tato společnost trestněprávními prostředky brání. Je velmi důležité tyto druhy činů společensky škodlivých zevrubně poznat a přesně popsat. Při kriminalizaci určitého druhu společensky škodlivého činu dochází v trestním právu k popisu jeho typových znaků. Pro souhrn typových znaků určitého druhu trestného činu má trestněprávní nauka termín „skutková podstata trestného činu“.⁵²

Každý jednotlivý trestný čin má svou specifickou skutkovou podstatu, která tento čin definuje a odlišuje ho tak od jiných trestných činů. Právní teorie rozlišuje znaky skutkové podstaty na obligatorní, kterými jsou, jak názvy jednotlivých kapitol napovídají, objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka. Pokud by se předpokládalo, že pachatel spáchal trestný čin znásilnění, avšak nebyly by naplněny všechny obligatorní znaky skutkové podstaty znásilnění, nejednalo by se o tento trestný čin. Mohlo by ovšem jít o jiný trestný čin v sexuální oblasti, jehož skutková podstata je podobná – například sexuální nátlak. Známe i znaky fakultativní, jež mohou u některých skutkových podstat absentovat. Fakultativní znaky

---

⁵¹ Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019, s. 610-611

⁵² Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 1052

obvykle znamenají větší společenskou škodlivost a obsahuje je kvalifikovaná skutková podstata- např. spáchání činu se zbraní.

3.3.1 Objekt

Objektem trestného činu znásilnění je, stejně jako u všech ostatních sexuálních trestních činů, ochrana lidské důstojnosti v sexuální oblasti. To vyjadřuje sám název Hlavy III. trestního zákoníku, kde jsou sexuální trestné činy upraveny.⁵³ Ochrana takového zájmu vychází z Listiny základních práv a svobod a z dalších důležitých lidskoprávních dokumentů.⁵⁴ Právní teorie takový objekt nazývá druhový neboli skupinový, jelikož je základem systematiky zvláštní části trestního práva. Umístění jednotlivých trestných činů v systematické zvláštní části trestního zákoníku má svůj význam i pro vymezení jejich individuálních objektů a naopak (tzv. systematický výklad).⁵⁵

Individuálním objektem trestného činu znásilnění je právo člověka svobodně se rozhodovat o svém pohlavním životě. Jedná se o právní hodnotu či zájem, k jehož ochraně je ustanovení o trestném činu znásilnění určeno.⁵⁶ ⁵⁷ S tím úzce souvisí i předmět útoku, který je třeba od objektu odlišovat a kterým u trestného činu znásilnění může být muž, žena ale i osoba disponující současně znaky obou pohlaví (hermafrodit).⁵⁸ Ochrana je poskytována všem osobám bez rozdílu pohlaví, věku, vyspělosti a způsobu života. Předmětem útoku může být i osoba žijící s pachatelem v určitém svazku.⁵⁹ Jakkoliv to zní samozřejmě, nebylo tomu tak ještě poměrně nedávno. Jak bylo uvedeno v kapitole 3, žena-manželka pachatele se předmětem útoku stala po přijetí trestního zákoníku v roce 1950, muž až s novelou trestního zákoníku č. 140/1961 Sb. v roce 2001.

---

⁵³ Trestní zákoník oproti předchozí právní úpravě, kde byly sexuální trestné činy zařazeny v hlavě s názvem trestné činy proti lidské důstojnosti, zdůrazňuje, že se jedná o sexuální oblast, což je pojem užší. Vizte kap.

⁵⁴ čl. 10 Listiny základních práv a svobod; čl. 5 Všeobecné deklarace lidských práv.

⁵⁵ Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Jelínek, J. Trestní právo hmotné: obecná část a zvláštní část. Praha: Leges, 2010. s. 543.

⁵⁸ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník, 2. vydání, Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1836.

⁵⁹ Tamtéž.

3.3.2 Objektivní stránka

Druhým ze znaků skutkové podstaty je objektivní stránka trestného činu. Objektivní stránka trestného činu charakterizuje způsob spáchání trestného činu a jeho následky. Obligatorními znaky, tj. takovými, které musí být v každé skutkové podstatě, charakterizujícími objektivní stránku trestného činu, jsou jednání, následek trestného činu a příčinný vztah mezi jednáním a následkem.⁶⁰ Objektivní stránka trestného činu znásilnění záleží v tom, že pachatel jiného násilím nebo pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku nebo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti. Z toho vyplývá, že trestný čin znásilnění lze spáchat pouze konáním, nikoliv opomenutím a následkem trestného činu je vykonání pohlavního styku. Trestný čin znásilnění je tak charakterizován dvojím jednáním, kdy k jeho dokonání je třeba jednak násilí (či pohrůžky násilí, jiné těžké újmy nebo zneužití bezbrannosti) a vykonání pohlavního styku. Pokud by pachatel nejprve za účelem vynucení si pohlavního styku užil proti oběti násilí, pohrůžku násilí nebo jiné těžké újmy a k pohlavnímu styku by poté nedošlo (aniž by od něj pachatel dobrovolně upustil, viz. kapitola 3.5.3.), jednalo by se o pokus trestného činu znásilnění podle § 21 odst. 1 trestního zákoníku. Objektivní stránka skutkové podstaty znásilnění je v současné právní úpravě naformulována tak, že postihuje širokou škálu nebezpečného jednání, a to v případě uskutečněné sexuální činnosti, tak i ve vztahu k prostředkům, které pachatel k této činnosti užívá.

Objektivní stránku skutkové podstaty trestného činu znásilnění je možno naplnit více rovnocennými alternativními formami jednání. Pokud se pachatel snažil násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí donutit poškozenou k souloži nebo k jinému obdobnému pohlavnímu styku, půjde jen o jeden dokonáný trestný čin znásilnění i v případě, když vykonal s poškozenou pohlavní styk obdobný souloži (např. orální styk), zatímco k uskutečnění zamýšlené soulože s poškozenou nedošlo.⁶¹

---

⁶⁰ Jelínek, J. Trestní právo hmotné: obecná část a zvláštní část. Praha: Leges, 2010. s. 161.

⁶¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 8. 2010, sp. zn. 3 Tdo 611/2010.

3.3.2.1 Pohlavní styk

Pohlavním stykem se podle právní teorie i judikatury rozumí jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby, stejného či různého pohlaví.⁶²⁶³ Jde o široký pojem, který zahrnuje jednání vyvolaná pohlavním pudem, jejichž podstatou je fyzický kontakt s druhou osobou, tj. dotyk, který směřuje k ukojení sexuálního nutkání.⁶⁴ Není ovšem podstatné, zda k ukojení pachatelova sexuálního chťiče v konkrétním případě opravdu došlo. Pojem pohlavní styk, pro účely trestního práva, obsahuje tři podmnožiny činností, a to soulož, jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží a ostatní formy pohlavního styku. Pohlavní styk je pojem obecnější a zahrnuje jednání výše uvedené. Při tomto pojetí lze lépe navázat na kvalifikovanou skutkovou podstatu okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby tak, aby vyjadřovaly typovou závažnost jednotlivých kvalifikovaných skutkových podstat. V českém trestním řádu je takové rozšíření skutkové podstaty poměrně nové, neboť až do roku 2001 bylo za znásilnění považováno pouze vykonání soulože (blíže kapitola 2.3).

Vztah mezi výše rozebíranými pojmy výstižně shrnul v jednom ze svých rozhodnutí Nejvyšší soud ČR (byť se toto rozhodnutí terminologicky vztahuje ještě na právní úpravu před 1. lednem 2010). Podstatou soulože je spojení pohlavních orgánů muže a ženy. V případě jiného obdobného pohlavního styku ke spojení pohlavních orgánů muže a ženy nedochází. Pro tyto případy je charakteristické to, že pohlavní orgán jedné strany uvedeného spojení je nahrazenou jinou částí těla. Jedná se tak o případy, kdy pohlavní orgán muže, místo spojením s pohlavním orgánem ženy, je zasouván do jiných částí těla ženy (např. do úst, konečníku či podpaží, vkládán ženě do ruky za účelem tření apod.). Na druhé straně jsou obdobným pohlavním stykem i případy, kdy s pohlavním orgánem ženy jsou, místo pohlavního orgánu muže, spojovány jiné části těla (např. ústa, jazyk, zasouvání prsty), nebo kdy pachatel do pohlavního orgánu ženy zasouvá nějaký předmět. Méně intenzivní jednání pachatele, zaměřené proti intimním partiím těla poškozené, které směřuje k jeho sexuálnímu uspokojení

---

⁶² Jelínek, J. Trestní právo hmotné: obecná část a zvláštní část. Praha: Leges, 2010. s. 551.

⁶³ Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s.

⁶⁴ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník: edice velké komentáře. Komentář. 2. vydání. C. H. Beck, Praha 2012. s. 1834-1849.

a které spočívá např. v ohmatávání, dotycích, tisknutí, líbání apod., je sice jiným pohlavním stykem, než soulož, avšak nelze ho považovat za obdobu soulože.⁶⁵

Znásilnění spočívající v souloži či obdobném pohlavním styku je zvlášť přitěžující okolností a je znakem kvalifikované skutkové podstaty podle § 185 odst. 2 trestního zákoníku, vedle činu spáchaného na dítěti nebo se zbraní. S takovým jednáním je spojena přísnější sankce, s ohledem na závažnost a nebezpečnost pachatelova jednání a také s ohledem na následky, které je toto jednání oběti schopno způsobit. Podle ustálené soudní praxe je znásilnění formou soulože dokonáno, pokud se mužský a ženský pohlavní orgán spojí, stačí tedy, když dojde jen k částečnému zasunutí mužského údu.^{66 67} Pokud se ale pohlavní orgány pouze dotknou, bude se jednat o pokus znásilnění.⁶⁸

Otázka je, jak by byla soudy hodnocena podobná situace při provedení pohlavního styku způsobem srovnatelným se souloží. Pokud by se jednalo o anální či orální styk, kdy pachatel pouze částečně zasunul svůj pohlavní úd do análního otvoru či úst oběti, s nejvyšší pravděpodobností by takovou situaci soud vyhodnotil jako dokonané znásilnění způsobem srovnatelným se souloží. Provedení pohlavního styku způsobem srovnatelným se souloží je totiž třeba hodnotit i ve vztahu k následkům pro oběť, kdy jen částečné zasunutí pohlavního údu do úst či análního otvoru oběti je pro oběť silně traumatické. Nejvyšší soud již v minulosti vyjádřil názor na případ, kdy *„obviněný při osahávání poškozené jí strčil také prsty do pochvy, avšak tato sexuální aktivita pro poškozenou nepředstavovala co do intenzity obdobný traumatický zážitek jako při násilné souloži“*, pak takové jednání nelze pokládat za „jiný obdobný pohlavní styk“ ve smyslu § 185 odst. 2 trestního zákoníku.⁶⁹ Každý spáchaný čin je ale samozřejmě třeba posuzovat individuálně s ohledem na všechny okolnosti. V uvedeném případě poškozená uvedla, že ji uvedené jednání nezpůsobilo žádné trauma. Jiný

---

⁶⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2010, sp. zn. 7 Tdo 841/2010.

⁶⁶ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník: edice velké komentáře. Komentář. 2. vydání. C. H. Beck, Praha 2012. s. 1834-1849.

⁶⁷ Jelínek, J. Trestní právo hmotné: obecná část a zvláštní část. Praha: Leges, 2010. s. 551.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Soubor trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, sv. 35/2007, pod č. T 990

skutek, který byl Nejvyšším soudem posouzen jako pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží spočíval v tom, že *pachatel jako masér, oběť znehybnil, svlékl jí spodní prádlo, a i přes její odpor jí silou roztáhl nohy od sebe a krátce v řádu několika sekund, jí jazykem a ústy dráždil na zevním genitálu*. Přestože sexuální akt trval pouze několik sekund, došlo ke spojení úst a jazyka obviněného, které nahradily jeho pohlavní orgán, a pohlavního orgánu poškozené a bylo dokázáno, že tím obviněný poškozené způsobil intenzivní trauma a další psychické potíže.⁷⁰

3.3.2.2 Násilí, pohrůžka násilí a pohrůžka jiné těžké újmy

Pojem násilí není v zákoně definován, nicméně dle ustálené soudní praxe je vykládán jako fyzický útok směřující k překonání vážně míněného odporu znásilňované osoby a dosažení pohlavního styku proti její vůli. Je ovšem třeba, aby fyzický útok byl prostředkem k vynucení si pohlavního styku. Například zjištění, kdy obviněný nejdříve slovně vyzval poškozenou k souloží (či k jinému pohlavnímu styku srovnatelnému se souloží) a až poté, co toto odmítla, ji fyzicky napadl, jako odplatu za odmítnutí, ještě samo o sobě nestačí pro závěr, že násilné jednání obviněného bylo prostředkem k vynucení si pohlavního styku.⁷¹

Prof. Jelínek zahrnuje do znaku násilí i pouhé oslabení odporu, nejen jeho překonání.⁷² Prof. Šámal za násilí považuje i zamezení odporu teprve očekávaného.^{73 74} Takový výklad koresponduje s podstatou trestní normy o znásilnění, jejímž účelem je ochránit každého před pohlavním stykem vynuceným násilím. Násilím není pouze úplné vyloučení volní složky u oběti, kdy oběť nemůže kvůli užitému násilí konat jinak, i kdyby chtěla (tzv. násilí ve formě vis absoluta), ale i násilí, které působí na psychiku oběti (násilí ve formě vis compulsiva). Oběť tak nemusí být fyzicky pachatelem zcela ochromena (jako je tomu například u velice

---

⁷⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 10. 2012, sp. zn 4 Tdo 1070/2012

⁷¹ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník: edice velké komentáře. Komentář. 2. vydání. C. H. Beck, Praha 2012. s. 1834-1849.

⁷² Jelínek, J. Trestní právo hmotné: obecná část a zvláštní část. Praha: Leges, 2010. s. 548.

⁷³ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník: edice velké komentáře. Komentář. 2. vydání. C. H. Beck, Praha 2012. s. 1834-1849.

⁷⁴ Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s.

intenzivního bití či u jiného znehybnění oběti) a je schopna jednat dle svého uvážení. Toto uvážení je ovšem pachatelem silně ovlivněno prováděným násilím (například fackováním). Násilí může být užito i proti věci nebo proti jiné osobě, než na kterou má působit. O násilí tak půjde i v případě, kdy pachatel fyzicky útočí například na psa oběti či ničí vybavení bytu oběti s cílem ji přimět k pohlavnímu styku. Takový nátlak přímo nevylučuje jiné než pachatelem vyžadované jednání, ale volní složka oběti není zcela svobodná.

Přesný popis pachatelova jednání spočívající v užití násilí musí být vždy součástí skutkových zjištění soudu. Přestože by bylo zcela zřejmé, že se pachatel násilí dopustil (například z poranění oběti), není možné, aby soud nezahrnul popis jednání pachatele, ve kterém bylo spatřováno násilí, ale automaticky ho z okolností dovozoval. Jak dovodil Nejvyšší soud ČR: *„Skutková zjištění soudu, podle nichž obviněný vykonal s poškozenou pohlavní styk „přes její odpor“ a „poškozená se bránila tím, že obviněného kopala a odstrkovala od sebe“, sama o sobě nijak necharakterizují jednání obviněného jako násilí. Taková zjištění totiž popisují chování poškozené, ale nevyjadřují nic ohledně jednání obviněného.“*⁷⁵

Nejvyšší soud řešil mnohokrát otázku, jak velké násilí je k překonání odporu vyžadováno, jelikož pachatelé znásilnění velice často namítají, že násilí téměř nepoužili, resp., že užili fyzickou sílu malé intenzity a oběť se téměř nebránila. Judikatura je v tomto naštěstí velice jednotná a očekávaně bylo rozhodnuto, že není nezbytnou podmínkou, aby poškozený skutečně kladl odpor, např. když si je vědom fyzické převahy útočnicka a z obavy před dalším násilím odpor raději vůbec neprojevuje a plně se podrobuje vůli pachatele.^{76 77} Postačí, pokud pachateli musela být zřejmá zjevná nevole oběti s jeho jednáním.⁷⁸ Poškozená osoba může také podlehnout beznadějnosti při kladení odporu, s ohledem na to, že pachatel nedal

---

⁷⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 6. 2002, sp. zn. 7 Tdo 236/2002.

⁷⁶ Například rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 6. 2017, sp. zn. 3 Tdo 680/2017

⁷⁷ Tak rozhodl Nejvyšší soud i u jiných trestných činů, v jejichž skutkové podstatě se objevuje násilí, např. trestný čin loupeže, viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2003, sp. zn. 7 Tdo 571/2003

⁷⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. 8. 2015, sp. zn. 5 Tdo 847/2015-31

oběti možnost odpor projevit.⁷⁹ Takový výklad se shoduje s definicí donucení (více v kapitole 3.3.2.3) a uplatňuje se i na další formy donucení k pohlavnímu styku.

Násilím je trestný čin spáchán také v případě uvedení oběti do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným způsobem, jak stanovuje trestní zákoník ve svých výkladových ustanovení v § 119. Bude se tak jednat nejčastěji o případy, kdy pachatel podá oběti určitý lék, alkohol či jinou látku, která způsobí bezbrannost oběti (více k pojmu bezbrannost v 3.3.2.4), proto, aby na ní vykonal pohlavní styk nebo oběť k jednání, jež způsobí stejný účinek, přiměje lstí nebo jiným způsobem. Lstí se v tomto případě rozumí vyvolání omylu oběti či využití jejího omylu.⁸⁰ Typicky tak půjde o případy, kdy oběť má za to, že požívá běžný nápoj, ale ve skutečnosti jde o silné narkotikum, které pachatel do nápoje úmyslně přidal.

Uvedení do stavu bezbrannosti jiným způsobem se rozumí především případy, kdy pachatel uměle navodí určitou situaci a spoléhá na to, že se oběť přivede do stavu bezbrannosti sama. Například v situaci, kdy pachatel nabídne silný alkohol osobě, o které ví, že se „opíjí do němoty“, předpokládá že se tak stane a on tak vykoná na této osobě pohlavní styk. Ve výše uvedených případech, tak nebude tento čin kvalifikován podle § 185 odst. 1 alinei 2, ale podle alinei 1 téhož odstavce v podobě násilí.⁸¹ Rozhodující ovšem je, zda pachatel přivedl oběť do stavu bezbrannosti s úmyslem na ní posléze vykonat pohlavní styk. Podle četné judikatury, pokud pachatel tento úmysl pojme až poté, co se osoba do stavu bezbrannosti dostane, bude takové jednání posouzeno jako „zneužití bezbrannosti“ podle § 185 odst. 1 alinea 2, nikoliv jako užití násilí.⁸²

Pohrůzkou násilí se rozumí jak pohrůzka bezprostředního násilí, tak i pohrůzka násilí, které má být vykonáno nikoli ihned, ale teprve v bližší nebo vzdálenější budoucnosti (jako znásilnění takové jednání postihuje až současný trestní zákoník). Při srovnání s pohrůzkou

---

⁷⁹ Například rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2020, sp. zn. 4 Tdo 556/2020.

⁸⁰ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník: edice velké komentáře. Komentář. 2. vydání. C. H. Beck, Praha 2012. s. 1305-1307.

⁸¹ Novotný, O., Vokoun, R., Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 118.

⁸² Například rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. 11 Tdo 975/2012.

bezprostředního násilí je tedy pohrůžka násilí širší. Vzhledem k povaze znásilnění, které vyžaduje pohlavní styk ve výše uvedeném smyslu, musí nakonec, byť s odstupem času od pronesené pohrůžky, vždy dojít k osobnímu kontaktu pachatele s poškozenou znásilňovanou osobou, jež se podrobuje dříve pronesené pohrůžce, která již ani nemusí být opakována (např. pachatel pronese telefonicky pohrůžku násilím s tím, aby se poškozená dostavila na určité místo za účelem pohlavního styku, jinak jí zlomí ruku a poškozená se z obavy z uskutečnění pohrůžky násilím, neboť zná agresivitu pachatele, na jím uvedené místo dostaví a zde již bez další pohrůžky násilím se podrobí vůli pachatele a dojde k pohlavnímu styku).⁸³

Pachatel může hrozit násilím nejen proti oběti samotné, ale i proti jiným osobám (typicky členům rodiny) či proti násilí na majetku (například výhrůžka ublížení zvířeti oběti). Pohrůžka násilí nemusí být ani vyjádřena slovně, například za situace, kdy pachatel před obětí zachází se zbraní tak, aby bylo zřejmé že ji může proti oběti užít (nabíjení zbraně, odjištění apod.), se taktéž jedná o pohrůžku násilím učiněnou konkludentně.⁸⁴ Podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu ČR, je třeba, aby pohrůžku násilím byla oběť schopna objektivně vnímat a aby tato pohrůžka byla způsobilá u ní vyvolat strach z vyhrožovaného násilí.⁸⁵

Pohrůžka jiné těžké újmy může spočívat v hrozbě způsobení majetkové újmy (která není násilím na věci)⁸⁶, vážné újmy na cti a dobré pověsti, směřovat k rozvratu manželství nebo rodinného života, k zahájení trestního stíhání poškozeného a uplatnění zajišťovacích úkonů (bez ohledu na to, zda poškozený skutečně spáchal trestný čin), dále se může vztahovat ke ztrátě zaměstnání apod.^{87 88} V soudní praxi se velice často objevují pohrůžky jiné těžké újmy

---

⁸³ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník: edice velké komentáře. Komentář. 2. vydání. C. H. Beck, Praha 2012. s. 1834-1849.

⁸⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2012, sp. zn. 8 Tdo 521/2012

⁸⁵ Pokud tedy oběť nemůže v důsledku svého stavu (bezvědomí) tuto pohrůžku nijak vnímat, nepůjde o dokonání trestný čin znásilnění, ale pouze o pokus takového činu. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21. 7. 1978 sp. zn. 7 Tz 33/78.

⁸⁶ Například v hrozbě zhoršením výdělečných možností poškozeného, viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 12. 2017 sp. zn. 7 Tdo 1120/2017.

⁸⁷ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník: edice velké komentáře. Komentář. 2. vydání. C. H. Beck, Praha 2012. s. 1834-1849.

⁸⁸ Jelínek, J. Trestní právo hmotné: obecná část a zvláštní část. Praha: Leges, 2010. s. 550.

v podobě zveřejnění informací. Zveřejnění informace z intimního života, která je způsobilá ohrozit profesní postavení oběti nebo její osobní život, lze bezpochyby považovat za pohrůžku jiné těžké újmy.⁸⁹ Stejně tak i pohrůžku zveřejnění homosexuální orientace oběti, pokud je taková informace způsobilá způsobit újmu, resp. pokud má oběť za to, že by se tak mohlo stát.⁹⁰ Pohrůžka nemusí být sdělena oběti osobně, stačí i zaslání pohrůžky oběti přes SMS či jiné dálkové komunikační síť.⁹¹

S ohledem na výklad pohrůžky násilí, která může směřovat i proti jiné osobě či věci, lze předpokládat, že i pohrůžka jiné těžké újmy může směřovat proti jiné osobě (vynucení pohlavního styku pod pohrůžkou propuštění manžela z práce) či proti věci – ta ovšem nemůže mít charakter násilného útoku, jinak by se jednalo o pohrůžku násilí (například odebrání automobilu, který pachatel oběti koupil).

Nejvyšší soud mnohokrát řešil míru závažnosti pohrůžky jiné těžké újmy a dovedl, že *musí jít o pohrůžku, která hrozí způsobením takových následků, které jsou svou intenzitou srovnatelné s hrozbou spojovanou s pohrůžkou násilí*.⁹² Tato pohrůžka se musí jako těžká újma objektivně jevit a napadený ji jako těžkou újmu musí také objektivně pociťovat, stejně jako tomu je v případě pohrůžky násilím.⁹³

S ohledem na ustálenou judikaturu je tak třeba hodnotit především dvě hlediska, jednak, zda se taková pohrůžka může jevit jako hrozba objektivně, ale zároveň je nutno přihlížet k osobním poměrům oběti, k její vyspělosti, psychickému stavu apod., tedy hodnotí se i subjektivní vnímání hrozby. Proto, pokud pachatel pronese pohrůžku, kterou by průměrně vyspělá a rozumná osoba, musela považovat za pohrůžku planou, jelikož ji nelze splnit, pravděpodobně by se nemohlo jednat o pohrůžku jiné těžké újmy. Jiná situace by nastala, pokud by se jednalo o osobu rozumově či psychicky zaostávající, která by pohrůžce uvěřila

---

⁸⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. 1. 2020, sp. zn. 8 Tdo 1584/2019.

⁹⁰ Je nepodstatné, že je vztah dvou osob stejného pohlaví legalizován. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. 1. 2020, sp. zn. 8 Tdo 1584/2019.

⁹¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. 8 Tdo 36/2018.

⁹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 12. 2017, sp. zn. 7 Tdo 1120/2017.

⁹³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu publikované pod č. 10/1979-II. Sb. rozh. tr.

(například pachatel by tvrdil, že pokud oběť nesvolí k pohlavnímu styku, shodí z vesmíru bombu na celou zemi a všechno živé na zemi zahyne, což by osoba rozumně uvažující považovala za nereálné).

3.3.2.3 Donucení

V objektivní stránce skutkové podstaty znásilnění slovo „donucení“ značí nejdůležitější atribut tohoto trestného činu, a to nedobrovolnost oběti k pohlavnímu styku. Donucení k pohlavnímu styku je jednotně právní teorií vykládáno tak, že pachatel svým jednáním překoná opravdový, vážně míněný odpor znásilňované osoby, nebo že tato osoba podlehne beznadějnosti při kladení odporu.^{94 95}

Jak již bylo zmíněno výše, takové jednání může spočívat buď v násilí, pohrůžce násilí nebo pohrůžce jiné těžké újmy. Jednání spočívající ve zneužití bezbrannosti se nachází v § 185 odst. 1 alinea 2 a neváže se k pojmu donucení, jelikož oběť nacházející se ve stavu bezbrannosti není schopna svůj odpor projevit, a právě toho pachatel využívá. Pojem donucení v sobě tedy obsahuje složku nesouhlasu oběti s jednáním pachatele. Jestliže by pachatel užil pro dosažení pohlavního styku například výhrůžky násilí, druhá osoba by však s pohlavním stykem sama svobodně souhlasila, nemohli bychom hovořit o spáchání trestného činu znásilnění, stejně tak jako v případě odporu pouze předstíraného. O donucení také nejde, když sice poškozená osoba zpočátku odpor klade, ale později s pohlavním stykem dobrovolně souhlasí.⁹⁶

Přestože výklad pojmu donucení, resp. vážně míněného odporu, může činit jisté interpretační potíže, Nejvyšší soud poskytuje v této věci dostatečné východisko. Klíčový je projev nesouhlasu oběti s pachatelovým jednáním, a to že pachatelovi musel být tento nesouhlas zjevný. Pokud pachatel užil k překonání oběti násilí, není třeba, aby s ním oběť vedla vyčerpávající boj, jelikož se jí takové jednání může zdát beznadějně (vzhledem k fyzické

---

⁹⁴ Jelínek, J. Trestní právo hmotné: obecná část a zvláštní část. Praha: Leges, 2010. s. 549.

⁹⁵ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník: edice velké komentáře. Komentář. 2. vydání. C. H. Beck, Praha 2012. s. 1834-1849.

⁹⁶ Tamtéž.

převaze pachatele či izolovanosti místa činu), pro svůj strach z pachatele či pro svou vyčerpanost. Jak uvedl Nejvyšší soud, není nezbytné, aby osoba kladla zřejmý fyzický odpor a postačuje, pokud pachateli musela být zjevná nevole této osoby s jeho jednáním.⁹⁷ Pokud oběť upustila od kladení odporu pro zjevnou beznadějnost, z odůvodněného strachu či pro svou vyčerpanost, jde také o donucení.⁹⁸ To dopadá nejčastěji na případy, kdy pachatel užije pohrůžku násilí či pohrůžku jiné těžké újmy – oběť nemusí projevit svůj nesouhlas s jeho jednáním, a to právě pro svůj odůvodněný strach ze splnění výhrůžky.

Při rozhodování obecných soudů lze ale někdy zaznamenat váhání u případů, kde chybí prvek zneužití bezbrannosti či zjevné užití násilí (ve formě vis absoluta či silné bití apod.), jak vyplývá z analýzy 55 pravomocných rozsudků soudů rozhodujících v 1. stupni, z roku 2016, týkajících se trestného činu znásilnění.⁹⁹ Soudy se pak snaží dopátrat, zda jednání pachatele na poškozené osobě překonávalo její zřejmý fyzický odpor, a to dostatečné intenzity, typicky i v případech velké fyzické převahy pachatele nebo v případech, kdy je obětí osoba mladistvá, ačkoliv dané není v souladu s uvedeným¹⁰⁰ názorem Nejvyššího soudu.¹⁰¹

Mám ovšem za to, že už ze samotné podstaty prostředků, které pachatel využívá k pohlavnímu styku plyne, že si pachatel musí být vědom odporu oběti, nebo takový odpor očekává, a proto si pro vynucení pohlavního styku využívá tyto aktivní nástroje jako je násilí, pohrůžku násilí či pohrůžku jiné těžké újmy. Užití těchto prostředků k vykonání pohlavního styku samo o sobě vyjadřuje donucení oběti, konkrétně to, že se oběť nemohla sama svobodně rozhodnout. Není třeba zkoumat, zda oběť skutečně projevila odpor proti jednání pachatele. To i s ohledem na stále přetrvávající názor, že pokud oběť se stykem nesouhlasí, důrazně se fyzicky brání. Ačkoliv se jedná o jeden z největších mýtů o znásilnění, je možné se s ním stále

---

⁹⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 294/2014.

⁹⁸ Jelínek, J. Trestní právo hmotné: obecná část a zvláštní část. Praha: Leges, 2010. s. 549.

⁹⁹ Provedené organizací ProFem, o.p.s. Výsledky publikované: Ježková, V. Jen ano je ano: trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2017.

¹⁰⁰ Výše zmíněné rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 294/2014.

¹⁰¹ Ježková, V. Jen ano je ano: trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2017. s. 12.

setkat při práci orgánů činných v trestním řízení. Tato skutečnost z něj zároveň dělá jeden z nejnebezpečnějších mýtů o znásilnění.

Pokud otázky ze strany orgánů činných v trestním řízení padají nejčastěji právě na míru obrany oběti, snadno tak dochází k sekundární viktimizaci oběti. Oběť poté může dospět k bodu, kdy lituje, že své znásilnění vůbec nahlásila. Jako například oběť, která byla v opilosti zatažena pachatelem na odlehlé místo a tam několik hodin znásilňována. Zde se vyskytovaly pochybnosti o tom, jak ji pachatel mohl několik hodin znásilňovat, aniž by s ním spolupracovala. V jejím případě byl výslech ohledně nedostatečného násilí doveden do takové absurdity, že sama poškozená k tomuto uvedla: „Nyní vidím to, že když nejsem mrtvá nebo alespoň zraněná, vypadá to, že jsem styk vlastně chtěla. Už se nedivím jiným ženám, že znásilnění raději neoznamují.“¹⁰²

Jako další případ, kdy šel nedostatek zjevného odporu k tíži oběti lze citovat rozhodnutí odvolacího soudu: „Trest uložený pachateli byl nepřiměřeně přísný. (...) Trestný čin znásilnění je spojen s brutálním násilím a zraněním, v tomto případě však k ničemu podobnému nedošlo. Fyzicky se poškozená v podstatě nebránila, pouze slovně. (...)“¹⁰³ Pachatelé se také pro nízký odpor oběti často dovolávají skutkového omylu negativního, tedy, že měli za to, že jde o odpor pouze předstíraný (více v kapitole 3.5.). Násilí či výhrůžky ovšem nejsou v sexuálním životě tolerovány, pokud se například nejedná o dvojici, která běžně provozuje tzv. sadomasochistické techniky. Po prokázání této skutečnosti by pachatel skutečně mohl jednat nezaviněně. V ostatních případech, mám za to, že pachatel jedná zaviněně, neboť každý přičetný člověk si musí být vědom toho, že pokud užije násilí, pohrůžku násilí nebo jiné těžké újmy k vynucení pohlavního styku, může porušit zájem chráněný trestním právem.

---

¹⁰² Trestní spis 21 T 69/2008. Převzato Šandová, M. Diplomová práce Metodika vyšetřování trestného činu znásilnění (specifické problémy). Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta: 2014. s. 79.

¹⁰³ Trestní spis 25 T 18/2006. Tamtéž. s. 77.

3.3.2.4 Zneužití bezbrannosti

Pojem bezbrannost je chápán v nejširším slova smyslu. Trestněprávní nauka rozlišuje bezbrannost absolutní a tzv. psychickou bezbrannost, ačkoliv trestní zákoník tyto rozdíly nečiní. Za bezbrannost celkovou či absolutní, označujeme stav, kdy se oběť nachází v situaci, již sama nevnímá, není schopna jakéhokoli vlastního úsudku, a tedy ani jakkoli ovlivnit jednání pachatele. Může se jednat o člověka, který je např. v bezvědomí, v mdlobách nebo v silném obluzení alkoholem, při němž zcela nevnímá situaci kolem sebe, dále v hlubokém spánku (srov. R 36/1979), nebo pod vlivem drog, které ho zcela zbavily vlády nad sebou samou apod.¹⁰⁴ Z české soudní praxe můžeme zmínit případ, kdy pachatel vyvedl z baru těžce opilou dívku a vykonal na ní pohlavní styk. Dívce bylo v krvi poté naměřeno téměř 3 promile alkoholu, což byl v jejím případě už stav akutní intoxikace alkoholem, který způsobil, že dívka byla schopna dát najevo svůj nesouhlas pouze lehkým odstrkováním. Při posuzování případu nebylo vůbec rozhodné, že se tato oběť do stavu těžké opilosti dostala sama, jak poznamenal Nejvyšší soud.¹⁰⁵

Ve stavu bezbrannosti se nacházejí i osoby, které sice vnímají okolní svět, avšak jejich duševní a rozumové schopnosti nejsou na takové úrovni nebo takového stavu, aby si ve své mysli dokázaly situaci, v níž se nacházejí, dostatečně přiléhavě ze všech souvislostí vyhodnotit a přiměřeně, logicky a účinně na ni reagovat. Tak tomu obvykle bývá např. u osob trpících duševní chorobou, pro niž nechápou význam pachatelova jednání, anebo u dětí¹⁰⁶ či osob mentálně zaostalých, které nemají dostatečné znalosti a zkušenosti, aby byly schopny posoudit význam odporu proti vynucovanému pohlavnímu styku apod. V takových případech bezbrannosti se jedná o psychickou bezbrannost, v důsledku, níž oběť často

---

¹⁰⁴ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník, 1. vydání, Praha: C.H.Beck, 2009, 1834–1849 s.

¹⁰⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 4. 2018, sp. zn. 7 Tdo 359/2018.

¹⁰⁶ O takový stav nejde u oběti, která je sice nezletilá, ale natolik fyzicky a duševně vyspělá, že je schopna pochopit jednání pachatele a svůj případný nesouhlas s tímto jednáním dát dostatečně zřetelně najevo: Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 3. 1994, sp. zn. 3 To 105/90. Publikováno Sběrka soudních rozhodnutí a stanovisek, 9/1994.

nechápe, co se po ní požaduje, resp. co je smyslem jednání pachatele, nebo není způsobilá vůbec domyslet a vyhodnotit důsledky takového jednání atd.¹⁰⁷

Lze také rozlišovat i třetí skupinu osob v bezbrannosti – osoby, které ač dokážou plně vnímat jednání pachatele, nejsou kvůli fyzické indispozici schopny situaci ovlivnit. Jedná se např. o spoutané osoby, osoby handicapované, tělesně postižené či osoby vyššího věku. Vzhledem k tomu že takový fyzický stav vždy ovlivňuje i psychiku handicapované osoby, je třeba přihlížet i k tomu, že stav její tělesné bezbrannosti může způsobovat i její bezbrannost psychickou.¹⁰⁸ Soudní praxe mluví o tzv. fyzické neboli tělesné bezbrannosti. K Nejvyššímu soudu se dostal zajímavý případ, díky kterému Nejvyšší soud doplnil do té doby publikovanou judikaturu a odbornou nauku a rozšířil případy bezbrannosti i na situace, kdy lékař provádí na pacientovi takový zákrok, který pacientovi zásadně omezuje možnosti vnímat lékařovo jednání a přiměřeně reagovat. *Pachatel, MUDr. M.G., při vaginálním vyšetření své pacientce zasunul svůj penis dvakrát do pochvy. Obviněný MUDr. M. G. nepopíral, že se takového jednání dopustil. Co ovšem MUDr. M. G. popíral bylo, že by se pacientka nenacházela ve stavu bezbrannosti – nebyla totiž v bezvědomí ani mdlobách či v obdobném poblouznění, ale v dobré psychické i fyzické kondici, schopna se aktivně bránit.*¹⁰⁹ Nejvyšší soud uvedl, že ačkoliv nebyla pacientka na gynekologickém křesle nijak připoutána a mohla se svobodně pohybovat, nacházela se ve stavu bezbrannosti (ležela na křesle s obnaženými pohlavními orgány a zakloněnou hlavou), který trval nejméně do doby, než účinek jednání pachatele pocítila. Tato bezbrannost byla Nejvyšším soudem označena za kombinaci psychické a fyzické bezbrannosti: „Smísením mírnějšího fyzického omezení (kdy nešlo např. o nemohoucnost, spoutání apod.) a mírnějšího duševního strádání (i odborná literatura uvádí, že vaginální vyšetření vzbuzuje u žen nepříjemné pocity, stud, zahanbení a

---

¹⁰⁷ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník, 1. vydání, Praha: C.H.Beck, 2009, 1834–1849 s.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Argumentace žalovaného M. G. uvedená v Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 8. 2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011.

ponížení) dochází ke stavu bezbrannosti, který je ve své intenzitě srovnatelný se zcela vyhraněnými vyjmenovanými typy bezbrannosti“.¹¹⁰

Zneužití tzv. psychické bezbrannosti, může být někdy zaměňováno se zneužitím závislosti, jež je součástí skutkové podstaty trestného činu sexuálního nátlaku podle § 186 trestního zákoníku. Ačkoliv jsou si oba pojmy podobné, neboť spočívají v určité psychické (rozumové) nesamostatnosti, je důležité odlišovat je. Takovým případem se zabývala i soudní praxe: *Pachatel několikrát přinutil poškozenou k souloži, orálnímu styku, análnímu styku, ke skupinovému sexu a dalším sexuálním aktivitám. Pachatel byl samozvaný léčitel, který oběť, 29letou ženu, přesvědčil, že trpí velice vážnou nemocí a výše uvedené sexuální praktiky s ním a jeho přáteli jí stanovil jako „podmínku léčby“ a zároveň takto měla splatit peněžní dluh vůči pachateli za její léčbu. Jelikož pachatel u oběti vyvolal velký strach o její život v důsledku smyšlené nemoci, oběť se vždy podvolila. Pachatel také užil proti oběti výhrůžky, že když nesplní jeho pokyny, „rozhybe její nádor v těle a do druhého dne zemře“.*¹¹¹ Soud první instance skutek vyhodnotil jako znásilnění spáchané zneužitím bezbrannosti. Nejvyšší soud, který rozhodoval o dovolání, po promítnutí všech uvedených obecných úvah o bezbrannosti, dospěl k závěru, že se poškozená nenacházela ve stavu bezbrannosti. Oběť podle znaleckého posudku netrpěla žádnou psychickou poruchou a její inteligence byla dokonce lehce nadprůměrná. K sexuálním útokům pachatele došlo až poté, co se mezi nimi vytvořil vzájemný, důvěrný vztah léčitele a pacientky. Jako rozhodující považoval Nejvyšší soud také fakt, že požadavek pohlavního styku poškozené nepředložil jako jediné východisko pro další léčbu, ale až jako alternativu pro případ, že by nebyla nadále schopna platit stále se zvyšující poplatky za léčbu. Oběť tak měla i jinou možnost než svolit k pohlavnímu styku, například vzít si úvěr, vyhledat jiného léčitele, vše nahlásit apod.¹¹²

---

¹¹⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 8. 2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011.

¹¹¹ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze dne 11. 4. 2013, sp. zn. 2 To 12/2013.

¹¹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 3 Tdo 1296/2013.

3.3.3 Pachatel

Trestní zákoník poskytuje definici pachatele v § 22, podle něhož je pachatelem trestného činu, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná. Pachatelem je tedy ten, kdo bezprostředně spáchal trestný čin, neboť pachatel může mít spolupachatele či účastníky (organizátora, návodce a pomocníka), které je třeba od osoby pachatele odlišovat.¹¹³

Pachatelem trestného činu znásilnění může být v zásadě kdokoliv, každý fyzická i právnická osoba (k tomu kapitola 3.4.1), neboť zákon žádnou zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení pachatele nevyžaduje (jedná se o tzv. obecný subjekt).¹¹⁴ Pojetí pachatele trestného činu znásilnění je tak omezeno pouze jeho trestněprávní odpovědností, tj. pachatelem může být pouze osoba, která v době spáchání činu dovršila 15. rok svého věku a byla příčetná, resp. mladiství pachatel byl dostatečně rozumově a mravně vyspělý.¹¹⁵ Při spáchání několika pro společnost nebezpečných trestných činů může být pachatel ve vztahu k některým z nich příčetný, zatímco ve vztahu k jiným nepřičetný (jde o tzv. nepřičetnost parciální).¹¹⁶

Jelikož trestný čin znásilnění nepatří mezi trestné činy, které musí pachatel vykonat osobě (tzv. vlastnoruční delikty),¹¹⁷ pachatelem trestného činu znásilnění ve smyslu § 22 odst. 2 trestního zákoníku, je také ten, kdo ke spáchání tohoto činu užil jinou osobu (tzv. živý nástroj), která není vůbec trestně odpovědná (pro nedostatek věku, nepřičetnost, jednání v krajní nouzi, pro nezaviněné jednání), nebo může odpovídat za jiný trestný čin, jenž je méně trestný.¹¹⁸ Můžeme tak mluvit o případech, kdy pachatel navede ke znásilnění dítě nebo osobu

---

¹¹³ § 113 trestního zákoníku stanovuje, že se pachatelem rozumí, nevyplývá-li z jednotlivého ustanovení trestního zákona něco jiného, i spolupachatel a účastník. Toto výkladové ustanovení je pouze legislativní zkratkou a pachatele, spolupachatele a účastníka trestného činu je nutno rozlišovat.

¹¹⁴ Tak je tomu u všech trestných činů v hlavě III. zvláštní části trestního zákoníku, kromě soulože mezi příbuznými.

¹¹⁵ Vztahuje se pouze na fyzické osoby. Trestněprávní odpovědnost právnických osob v kapitole 3.3.3.1.

¹¹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 3. 4. 2002, sp. zn. 6 Tz 315/2001.

¹¹⁷ Jedná se například o trestný čin neposkytnutí pomoci podle § 150, neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku podle § 151, soulož mezi příbuznými podle § 188, dvojí manželství podle § 194 trestního zákoníku.

¹¹⁸ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník: edice velké komentáře. Komentář. 2. vydání. C. H. Beck, Praha 2012. s. 317-326.

trpící duševní poruchou (v jejímž důsledku je v době páchaní činu nepřičetná), nebo například o situaci, kdy pachatel přinutí jiného výhrůžkou ke znásilnění jiné osoby (živý nástroj jednal za okolností vylučující protiprávnost), nebo kdy pachatel lživě namluví jinému, že si oběť „ráda hraje na znásilnění“, živý nástroj poté spáchá skutečné znásilnění, ač upřímně přesvědčen, že oběť svůj odpor pouze předstírá (tzv. negativní skutkový omyl).¹¹⁹

Jelikož je trestný čin znásilnění charakterizován dvojím jednáním, a to donucením k pohlavnímu styku formou násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy a vykonáním pohlavního styku, jestliže se pachatel podílí alespoň na jednom z uvedených jednání, je spolupachatelem.¹²⁰ Spolupachatelem je tedy každý, kdo užil násilí, pohrůžku násilí či jiné těžké újmy za účelem dosažení pohlavního styku, který ovšem vykonal někdo jiný. Podle stejné zásady je spolupachatelem, kdo vykoná pohlavní styk, zatímco na donucovacích prostředcích se nepodílel.

3.3.3.1 Právnícká osoba jako pachatel

Trestní zákoník původně vycházel v době svého přijetí jen z odpovědnosti fyzické osoby za spáchaný trestný čin. Snahy zastánců trestní odpovědnosti právníckých osob i mezinárodní požadavky směřující k účinnému sankcionování protiprávního jednání právníckých osob posléze vedly k přijetí zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim (dále jen „zákon o trestní odpovědnosti právníckých osob“), podle něhož může být pachatelem určitých trestných činů i právnícká osoba.¹²¹ Právnícká osoba se může dopustit trestných činů uvedených v trestním zákoníku, s výjimkou trestných činů taxativně uvedených v § 7 zákona o odpovědnosti právníckých osob, za které právníckou osobu postihnout nelze. S účinností novely č. 183/2016 Sb. tento tzv. negativní výčet trestných činů nahradil dřívější koncepci, tj. pozitivní výčet trestných činů, za které bylo možno právníckou osobu postihnout. Podle § 9 zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob, je *pachatelem trestného činu právnícká osoba, které lze přičítat porušení nebo ohrožení zájmu chráněného*

---

¹¹⁹ Takový případ je rozebírán v kapitole 3.3.4.

¹²⁰ Zhodnocení poznatků o soudní praxi. Trestní kolegium Nejvyššího soudu ČSSR z 19. 1. 1982 č. Tpjf 158/80.

¹²¹ Jelínek, J. Trestní právo hmotné: obecná část a zvláštní část. Praha: Leges, 2010. s. 549.

trestním zákonem způsobem uvedeným v tomto zákoně. Způsob spáchání konkretizuje § 8 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, který tím definuje podmínky trestní odpovědnosti právnických osob.

Jak stanovuje § 9 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, trestní odpovědností právnické osoby zásadně není dotčena osobní trestní odpovědnost fyzických pachatelů, a to včetně osob uvedených v § 8 odst. 1 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, kterou je třeba i přes přijetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob považovat stále za základní a primární, neboť z ní trestní právo hmotné vychází a na ní je v zásadě založeno.¹²² Z § 9 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob dále vyplývá, že stejně tak není trestní odpovědností takových fyzických osob dotčena trestní odpovědnost právnické osoby. Byl-li trestný čin spáchán společným jednáním více osob, z nichž alespoň jedna je osoba právnická, odpovídá každá z nich, jako by trestný čin spáchala sama. Z toho plyne, že trestní odpovědnost právnických osob se zásadně uplatňuje kumulativně s trestní odpovědností osob fyzických, neboť jen tak lze dosáhnout účinného a vyváženého postihu všech odpovědných subjektů ve vzájemných souvislostech a vztazích a náležitou ochranu společnosti před oběma kategoriemi pachatelů trestných činů.¹²³

Spáchání trestného činu znásilnění právnickou osobu nebylo možné hned s přijetím zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Ke změně v rozsahu kriminalizace jednání právnických osob, vč. rozšíření trestného jednání i na trestný čin znásilnění došlo až s přijetím v pořadí druhé novely zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, a to zákonem č. 141/2014 Sb. Ten s účinností od 1. 1. 2015 rozšířil výčet trestných činů v ustanovení určujícím rozsah kriminalizace jednání právnických osob o čtyři trestné činy.¹²⁴ Trestný čin znásilnění byl zařazen do zákona o trestní odpovědnosti právnických osob v důsledku potřeby implementace závazných právních nástrojů Evropské unie, které si vyžádaly kriminalizovat

---

¹²² Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Kromě trestného činu znásilnění podle § 185 trestního zákoníku šlo dále o účasti na pornografickém představení (§ 193a tr. zákoníku), navazování nedovolených kontaktů s dítětem (§ 193b tr. zákoníku) a trestný čin lichvy podle § 218 tr. zákoníku

takové jednání i v případě právnických osob.¹²⁵ Zajímavé je, že o zařazení trestného činu znásilnění do výčtu trestných činů, jichž se může dopustit právnická osoba, se neuvažovalo ani v prvním návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z roku 2004 a ani při druhém návrhu v roce 2011, resp. jeho zařazení mezi trestné činy, za které by měla odpovídat právnická osoba, bylo dlouho považováno za absurdní.^{126 127}

Podmínky trestní odpovědnosti právnické osoby stanovuje § 8 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, tak, že je třeba kumulativně splnit, aby se jednání dopustila zákonem předvídaná fyzická osoba uvedená v § 8 odst. 1 písm. a) až c), která se činu dopustila v zájmu právnické osoby nebo v rámci její činnosti, a u zaměstnance uvedeném v odst. 1 písm. d) kumulativně dále pak to, že se tohoto jednání dopustil na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánu právnické osoby atd. V případě trestného činu znásilnění se splnění těchto předpokladů trestní odpovědnosti zdá být poměrně problematické. Nejvíce pravděpodobné by nejspíše bylo spáchání trestného činu znásilnění právnickou osobu podnikající v pornografickém průmyslu, kdy by osoba účinkující v pornografickém filmu dala najevo nesouhlas se sexuálním jednáním a druhá účinkující osoba (jako zaměstnanec plnící úkoly) by ji přes odpor k pohlavnímu styku donutila, neboť by měla takové pokyny od vedení. V takovém případě si lze představit splnění všech předpokladů trestní odpovědnosti právnických osob, jelikož by trestný čin spáchal zaměstnanec na základě pokynů orgánu právnické osoby a spáchal by ho v jejím zájmu.

---

¹²⁵ Konkrétně se jednalo o tři závazné právní nástroje Evropské unie, a to směrnici Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. 4. 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV, dále směrnici Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU ze dne 13. 12. 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV, a dále směrnici Evropského parlamentu a Rady ze dne 22. 5. 2012 2012/13/EU o právu na informace v trestním řízení a konečně i obsah rámcového rozhodnutí Rady 2008/913/SVV ze dne 28. 11. 2008 o boji proti některým formám a projevům rasismu a xenofobie prostřednictvím trestního práva. Ve vztahu k problematice trestní odpovědnosti právnických osob se jedná o směrnici 2011/92/EU ze dne 13. 12. 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV.

¹²⁶ Trestný čin sexuálního nátlaku a pohlavního zneužití byl ovšem v zákoně o odpovědnosti právnických osob zařazen od samého počátku.

¹²⁷ Jelínek, J. Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. Bulletin advokacie 4/2017. s. 17.

3.3.4 Subjektivní stránka

Trestní právo hmotné vychází z principů subjektivní odpovědnosti, tedy ze zavinění, s tím, že jedince lze trestat pouze za jeho vlastní jednání. Zavinění je jediným obligatorním znakem subjektivní stránky trestného činu. Jelikož trestný čin znásilnění je úmyslným trestným činem¹²⁸, musí tedy existovat vnitřní vztah osoby k trestnému činu vyjádřený tím, že osoba chce čin spáchat (§ 15 trestního zákoníku), nebo si je vědoma možností jeho spáchání (§ 15 odst. 2 trestního zákoníku) a je s tímto srozuměna. Zavinění ve formě úmyslu, je vybudováno na složce intelektuální a volní. V tom tkví také základní rozdíl mezi úmyslem a nedbalostí – u nedbalosti chybí složka volní. Intelektuální složka úmyslu v případě trestného činu znásilnění značí, že si pachatel představuje alespoň jako možné, že svým jednáním poškodí zájem chráněný trestním zákoníkem, tedy právo člověka svobodně rozhodovat o svém pohlavním životě. Volní složka pachatele se pak vztahuje na všechny skutečnosti zahrnující znaky skutkové podstaty trestného činu, tedy užití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy za účelem donucení oběti k pohlavnímu styku nebo zneužití bezbrannosti oběti k takovému účelu.¹²⁹

Z výše uvedeného vyplývá, že pokud pachatel nevěděl, že pohlavní styk je proti vůli oběti, je vyloučena jeho odpovědnost za úmyslný trestný čin znásilnění. Takovou situaci nazýváme skutkový omyl negativní. Na to se také pachatelé znásilnění po poradě se svým právním zástupcem často odvolávají. Konkrétně na to, že nesouhlas ženy vnímali jako nesouhlas předstíraný. Podle tvrzení pachatelů měli za to, že se jedná pouze o jakousi „hru“, žena ve skutečnosti s pohlavním stykem souhlasila a znásilnění vůbec nebylo jejich úmyslem. Ze strany pachatelů se jedná o chytrý krok. Jak judikoval Nejvyšší soud: „Kdyby se obviněný vzhledem k menší intenzitě odporu ženy, se kterou má v úmyslu souložit, domníval, že jde o odpor jen předstíraný a že ve skutečnosti žena s pohlavním stykem souhlasí, šlo by o skutkový omyl negativní spočívající v nevědomosti obviněného o okolnostech naplňujících

---

¹²⁸ To vychází z § 13 odst. 2 trestního zákoníku, který stanovuje, že „k trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.“ Ustanovení § 185 nestanovuje, že čin lze spáchat i z nedbalosti.

¹²⁹ Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016.

znaky trestného činu znásilnění a byla by tím vyloučena jeho odpovědnost za úmyslný trestný čin.¹³⁰

Znásilnění podle § 185 trestního zákoníku je úmyslný trestný čin a nelze ho spáchat z nedbalosti. Soudy ovšem ve většině případů zhodnotí, že se nejednalo o skutkový omyl negativní, protože je během soudního dokazování prokázáno, že odpor oběti byl takového rázu, že si pachatel musel být vědom toho, že oběť nesouhlas s pohlavním stykem skutečně nepředstírá¹³¹ či pokud si pachatel musel být vědom nižšího stupně vývoje osobnosti poškozené, nemohl na základě menšího odporu s pohlavním stykem, předpokládat, že jde o nesouhlas předstíraný.¹³² Bohužel ale nejsou výjimkou i případy, kdy jde nízký odpor oběti v její neprospěch (o tom bylo pojednáno již výše v kapitole 3.3.2.3.).

S podobnou kazuistikou se v 70. letech minulého století vypořádala Velká Británie zcela odlišně. *V roce 1973 William Morgan přesvědčil tři muže, které potkal v baru a které předtím neznal, že jeho žena Daphne Morganová je „perverzní“, má ráda skupinový sex a jediný způsob, jak ji „rozrajcovat, je předstírat, že ji znásilňuješ.“ Všichni čtyři muži poté šli k Morganovým domů, odvěkli křičící Daphne Morganovou do obývacího pokoje, kde ji všichni postupně znásilnili. Během napadení žena plakala a snažila se násilníkům bránit. Volala na své děti, ať zavolají policii, ale muži ji zacpali ústa. Jakmile se jí podařilo násilníkům vymanit, běžela oznámit své znásilnění. Muži u soudu připustili, že se žena bránila, křičela a bojovala. Jejich obhajoba byla založená na jejich domněnce, že žena s pohlavním stykem souhlasí a odpor předstírá – podle nich chyběla tedy „mens rea“ (neboli zločinný úmysl). Když se případ dostal k soudnímu přelíčení, soudce vydal porotcům pokyny, že než vynesou zprošťující výrok, musí být přesvědčení nejen o tom, že se obžalovaní domnívali, že jim oběť dala své svolení, ale také o tom, že tato jejich domněnka byla rozumná. Kdyby se*

---

¹³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. ledna 1978, sp. zn. 2 Tz 26/77.

¹³¹ např. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 4. 2009, sp. zn. 7 Tdo 307/2009, Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 5. 2013, sp. zn. 7 Tdo 459/2013, Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 323/2014, Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 294/2014, Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 9. 2020, sp. zn. 8 Tdo 903/2020

¹³² Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. ledna 1978, sp. zn. 2 Tz 26/77.

nad touto záležitostí zamyslel rozumný člověk, dospěl by k názoru, že křik a zápasení Daphne Morganové signalizovalo její nesouhlas, nebo by uvěřil tvrzení jejího muže? Porota shledala všechny tři¹³³ obžalované vinnými ze znásilnění. Příklad se nicméně dostal do britské horní sněmovny a většina lordů soudců se přiklonila na stranu obhajoby. V hlavním prohlášení bylo uvedeno, že aby mohl být nějaký čin klasifikován jako znásilnění, měl jeho pachatel předem zamýšlet, že si sexuální styk vynutí. Na základě toho mohl tedy subjektivní stav myslí obžalovaných rozhodnout, jestli ke znásilnění skutečně došlo. To, že oběť křičela, bojovala a plakala nestačilo jako důkaz. Důležité bylo, co se odehrávalo v mysli pachatelů.¹³⁴

4 Definování znásilnění jako pohlavní styk s absencí souhlasu

Jak již bylo uvedeno výše, v prostředí českého právního řádu je trestný čin znásilnění vymezen dvěma souvisejícími jednáními – násilím (resp. pohrůzkou násilí, jiné těžké újmy či zneužitím bezbrannosti) a vykonáním pohlavního styku. Pro naplnění skutkové podstaty trestného činu znásilnění je třeba aby došlo k oběma způsobům jednání. Definice pojmu znásilnění se tak vyznačuje uplatněním síly, která nemusí mít pouze fyzickou podobu. Samotnou podstatou znásilnění je pak skutečnost, že se pohlavní styk odehrál proti vůli oběti. Světová zdravotnická organizace definuje znásilnění obdobně, jako „*fyzické násilí nebo jinak vynucená penetrace vulvy nebo řitního otvoru pyjem, jinou částí těla nebo věcí*“ a řadí ho do širší kategorie sexuálního násilí.¹³⁵ Definice znásilnění obsahující použití síly a vyznačující se odporem oběti je ovšem v současnosti podrobena značné kritice. Proměnu pojmu znásilnění v historii můžeme snadno shrnout jako rozšiřování trestného jednání považovaného za znásilnění. Tyto extenzivní tendence pokračují i v současnosti. V evropské společnosti se v poslední dekádě začínají ozývat velice silné hlasy volající po změně zákonné úpravy znásilnění, konkrétně předefinování trestného činu znásilnění na pohlavní styk s absencí

---

¹³³ Manžel Daphne Morganové nemohl být dle tehdejších britských zákonů stíhán za znásilnění, jelikož za něj byla v době činu stále provdaná.

¹³⁴ Bourke, J. Znásilnění:dějiny od roku 1860 do současnosti. Praha: Mladá fronta,2010. s. 57-59.

¹³⁵ Violence against women [online]. 12.2012.[cit. 13.03.2021]. dostupné z: <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>

souhlasu jedné ze stran. V takovém případě trestný čin znásilnění není vyznačen žádným specifickým jednáním pachatele, jako je použití síly, zneužití bezbrannosti, využití závislosti, lsti apod. S touto definicí byla dokonce odstraněna i objektivní stránka skutkové podstaty, která je pro trestný čin znásilnění zcela charakteristická, a to donucení k pohlavnímu styku. Nová skutková podstata trestného činu znásilnění zní v základě takto: „Kdo má s jiným pohlavní styk¹³⁶ bez jeho souhlasu...“

4.1 Zahraniční zkušenosti

Právní úpravu založenou na vymezení znásilnění jako pohlavního styku bez souhlasu oběti, má již 12 evropských států. Jako poslední změnu přijalo Dánsko, jehož nová zákonná úprava nabyla účinnosti 1. ledna 2021.¹³⁷ Mezi další země zakotvující znásilnění jako pohlavní styk bez souhlasu jedné strany patří Belgie, Chorvatsko, Kypr, Německo, Řecko, Island, Irsko, Lucembursko, Malta, Švédsko a Velká Británie.¹³⁸ Ačkoliv je mezi takové země zařazováno i Německo, je na místě upozornit, že německý Strafgesetzbuch v § 177 znásilnění zakotvuje jako „*vykonání sexuálního aktu v rozporu s rozpoznatelnou vůlí druhé osoby*“. Německá právní úprava tedy nestaví pojem znásilnění na absenci souhlasu, ale na přítomnosti nesouhlasu, který navíc musí být rozpoznatelný. Ostatní výše uvedené země skutečně přicházejí s obrácenou rétorikou a jako znásilnění trestají pohlavní styk s osobou, která k němu nedala souhlas. Vystává tedy otázka, zda trestný čin znásilnění ve světle této nové právní úpravy bude chápán jako úmyslný nebo nedbalostní trestný čin. Například Irsko a Velká Británie v trestním zákoně zakotvují znak úmyslnosti spáchaného činu. Podle znění britského zákona se musí pachatel „*odůvodněně domnívat*“, že druhá osoba nedala souhlas

---

¹³⁶ Pro účely práce bude autor dále užívat i pojem „sexuální aktivita“.

¹³⁷ Denmark strengthens rape laws, outlawing sex without explicit consent [online] 18.12.2020.[cit. 09.03.2021]. dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2020/dec/18/denmark-strengthens-laws-outlawing-sex-without-explicit-consent>

¹³⁸ Let's talk about „yes“: Consent law in Europe. Amnesty International. [online].17.12.2020. [cit. 14.03.2021]. dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2020/12/consent-based-rape-laws-in-europe/>

k pohlavnímu styku.¹³⁹ Irská právní úprava znásilnění vyžaduje, aby pachatel „věděl, že druhá osoba nedala k pohlavnímu styku souhlas.“¹⁴⁰

Ve Švédsku v roce 2018, kdy novela kapitoly 6 trestního zákona Brottsbalk z roku 1962 vstoupila v platnost, došlo k zavedení nového trestného činu nedbalostního znásilnění spáchaného v případě uskutečnění pohlavního styku bez souhlasu druhé (případně další) osoby, a to i v případě, že čin byl prost donucení či zneužití bezbrannosti.¹⁴¹ Stalo se tak po dlouhých protestech národního hnutí FATTA, které ve Švédsku vzniklo poté, co švédský soud osvobodil skupinu tří mužů obviněných ze znásilnění 15 leté dívky. Muži dívku vaginálně znásilnili lahví od vína. Společnost pobouřila především část osvobozujícího rozsudku uvádějící, že „lidé podílející se na sexuální aktivitě dělají věci přirozeně a spontánně, aniž by bylo třeba se dotazovat na souhlas“ a dále vyjádření: „...že dívka odmítala dát od sebe nohy mohlo být pouze známkou její plachosti“. Všichni pachatelé byli později odvolacím soudem shledáni vinnými ze znásilnění.¹⁴² V současnosti je ve švédské právní úpravě znásilnění zakotveno jak v úmyslné, tak v této nedbalostní formě.

Úmyslným spácháním znásilnění se rozumí především případy, kdy je zřejmé, že účast osoby na pohlavním styku dobrovolná nebyla, s ohledem na to, že pachatel například užil násilí nebo zneužil bezbrannost oběti a další případy, kdy si pachatel byl vědom toho, že osoba účastnící se sexuálního aktu s tímto nevyslovila souhlas. Naopak nedbalostní forma trestného činu znásilnění se opírá o předpoklad odpovědnosti za zavinění, tedy pokud pachatel nevěděl, že s ním druhá osoba pohlavní styk mít nechce, vědět to měl. Se zřetelem k tomu, že pokud osoba souhlas k pohlavnímu styku nedala, resp. pachatel o něm měl pochybnosti, bylo jeho

---

¹³⁹ Sexual Offences Act 2003, section 1.

¹⁴⁰ Criminal Law (Rape) Act, 1981. section 2.

¹⁴¹ Sweden approves new law recognising sex without consent as rape. BBC. [online] 25.05.2018.[cit. 27.04.2020]. dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-44230786>

¹⁴² Bergehed, K. Sex without consent is rape. In: Time. 23.05.2018. [online] [cit. 16.03.2021]. dostupné z: <https://time.com/5288303/sweden-affirmative-consent-rape-law/>

povinností se oné osoby výslovně na její souhlas dotázat. Švédský zákon toto zavinění klasifikuje jako hrubou nedbalost.¹⁴³

V případě právní úpravy znásilnění jako pohlavního styku bez uděleného souhlasu je předmětem dokazování právě a pouze udělení či neudělení souhlasu. Pro tyto účely je vykládáno, že souhlas nemusí být vyjádřen pouze výslovně verbálně, ale je možné ho vyjádřit i neverbálně například posunky či aktivní účastí na sexuálním aktu (více o problematice souhlasu v kapitole 4.3). Ve zmiňovaném Dánsku, kde nová právní úprava znásilnění platí teprve od počátku roku 2021, vývojáři pro tyto účely vyvinuli mobilní aplikaci nazvanou iConsent, která má zaznamenat souhlas druhého partnera se sexuální aktivitou. Tato aplikace má předejít pochybám, zda byl souhlas opravdu dán a zároveň sloužit jako důkaz udělení souhlasu. Ve své zemi se ale setkala spíše s kritikou.¹⁴⁴

Zakotvení pohlavního styku bez souhlasu jedné ze stran má mnoho příznivců a plánuje se i v dalších evropských zemích. Například ve Finsku a ve Slovinsku je návrh takového znění zákona připravován ministerstvem spravedlnosti.^{145 146} V Nizozemí je návrh zákona zakotvující znásilnění jako pohlavní styk bez souhlasu, předložený ministerstvem spravedlnosti na půdě parlamentu od května roku 2020.¹⁴⁷ Ve Španělsku se novela zákona o znásilnění dostala k projednání do sněmovny v březnu roku 2020 a španělští zákonodárci o návrhu zatím jednájí. Ve španělské společnosti otevřela vážnou diskusi o předefinování trestného činu znásilnění událost, která se stala ve španělské Pamploně v roce 2016. Tam opilou mladou dívku znásilnila skupina pěti mužů, kteří svůj čin zdokumentovali na video.

---

¹⁴³ Sexualbrottslagstiftningen. In: Upsalla Universitet. [online] [cit. 15.03.2021]. dostupné z: <https://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/sexuellt-vald/sexualbrottslagstiftningen/>

¹⁴⁴ Crossland, D. Danish sex consent app's an anti-climax. In: The Times. [online] 05.02.2021. [cit. 15.03.2021]. dostupné z: <https://www.thetimes.co.uk/article/danish-sex-consent-apps-an-anti-climax-hqdw3m7x2>

¹⁴⁵ Flanner, J. Slovenia moves closer to defining rape based on consent, not violent. In: Total Slovenia News. [online] 29.8.2020. [cit. 15.03.2021]. dostupné z: <https://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/sexuellt-vald/sexualbrottslagstiftningen/>

¹⁴⁶ Finland moves closer to tougher rape laws with ministry proposal. In: Yle. 7.7.2020. [online] [cit.15.03.2021]. dostupné z:

https://yle.fi/uutiset/osasto/news/finland_moves_closer_to_tougher_rape_laws_with_ministry_proposal/1143659

¹⁴⁷ New law lowers threshold for prosecution of rape. Government of Netherlands. 5.11.2020. [online] [cit. 15.03.2021]. dostupné z: <https://www.government.nl/latest/news/2020/11/05/new-law-lowers-threshold-for-prosecution-of-rape>

Protože na nahrávce dívka mlčí a je pasivní, soud rozhodl, že se o znásilnění nejedná a jeden ze soudců dokonce poznamenal, že z nahrávky to vypadá, jako že se dívka dobře baví.¹⁴⁸ Ve Švýcarsku probíhá o nové definici znásilnění celospolečenská debata a mnohé vlivné osobnosti se jí snaží prosadit do švýcarského práva.¹⁴⁹ Naopak norští zákonodárci návrh zákona zakotvující pohlavní styk s absencí souhlasu odmítli.¹⁵⁰

4.2 Vhodnost změny právní úpravy trestného činu znásilnění jako pohlavního styku bez souhlasu v českém právním řádu

V následující podkapitole se budu zamýšlet nad vhodností přijetí nové právní úpravy o znásilnění v českém trestním zákoníku, která by tento trestný čin definovala jako vykonání pohlavního styku bez výslovného souhlasu jedné ze stran. O této změně v České republice zatím neprobíhají významnější debaty na akademické či legislativní úrovni. V době těsně před uzavřením rukopisu diplomové práce jednala Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR o změně skutkové podstaty znásilnění na pohlavní styk bez výslovného souhlasu, jednání bylo spíše disputací nad touto problematikou. Mezi poslanci nepanuje jednotný názor na to, zda by se právní úprava ustanovení o znásilnění měla skutečně změnit. Jednání nevyústilo v žádné závěry, návrh zákona v současné době není vypracováván a ani se o něm v nejbližší době neuvažuje.¹⁵¹

Změnu pojmu znásilnění prosazují nevládní organizace speciálně zaměřené na téma sexuálního násilí či obecnější lidskoprávní organizace. Mezi takové patří Konsent, z.s., proFem o.p.s., Česká ženská lobby, z.s. nebo Amnesty International Česká republika, z.s. Můj cíl je konstruktivně zhodnotit nejhlavnější argumenty zastánců nové definice znásilnění,

---

¹⁴⁸ Burgen, S. Spain to introduce ‘yes means yes’ sexual consent law. In: The Guardian. [online] 23.05.2018.[cit. 27.04.2020]. dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2018/jul/18/spain-to-introduce-yes-means-yes-sexual-consent-law>

¹⁵⁰ Kostner, P. Denmark outpaces Finland to become the tenth European country to regard unconsented sex as rape. In: Helsinki Times 02.09.2020.[cit. 16.3.2021]. dostupné z: <https://www.helsinkitimes.fi/world-int/18034-denmark-outpaces-finland-to-become-the-tenth-european-country-to-regard-unconnected-sex-as-rape.html>

¹⁵¹ Stenoprotokol 108. schůze Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky ze dne středy 9. června 2021.

reflektovat zkušenosti ze zahraničí a zasadit vše do kontextu českého právního prostředí. Pro lepší přehlednost budou podkapitoly dále nazvány podle jednotlivých nejdůležitějších argumentů zastánců přijetí nové právní úpravy. Jelikož žádná obecně uznávaná definice souhlasu k sexuální aktivitě neexistuje, bude tato podkapitola také obsahovat rozbor otázky konsensu v právní rovině vymezené odbornou právní naukou či zahraničními právními normami, přičemž cílem bude zasazení těchto obecných poznatků do roviny souhlasu ke konkrétní sexuální aktivitě.

4.2.1 Právní úprava nedopadá na mnoho případů znásilnění

Podle průzkumů provedených v evropských zemích v roce 2014 a 2016 Agenturou Evropské unie pro základní práva byla každá 20. žena nad 15 let znásilněna a s jistou formou sexuálního násilí má zkušenosti každá 10. žena nad 15 let. Dle výsledku průzkumu z žen, které mají nebo měly vztah s mužem, 22 % zažilo fyzické a/nebo sexuální násilí, z toho nejčastěji právě znásilnění.¹⁵²

Podle statistik Policie České republiky bylo za rok 2018 v České republice registrováno celkem 651 případů trestného činu znásilnění. Od roku 2010, kdy statistika vznikla, zůstává číslo přibližně v těchto hodnotách s průměrným rozdílem o 60 méně nebo více spáchaných případů znásilnění. Podle statistiky bylo pouze 174 případů, z celkového počtu 439 objasněných skutků, spácháno pachatelem bez žádného vztahu k oběti. Jedná se tedy pouze o 40 % případů, který spáchal pro oběť neznámý útočník. Toto číslo s jemnou odchylkou vyplývá i ze statistik pro předešlé roky. Ze statistik tedy lze vyvodit závěr, že ke znásilnění dochází častěji v partnerském vztahu a přátelském nebo pracovním vztahu, než v případech, kdy se pachatel a oběť neznají.¹⁵³ Ačkoliv okolo 60 % případů znásilnění je u nás páchano osobami, které oběť zná, ve společnosti se stále pevně drží představa, že pachatelé znásilnění jsou nebezpeční sexuální devianti, kteří přepadnou neznámou oběť kdesi na odlehlém místě.

---

¹⁵² FRA. Violence against women: an EU-wide survey, main results. Luxembourg: Publication Office of the EU, 2015. s. 27-50.

¹⁵³ Pomoc obětem TČ: Znásilnění. In: Policie České republiky. [online] [cit. 19.03.2021]. dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/pomoc-obetem-tc-znasilneni.aspx>

Podle české organizace Konsent, která v České republice prosazuje změnu právní úpravy znásilnění, oběť často pachateli nijak neodporuje, právě kvůli existenci vztahu mezi obětí a pachatelem. Taková oběť totiž může mít strach z důsledků nebo má pocit, že se ani bránit nemůže.¹⁵⁴

Amnesty International Česká republika si na svých webových stránkách při zamýšlení se nad nedostatečností současné právní úpravy pokládá následující otázky: „*Co ovšem případy, ve kterých nedošlo k fyzickému násilí? Nebo případy, ve kterých byla oběť paralyzována naprostým terorem a strachem, nebo proto, že osoba, která ji znásilnila, byla přítel nebo partner?*“¹⁵⁵ Organizace Konsent na webových stránkách u vysvětlení, proč je podle ní současná právní úprava znásilnění nedostatečná, uvádí následující: „*Co když ale k násilí nedošlo? Co když byla žena paralyzována strachem? Co když byla dotyčná namol a nemohla říct ne?*“ Podle organizace Konsent „*takové případy náš zákon dostatečně neuchopuje, a i proto o těchto případech znásilněné často mlčí.*“¹⁵⁶ Takové tvrzení ovšem není zcela správné, jelikož zákon, a především poté judikaturu na takové případy pamatují.

Pokud nedošlo k násilí a oběť byla paralyzována strachem, tudíž nekladla odpor, bude se stále v mnoha případech jednat o znásilnění. Podle zákona je skutková podstata naplněna i v případě, kdy pachatel použil pohrůžku násilí nebo pohrůžku jiné těžké újmy. Zaleknutí se této pohrůžky a nekladení odporu při znásilnění je poté samotným cílem této pohrůžky a jejím očekávaným následkem. V předchozích kapitolách rozebírajících skutkovou podstatu trestného činu znásilnění, již bylo zmíněno velmi důležité rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR¹⁵⁷, který vyložil zákon tak, že není třeba, aby žena kladla zřejmý, fyzickými symptomy doprovázený odpor, ani v případě užití násilí pachatelem. Pokud byla oběť paralyzována strachem kvůli tomu, že pachatel již užil násilí a nijak se nebránila, skutek bude také vyhodnocen jako znásilnění. Nízká míra obrany oběti nedělá ze znásilnění legální skutek.

---

¹⁵⁴ Souhlas je základ. [online] [cit. 22.03.2021]. dostupné z <https://konsent.cz/souhlas/>

¹⁵⁵ Chce to souhlas. In: Amnesty International. [online] [cit. 22.03.2021]. dostupné z: <https://www.amnesty.cz/chcetosouhlas>

¹⁵⁶ Souhlas je základ. In: Konsent. [online] [cit. 19.03.2021]. dostupné z: <https://konsent.cz/souhlas/>

¹⁵⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 9. 2011, sp. zn. 7 Tdo 1051/2011

K naplnění skutkové podstaty znásilnění je ovšem nutné, aby pachatel jednal jedním ze zákonem stanovených způsobů. Pokud totiž pachatel neužil pohrůžky, ani násilí a oběť by byla paralyzována z jiného důvodu, skutková podstata trestného činu znásilnění by skutečně pravděpodobně naplněna nebyla.

Případy tzv. zamrznutí oběti a podvolení se zcela vůli pachatele, který na oběti vykoná pohlavní styk, aniž by jednal jedním ze zákonem zakázaných způsobů (tj. použil násilí, pohrůžku násilí, pohrůžku jiné těžké újmy), nastanou pravděpodobně v případě existence určitého vztahu oběti a pachatele. Trestní zákoník pamatuje na situace skutkově podobné znásilnění, které zohledňují pozici oběti a její vztah s pachatelem. V závislosti na druhu vztahu mezi pachatelem a obětí bychom mohli hovořit o trestném činu sexuálního nátlaku podle § 186 trestního zákoníku, jelikož by pachatel takto mohl využít závislosti oběti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu. O zneužití závislosti by se jednalo například ve vztahu dítě – zákonný zástupce dítěte, učitel – žák, zaměstnanec – zaměstnavatel apod. Zneužití postavení pachatele představuje jakékoli postavení, které u poškozeného vzbuzuje důvěru, anebo působí svou autoritou na poškozeného. Může se jednat o vedoucího nějaké skupiny, vyššího státního úředníka, vedoucího zaměstnance apod.¹⁵⁸ Důležité je neopomenout, že partnerský vztah automaticky neznačí vztah závislosti. Za jistých okolností by ale mohl být vztahem závislosti, pokud by například jeden z partnerů byl na toho druhého zcela ekonomicky odkázán. Dále by se mohlo jednat o trestný čin útisku podle § 177 trestního zákoníku, pokud by pachatel zneužil tísně oběti, tj. nepříznivých okolností, které vedou k omezení v rozhodování.

Organizace Konsent dále řeší otázku znásilnění opilé oběti, která nemůže svůj odpor projevit, či ho projevila pouze omezeně. Jak vyplývá i z předchozích kapitol, na tento případ dopadá ustanovení o znásilnění, které pachatel spáchá zneužitím bezbrannosti či násilím (to v případě, že oběť do stavu bezbrannosti uvede sám pachatel za účel znásilnění oběti).

---

¹⁵⁸ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník: edice velké komentáře. Komentář. 2. vydání. C. H. Beck, Praha 2012. s. 1849-1859.

4.2.2 Vysoká latence činu

Znásilnění je trestný čin s velice vysokou latencí, tedy nízkou mírou oznámení činu policii ze strany oběti. V případě znásilnění spáchaných partnerem je počet nahlášených případů nejnižší. Obecně se zahraniční i domácí autoři opírají o Národní průzkum obětí trestné činnosti provedený ve Spojených státech amerických,¹⁵⁹ který uvádí, že je nahlašováno průměrně pouze kolem 8 % znásilnění, přičemž u intrafamiálního znásilnění dokonce pouze 3 %.^{160 161} Podle odborných výzkumů je v České republice každoročně spácháno přibližně 12 000 znásilnění.¹⁶² Nejčastějšími důvody bývá obava oběti ze stigmatizace, reakce blízkého okolí oběti nebo strach z útočníka. Důvody mohou být i jiné. Podle zjištění shrnutého prof. Ward, mnoho obětí své znásilnění nenahlásí kvůli tomu, že sama oběť neví, co přesně je za znásilnění považováno a zda se v jejich případě skutečně o znásilnění jedná. Prof. Ward přesněji uvádí, že jen zhruba 60 % lidí, jejichž zážitek by se dal klasifikovat jako znásilnění, ho tak opravdu vnímá.¹⁶³

Z výše uvedených policejních statistik, z mezinárodních průzkumů a odhadů, tak vyplývá, že znásilnění představuje rozsáhlou, avšak velice nedostatečně oznamovanou kriminální činnost a je nejčastěji páčáno útočníky, kteří mají určitý vztah k oběti (ať již partnerský, příbuzenský, přátelský či kolegiální). Právě tyto dvě skutečnosti užívají zastánci nové právní úpravy k prosazení legislativního ukotvení znásilnění jako pohlavního styku bez souhlasu v české právní úpravě. Podle jejich tvrzení předefinování pojmu znásilnění na pohlavní styk bez souhlasu povede k vyšší míře nahlašování činu ze strany obětí, jelikož uzákonění této definice vyše jasný signál obětem, pachatelům a orgánům činným v trestním řízení, že

---

¹⁵⁹ National Crime Victimization Survey (NCVS). Bureau of Justice Statistics. [online]. dostupné z: <https://www.bjs.gov/developer/ncvs/index.cfm>

¹⁶⁰ Weiss, P., Zvěřina, J.: Zkušenosti českých žen se sexuálním násilím. Výsledky národního průzkumu. Č.S. Psychiat. 93, 1997.

¹⁶¹ Kovář, P. a kol. Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva. 1. vydání. Praha: Maxdorf, 2008. s. 56.

¹⁶² Chce to souhlas. In: Amnesty International. [online] [cit. 22.03.2021]. dostupné z: <https://www.amnesty.cz/chcetousouhlas>

¹⁶³ Ward, C. A. Attitudes toward rape: Feminist and social psychological perspectives. SAGE Publications: Londýn, 1995. s. 116.

jakmile chybí souhlas, jde o znásilnění.¹⁶⁴ ¹⁶⁵ Abychom takové tvrzení mohli považovat za relevantní, musíme nejdříve zkoumat důvody, které oběti vedou k tomu, aby své znásilnění nenahlásili. Neméně důležitá je také empirická analýza zahraničních států, v jejichž právních rádech je znásilnění definováno jako pohlavní styk bez souhlasu.

Nejrelevantnější data k problematice latence trestného činu znásilnění vycházejí ze zjištění organizace Národní průzkum obětí trestné činnosti, která byla zveřejněna v amerických odborných časopisech.¹⁶⁶ První z důvodů se týká vyhodnocení spáchaného činu ze strany oběti. V situacích, kdy byl pachatelem někdo blízký osobě oběti, je pro oběť podstatně náročnější tento čin označit za znásilnění. V těchto případech může oběť často jednání pachatele ospravedlňovat a obviňovat svou osobu.¹⁶⁷ Podle průzkumu analýzy uveřejněné v roce 2003 v americkém časopise *Criminal Justice and Behavior*, která shrnuje poznatky mnoha souvisejících autorů zabývajících se nahlašování trestných činů, celých 81,7 % obětí znásilnění své znásilnění nenahlásili, protože se domnívali, že se nejedná o závažný čin (tento důvod rezonuje mezi všemi druhy nenahlášených trestných činů). Ovšem na rozdíl od ostatních trestných činů, bylo dále nejčastějším důvodem nenahlášení to, že oběti si nepřáli, aby se jejich rodina či další blízké osoby o jejich znásilnění dozvěděli. Tento důvod odradil 38,9 % obětí (u jiných trestných činů se číslo pohybuje okolo 20 %). Dále podle průzkumu 36,9 % obětí mělo nechuť k nahlášení činu, jelikož pro svá tvrzení neměli žádné důkazy a stejné procento obětí uvedlo, že se bojí represálií ze strany pachatele (u ostatních trestných činů toto uvedlo 19 % obětí).

Podle prof. Fishera, autora analýzy, ačkoliv někteří tvrdí, že patriarchální vlivy ve společnosti představují překážky pro nahlášení znásilnění, z analýzy vyplývá, že okolo 40 % obětí, svůj

---

¹⁶⁴ Chce to souhlas. In: Amnesty International. [online] [cit. 22.03.2021]. dostupné z: <https://www.amnesty.cz/chcetosouhlas>

¹⁶⁵ Happening a spuštění kampaně: Chce to souhlas. In: Česká ženská lobby. 16. 02. 2021 [online] [cit. 22.03.2021]. dostupné z: <https://czlobby.cz/cs/projekty/happening-spusteni-kampane-chce-souhlas>

¹⁶⁶ National Crime Victimization Survey (NCVS). Bureau of Justice Statistics. [online]. dostupné z: <https://www.bjs.gov/developer/ncvs/index.cfm>

¹⁶⁷ Weiss, K.G. Neutralizing sexual victimization: A typology of victims' non-reporting accounts. In: *Theoretical Criminology*. [online] [cit. 22.03.2021]. dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1362480610391527#articlePermissionsContainer>

čin nenahlásili, jelikož neměli žádný důkaz, že se skutek skutečně stal, měli strach z pachatele nebo nechtěli, aby jejich rodina a další lidé věděli o jejich viktimizaci. Tyto důvody naznačují, že oběti znásilnění věří, že k prokázání svého tvrzení potřebují policii přednést důkaz, dále že by v případě nahlášení činu nebyli chráněny před pachatelem a že sexuální viktimizace je něco ponižujícího, co by mělo být drženo dále od jejich rodin.¹⁶⁸

Podle psychologa Policie České republiky kpt. Jana Pokorného, pocit studu, hanby a ponížení rezonuje v obětech znásilnění vůbec nejvíce. Podle něj toto ponížení bývá nejčastějším důvodem, proč oběť čin nenahlásí. Oběti se běžně cítí zahanbené a „špinavé“ a mnohdy po takovém činu okamžitě veškeré oblečení vyhodí, vyperou nebo dokonce spálí a stráví dlouhou dobu drhnutím těla ve sprše. V těchto případech znehodnotí veškeré stopy, které vyšetřovatelé potřebují k usvědčení pachatele. Dalším z důvodů je strach, jak se na ženu bude dívat okolí. Oběti přemýšlí zejména, jaká bude reakce ze strany policisty, kterému učiní oznámení (žena např. uvažuje, zda jí nebude odsuzovat, má obavu, že se na ní bude dívat „divně“), jestli nebude konfrontována s útočníkem a hlavně, jaká pak bude reakce ze strany příbuzných a známých – tato obava bývá silnější, pokud je oběť z malého města či vesnice, kde ji každý zná.¹⁶⁹ Kromě studu a hanby může být důvodem nenahlášení také pocit viny a sebeobviňování oběti, který se ovšem vyskytuje v mnohem menší míře. Podle odborného průzkumu zveřejněného časopisem *Teoretická kriminologie*, méně než 7 % obětí znásilnění nenahlásí, jelikož přijímají za čin odpovědnost.¹⁷⁰

Pokud se tedy na vysoké procento nenahlášených znásilnění podíváme optikou výše uvedených dat, resp. důvodů, které oběti vedou k nenahlášení svého znásilnění, můžeme

---

¹⁶⁸ Fisher, S.B. a kol. Reporting Sexual Victimization To The Police and Others. *Criminal Justice and Behavior*. 2/2003. [online] [cit. 22.03.2021]. s. 29. dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/258129242_Reporting_Sexual_Victimization_To_The_Police_And_Others

¹⁶⁹ Znásilnění – spáchaný zločin je nutné v každém případě oznámit. In: Policie České republiky. 14.11.2011. [online] [cit. 22.03.2021]. dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/znasilneni-spachany-zlocin-je-nutne-v-kazdem-pripade-oznamit.aspx>

¹⁷⁰ Weiss, K.G. Neutralizing sexual victimization: A typology of victims' non-reporting accounts. In: *Theoretical Criminology*. [online] [cit. 22.03.2021]. dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1362480610391527#articlePermissionsContainer>

vypozorovat, že tyto důvody spíše nemají svůj původ v právní úpravě, ale v okolnostech skutku a pozadí oběti. Nelze tedy říci, že by po změně právní úpravy znásilnění, oběti své znásilnění nahlašovali častěji. Je ovšem zajímavé, že ve Švédsku, které má od roku 2018 v právním řádu zakotveno nedbalostní znásilnění, počet nahlášených případů znásilnění v roce 2019 vzrostl o 75 % oproti roku 2017. Počet odsouzených případů za nedbalostní znásilnění je ale velice malý, jedná se o 12 případů. Podle švédské Rady pro prevenci kriminality může být důvodem skutečnost, že oběti po změně právní úpravy v menší míře přijímají vinu za to, co se stalo.¹⁷¹ Výzkumy v dalších státech na tuto problematiku neproběhly, nebo je tyto státy nezveřejnily.

4.2.3 Mýty ve společnosti

Z průzkumů Agentury evropské unie pro základní lidská práva dále vyplývá, že každý čtvrtý člověk věří, že pohlavní styk bez souhlasu je ospravedlnitelný například pokud oběť byla opilá, měla vyzývavé oblečení nebo se nebránila.¹⁷² Na webových stránkách Amnesty International pro Českou republiku je uváděno: *„Přesto je tomuto činu (znásilnění) často věnováno velmi málo pozornosti. Výsledkem je nízká podpora obětí, zlehčování dané problematiky, vytváření a udržování mýtů, které jednoznačně přispívají k sekundární viktimizaci obětí znásilnění. Vyrátit všechny mýty a nastavit systém, který skutečně pomůže obětem znásilnění, je jistě běh na dlouhou trať. Již dnes ale můžou zákonodárci učinit první kroky ke zjednání nápravy, a to zavedením definice znásilnění v trestním zákoníku, která je založena na absenci souhlasu.“*¹⁷³

---

¹⁷¹ Stor ökning av fällande domar för våldtäkt sedan samtyckeslagen infördes. In: Brå. 15.06.2020 [online] [cit. 22.03.2021]. dostupné z: <https://bra.se/om-bra/nytt-fran-bra/arkiv/press/2020-06-15-stor-okning-av-fallande-domar-for-valdtakt-sedan-samtyckeslagen-infordes.html>

¹⁷² Fundamental Rights Agency (FCA). Violence against women: an EU-wide survey. Main result report. [online] 05.05. 2014. [cit. 16.03.2021]. dostupné z: <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>

¹⁷³ Řekněte českým zákonodárcům: sex bez souhlasu je znásilnění. In: Amnesty International. [online] 18.02.2021. [cit. 22.03.2021]. dostupné z: <https://www.amnesty.cz/pripad/ceska-republika-zmena-pravni-definice-znasilneni>

Trestný čin znásilnění provází mnoho nebezpečných mýtů. Kromě domněnky, že znásilnění jsou páchána ojedinělými patologickými jedinci, jsou to dále názory, že oběť je za své znásilnění zodpovědná (například svým chováním nebo způsobem oblečení), znásilňovány jsou pouze ženy a děti, hlavním motivem při znásilnění je sexuální touha a také že se oběť musí do posledních sil bránit a mnoho dalších.¹⁷⁴ Všechna výše uvedená zjištění jsou podle zastánců nové právní úpravy zakořeněny ve společnosti, která je založena na stereotypech a mylných představách o „správných“ obětech znásilnění a tyto stereotypy mohou oběť velice poškodit, neboť se bohužel promítají i do rozhodnutí soudů.¹⁷⁵

Současná právní úprava a judikatura je ovšem nastavena poměrně jasně, stejně tak i postupy orgánů činných v trestním řízení, které prochází odborným školením. Pokud tak oběť během vyšetřování provází některý z výše uvedených mýtů, jedná se o neprofesionální jednání, které je chybou jednotlivce, a ne chybou právní úpravy. Stejně jako v případě nesprávného rozhodnutí soudu.

Příznivci a podporovatelé právní koncepce znásilnění jako pohlavního styku s absencí souhlasu jedné ze stran, často využívají tento argument sloužící jako jakýsi morální apel na společnost.¹⁷⁶ Jak bylo výše řečeno, že změna zákona by mohl být způsob, jak vyslat všem jasný signál, že pohlavní styk je záležitostí konsensuální a všichni účastníci se na něm vždy musí shodnout. Podle mého mínění není změna zákona ten správný způsob, jak tak učinit. Již známý právní filozof Hart ve svém díle *Pojem práva* tvrdil, že neexistuje žádná nezbytná logická souvislost mezi obsahem práva a morálkou. Také kritizoval zjednodušené představy, podle kterých musí každý zákon a každé soudní rozhodnutí odpovídat transcendentálnímu normativnímu řádu přirozenosti a univerzální morálky.¹⁷⁷

---

¹⁷⁴ Ciprová, K. a kol. Pod hladinou: Fakta a mýty o znásilnění, sborník textů. Gender studies: Praha 2010. [online] [cit. 06.04.2021]. dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/8b47a03bf445e4c3031ce326c68558ae/publikace_final_pdf.pdf

¹⁷⁷ Hart, H.L.A. *Pojem práva*. Praha: Prostor, 2004. s. 310.

4.2.4 Závěr

Definice znásilnění, ostatně jako všechny definice, má svou omezenou funkci. Jelikož znásilnění není prvotně pojmem právním, musí být nejprve transformováno na právní úroveň. Je ovšem důležité podtrhnout, že právě taková transformace klade velké nároky na tvůrce zákonů. Právní termíny by totiž měly být definovány jasně a srozumitelně. Podle mého názoru nelze pro účely trestního práva znásilnění vymezit pouze jedním znakem.

Domnívám se, že zavedení této podoby trestného činu znásilnění do českého právní řádu není žádoucí. Je třeba mít na vědomí, že u tak specifického činu jako je znásilnění, je velmi těžké legislativně upravit jeho podobu tak, aby se podařilo zachytit všechny jeho aspekty a zároveň odstranit přílišnou vágnost. Trestní zákoník pamatuje i na případy, kdy oběť nemohla nesouhlas projevit (zneužití bezbrannosti) nebo podlehla beznadějnosti při kladení odporu (s ohledem na to, že pachatel za použití násilí nebo pohrůžky násilí nebo pohrůžky jiné těžké újmy nedal žádnou možnost odpor projevit). Projevení odporu je navíc závislé na povaze oběti a formě jednání pachatele. Za souhlas s jednáním útočníka tudíž v žádném případě nelze považovat to, že oběť je svolná k pohlavnímu styku jen proto, že nevidí žádné východisko.¹⁷⁸

Ovšem mohou nastat situace, kdy strpění sexuálního útoku může být interpretováno k tíži oběti, která tak pouze chce minimalizovat fyzické následky celého trestného činu, nebo je natolik paralyzována strachem, že není schopna jakýkoli fyzický odpor projevit. Naštěstí současná judikatura je v tomto směru již dostatečně jasná a představuje vhodné vodítko právě pro případy, kdy oběti nevyvinuli směrem k pachateli dostatečně zřejmý, fyzickými symptomy doprovázený (škrábání, kousání, facky, atd.) aktivní odpor, nebo tam, kde se pachatelé dovolávají skutkového omylu negativního.¹⁷⁹ Konkrétně lze zmínit průlomové rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR¹⁸⁰, kde se soud zabýval objektivní stránkou trestného činu

---

¹⁷⁸ Veselá, E. Trestný čin znásilnění a měnící se pohled společnosti a práva na tento trestný čin. Studentská vědecká odborná činnost. XIII. ročník. 2020.

¹⁷⁹ Přehled vhodné rozhodovací praxe soudů v případě znásilnění. [online] cit. 29.04.2020. dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Projekt_OPZ/Vystupy_projektu/prehled_vhodne_rozhodovaci_praxe_soudu_znasilneni.pdf

¹⁸⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 9. 2011, sp. zn. 7 Tdo 1051/2011

znásilnění: „Pro naplnění znaku násilí nebo pohrůžky násilí nebo pohrůžky jiné těžké újmy u trestného činu znásilnění podle § 185 trestního zákoníku (ve znění účinném od 1. 1. 2010) není nezbytné, aby poškozená osoba kladla zřejmý fyzický odpor. Postačí, že pachateli musela být zjevná nevole poškozené osoby s jeho jednáním.“ Nejvyšší soud ČR poté v dalších letech navázal na předchozí zmíněné rozhodnutí a ve svých dalších rozsudcích¹⁸¹ jasně vymezil, že nižší míra obrany oběti nedělá ze znásilnění legální skutek.¹⁸²

Úprava trestného činu znásilnění jako pohlavního styku bez výslovného souhlasu jedné ze stran by navíc mohla narážet na zásadu subsidiarity trestní represe (o té výše v kapitole 3.2.1). Ačkoliv míra škodlivosti není v trestním zákoně nijak definována, v praxi by se v tomto případě mohly často objevovat případy nedorozumění mezi sexuálními partnery, u kterých by užití trestněprávních prostředků, vzhledem k pomocné úloze trestního práva, nebylo žádoucí. Je třeba pamatovat na to, že nejdůležitější funkcí trestního práva je ochrana společnosti před kriminalitou, nikoli regulace všech společensky přípustných morálních pravidel. Je také velice nepravděpodobné, že by potenciální pachatele trestného činu znásilnění nová právní úprava odradila od páčání této trestné činnosti.

4.3 Problematika souhlasu

„Souhlas dokáže přeměnit jednání, které by jinak bylo označeno za nedovolené vniknutí, na slavnostní večeři, ublížení na zdraví v boxerský zápas, krádež v dar a znásilnění v dobrovolný sex.“¹⁸³

Koncept nutnosti vyjádření kladného souhlasu k jakékoli sexuální aktivitě, tedy princip „ano znamená ano“ byl poprvé zpropagován v roce 1991 skupinou amerických studentek umělecké

---

¹⁸¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 294/2014; Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 9. 2017, sp. zn. 3 Tdo 1086/2017; Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 6. 2017, sp. zn. 3 Tdo 680/2017; Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 8. 2015, sp. zn. 5 Tdo 847/2015.

¹⁸² Veselá, E. Trestný čin znásilnění a měnící se pohled společnosti a práva na tento trestný čin. Studentská vědecká odborná činnost. XIII. ročník. 2020.

¹⁸³ Alexander, L. The ontology of consent. *Analytic philosophy*. vol. 55, no. 1, 2014, s. 102.

školy z „Antioch College“, které požádaly zákonodárce o změnu právního kodexu v tomto smyslu.¹⁸⁴

Ačkoliv je definice trestného činu znásilnění jako pohlavního styku bez souhlasu jednoduchá a zdá se samozřejmá (v moderních vztazích je zcela samozřejmé, že styk bude dobrovolný), je zároveň velice problematická a přináší s sebou řadu úskalí. Nelze nic namítat proti tvrzení, že ačkoliv souhlasů k záležitostem, jež se nás týkají, musíme dát za svůj život celou řadu, souhlas k sexuálnímu aktu je jedním z nedůvěrnějších a nejdůležitějších souhlasů. Ovšem otázky, které s sebou vyslovení souhlasu k jakékoli sexuální aktivitě přináší, jsou více než palčivé a jen těžko se na ně hledá odpověď.¹⁸⁵

4.3.1 Vymezení souhlasu

Už jen samotná formulace definice souhlasu činí potíže. Co tedy lze považovat za souhlas? Jednotně uznávaná právní definice souhlasu k sexuální aktivitě neexistuje. Vymezení tohoto pojmu bychom mohli nalézt v právních normách států, jejichž ustanovení tento institut zavádějí či v zahraniční odborné literatuře. Souhlas k sexuální aktivitě je zahraničními autory vykládán jednoduše jako souhlas k zapojení se do jakékoli sexuální aktivity.¹⁸⁶ Pro účely interpretace základních atributů souhlasu jsem se rozhodla využít britskou právní úpravu, neboť obsahuje kromě výkladových ustanovení v zákoně i četnou judikaturu pro výklad definice souhlasu. Britský trestní zákoník stanovuje, že souhlas k pohlavnímu styku byl dán, pokud osoba „souhlasí z vlastní vůle, je způsobilá souhlas udělit a souhlas je svobodný.“¹⁸⁷ Tento souhlas může být udělen i mlčky neboli konsensuálně.

Ve Velké Británii soudy historicky chápaly souhlas jako jednoduchý koncept spočívající v otázce, zda bylo či nebylo uděleno povolení k vykonání pohlavního styku. Tato základní

---

¹⁸⁴ No means no to yes means yes. In: Washington post. [online] cit. 29.04.2021. dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/news/soloish/wp/2018/02/15/no-means-no-to-yes-means-yes-how-our-language-around-sexual-consent-has-changed/?noredirect=on>

¹⁸⁵ Veselá, E. Trestný čin znásilnění a měnící se pohled společnosti a práva na tento trestný čin. Studentská vědecká odborná činnost. XIII. ročník. 2020.

¹⁸⁷ Criminal Offences Act, 2003. Section 75.

definice však byla postupně narušována, jak dokládá případ *R vs Olugboja* z roku 1982, kdy se britský odvolací soud pokusil definovat souhlas přesněji. Soud uvedl, že se jedná o běžné slovo, které však „pokrývá širokou škálu stavů mysli v souvislosti s pohlavním stykem mezi mužem a ženou, od skutečné touhy na jedné straně, po neochotný souhlas na straně druhé“.¹⁸⁸

Konsensuální souhlas k sexuálnímu aktu bývá rozpoznáván podle „zapojení se do sexuální aktivity, oplácení dotyků, povzbuzování druhého k akci“. Z těchto znaků se dá nejčastěji vyvodit, že osoba s daným jednáním souhlasí. Otázkou zůstává, pro jakou sexuální aktivitu je tento mlčky učiněný souhlas udělován a jestli je pro každý druh sexuální aktivity nutný další souhlas. Je například vášnivé líbání je jen odpověď na polibek či souhlas k pohlavnímu styku?

Americká praxe ukazuje na to, že udělený souhlas vykládá spíše restriktivně. V případě, kdy osoba A udělí souhlas k tomu, aby na ní byl vykonán jistý sexuální akt osobou B (například anální či orální styk), automaticky neznamená, že osoba A dostala souhlas od osoby B k těmto jednáním. V takovém případě by souhlas k pohlavnímu styku vůbec nebyl dán.

Pro lepší znázornění uvedu příklad, který ve svém magazínu předkládá americká univerzita Yale. Jedná se o fiktivní příklad dvou kamarádů Morgana a Johna: *Morgan měl v úmyslu na Johnovi vykonat orální styk a tázavě na Johna pohlédl. John přikývl na znamení souhlasu, Morgan tedy na Johnovi skutečně orální styk vykonal. Poté chtěl John Morganovi jeho snahu oplatit a začal se stejným jednáním, tentokrát ovšem Morgan pouze klidně ležel. O několik minut později se zvedl a řekl, že je čas jít spát. John podle univerzity Yale nejednal správně, neboť mu Morgan nedal souhlas.*¹⁸⁹

Pokud tedy to, že osoba A provedla jisté sexuální praktiky na osobě B neznamená, že osoba A souhlasí s tím, aby naopak osoba B provedla obdobnou sexuální praktiku na ní, je s největší

---

¹⁸⁸ Drunken consent in rape cases. In: Legalcheek. [online] cit. 29.04.2021. dostupné z: <https://www.legalcheek.com/lc-journal-posts/drunken-consent-in-rape-cases-why-the-law-leaves-a-lot-to-be-desired/>

¹⁸⁹ Bass, C. When Morgan met Kai. [online] cit. 29.04.2021. dostupné z: https://yalealumnimagazine.com/blog_posts/1562-when-morgan-met-kai-br-and-filed-a-title-ix-complaint

pravděpodobností nutné, aby se osoby účastnící se sexuálního aktu dopředu na všech konkrétních aktech domluvili či aby vždy předem vyslovili souhlas s konkrétním jednáním.

Skutečnost, že souhlas lze udělit i konkludentně je navíc problematická i v dalším bodě. Relevantní jsou také myšlenky obžalovaného o tom, co se dělo a jak byl vnímán souhlas. Přátelskost lze například vnímat jako indikaci přijetí sexuálních vztahů, i když ve skutečnosti to tak nemusí být. Podle psychologů se totiž ženy někdy chovají způsobem, který svědčí o sexuálním souhlasu, přestože nemají v úmyslu se sexem souhlasit.¹⁹⁰ Některé osoby se také mohou po pohlavním styku cítit rozpolceně, případně mohou litovat, že k němu došlo a interpretovat jej jako vynucený či tvrdit, že svůj souhlas k aktu nedali. Vzhledem k vysoce subjektivní povaze smyslu souhlasu může být vynesení rozsudku v případech sexuálních trestných činů velmi obtížné.

Adresát souhlasu musí mít z čeho usuzovat, zda k udělení souhlasu došlo nebo ne, ovšem někomu se může zcela upřímně jako vyslovení souhlasu jevit něco, co by člověk zdrženlivější v sexuální oblasti za souhlas nepovažoval. Je třeba pamatovat na to, že každý má své hranice nastavené jinak, například pro někoho může být pouhý flirt již nepřijatelný zásah do intimní sféry (vzpomeňme například na české středověké právo – Koldínův zákoník netrestal znásilnění nevěstky a nepoctivé ženy, jelikož „*díky své profesi si již s mnohými smilnit přivykly.*“¹⁹¹).¹⁹²

Jak zahraniční právní praxe řeší případy, kdy došlo k pohlavnímu styku, které se jedné straně zdál jako dobrovolný a založený na souhlasu (učiněném mlčky), ale druhá strana to viděla opačně? Odpověď nám předkládá první případ nedbalostního znásilnění, který se ve Švédsku dostal až před Nejvyšší soud. Muž se měl dopustit nedbalostního znásilnění, když vyvolal sexuální kontakt se ženou, se kterou spal v jedné posteli. Žena v tom okamžiku podle svých slov nijak nereagovala. Muž si ovšem její jednání vyložil tak, že se sexuální aktivitou souhlasí

---

¹⁹⁰ Beres, A.M. Spontaneous Sexual Consent: An Analysis of Sexual Consent Literatura. s.3.

¹⁹¹ Práva městská království českého. Článek M. XXXIII. odst. II

¹⁹² Veselá, E. Trestný čin znásilnění a měnící se pohled společnosti a práva na tento trestný čin. Studentská vědecká odborná činnost. XIII. ročník. 2020.

a od sexuální aktivity upustil ihned jakmile se mu zdálo, že to tak není. Tento muž byl shledán vinným z trestného činu znásilnění z nedbalosti.¹⁹³ Pro stranu obviněnou ze znásilnění mohlo být vznesení obvinění možná stejně překvapivé jako vykonání nedobrovolné soulože pro druhou stranu. Pokud totiž od „oběti“ nezazněl po celou dobu jediný náznak nesouhlasu a zároveň první osoba považovala svého partnera za sexuálně zdrženlivého a ostýchavého, je přinejmenším sporné, zda nedošlo „pouze“ k velkému a jistě pro obě strany nepříjemnému nedorozumění a zda si ten, který vykonal soulož na osobě za těchto podmínek, skutečně zaslouží soud a následný trest.¹⁹⁴

Jak je zřejmé, je velice problematické vymezit souhlas k sexuálnímu styku, především v jeho konkludentní podobě. Jeho povaha je totiž velice nejednoznačná. Jelikož nejsou nastaveny jasné hranice, spoléhání se pouze na neverbální komunikaci může vést k nedorozuměním – tato skutečnost byla původně obsažena jako varování v návrhu kalifornského zákona upravující znásilnění.¹⁹⁵

4.3.2 Neplatnost souhlasu

Za jiných okolností souhlas k provedení pohlavního styku může být shledán jako neplatný. Je proto především třeba zkoumat kdy a za jakých podmínek byl souhlas udělen. Podle britského zákona o sexuálních deliktech z roku 2003 má být zkoumáno, zda osoba měla způsobilost (tj. věk a chápání) souhlas udělit v rozhodné době a zda osoba souhlas udělila svobodně a nebyla nijak omezena.¹⁹⁶ Rozhodné je, zda osoba účastnící se sexuální aktivity rozumně věřila, že souhlas od druhé osoby splňoval tyto podmínky. Za tímto účelem se bude přihlížet ke všem okolnostem, včetně podrobného zkoumání předchozího chování obou zúčastněných osob a jejich povah.

---

¹⁹³ 'Negligent rape': Has Sweden's sexual consent law led to change? [online]12.07.2019.[cit.28.04.2020]. dostupné z: <https://www.thelocal.se/20190712/negligent-rape-has-swedens-sexual-consent-law-led-to-change>

¹⁹⁴ Veselá, E. Trestný čin znásilnění a měnící se pohled společnosti a práva na tento trestný čin. Studentská vědecká odborná činnost. XIII. ročník. 2020.

¹⁹⁵ Young, C. Campus rape. [online]29.08.2014. [cit.25.05.2021 dostupné z: <https://time.com/3222176/campus-rape-the-problem-with-yes-means-yes/>

¹⁹⁶ Sexual offences act. Rape and Sexual Offences – Chapter 6: Consent.

Schopnost člověka udělit souhlas pro sexuální akt může být omezena kvůli intoxikaci dané osoby alkoholem. Pokud je osoba tak silně alkoholem intoxikována, že je v bezvědomí, její schopnost souhlas udělit je pochopitelně zcela vymizelá. Tuto skutečnost uvádí ustanovení o znásilnění britského zákona o sexuálních deliktech z roku 2003. I podle českého práva by se jednalo o znásilnění zneužitím bezbrannosti. Poté vyvstává otázka, jak by byl případ posuzován, pokud by osoba byla opilá ale nikoli do bezvědomí. Ve Velké Británii částečnou odpověď předložil případ R vs Hysa z roku 2007. Stěžovatelka, jež večer vypila mnoho alkoholu a kouřila marihuanu, měla pohlavní styk s obžalovaným. U soudu uvedla, že si nepamatuje, jestli k pohlavnímu styku dala souhlas, ale vzpomněla si, že ten večer mít pohlavní styk nechtěla. Ačkoliv soudce soudu prvního stupně dal porotě pokyn k nevyslovení vinny, a to pro nedostatek přesvědčivých důkazů, odvolací soud pokyn soudce označil za nesprávný a zrušil původní rozsudek. Podle odvolacího soudu nelze zastavení stíhání obžalovaného založit pouze na tom, že si stěžovatelka nepamatovala, zda s pohlavním stykem souhlasila či ne a je nutné toto rozhodnutí nechat na porotě, která musí vzít v potaz všechny okolnosti, například to, že stěžovatelce bylo pouze 16 let a měla pohlavní styk s mužem, kterého neznala.¹⁹⁷

Ve Velké Británii odvolací soud na dalším případě R vs Bree z roku 2007, judikoval, že pokud je některý z účastníků pod vlivem alkoholu, může být i nadále schopen souhlasit s pohlavním stykem. V tomto případě došlo k pohlavnímu styku mezi dvěma kamarády z univerzity, kdy stěžovatelka byla opilá a tvrdila, že s pohlavním stykem s obžalovaným výslovně nesouhlasila. Obžalovaný se naopak odvolával na svou dobrou víru v to, že stěžovatelka dobrovolně mlčky souhlasila, neboť se svlékla, vypadala ochotně a byla zcela při vědomí. Ačkoli soud prvního stupně obžalovaného shledal vinným za znásilnění, odvolací soud rozhodnutí zrušil a v rozsudku sdělil, že i osoba, která je opilá může být schopna vyslovit souhlas, může tomu být ale i naopak, proto je třeba vždy pečlivě zkoumat jednotlivé okolnosti.¹⁹⁸ Na rozhodnutí soudu ve věci R vs Bree se zaměřila kritika mnoha právních

---

¹⁹⁷ England and Wales Court of Appeal: Criminal Division. R vs Hysa. EWCA Crim 2056 (10 July 2007).

¹⁹⁸ England and Wales Court of Appeal: Criminal Division. R vs. Bree. EWCA Crim 804 (26 March 2007).

komentátorů, kteří tvrdí, že toto pojetí souhlasu nepřinese vítanou změnu v oblasti počtu odsouzených pachatelů za znásilnění.¹⁹⁹ Například profesorka Wallerstein z Oxfordské university tvrdí, že ačkoliv bylo rozhodnutí soudu krok správným směrem, nešlo dostatečně daleko, jelikož ustanovení o znásilnění umožňuje, ba dokonce přímo vyžaduje, přísnější interpretaci: Pokud byla osoba velmi opilá, je její souhlas neplatný za každých okolností.²⁰⁰

Považuji tato rozhodnutí za potencionálně nebezpečný precedent, který je schopen narušit právní jistotu. Spoléhání se pouze na neverbální komunikaci může vést k mnohým nedorozuměním, jak již bylo v diplomové práci popsáno v předchozí kapitole 4.3.2.

5 Vybraný mezinárodní rámec trestného činu znásilnění

Pojem mezinárodní rámec sexuálního násilí (mezi které patří i trestný čin znásilnění) označuje mezinárodní právní nástroje, jakými jsou multilaterální dohody, smlouvy, úmluvy, protokoly, judikatura, rezoluce a doporučení vzniklé v 20. a 21. století za účelem řešení problematiky sexuálního násilí. Jejich podstatou je ochrana před sexuálním násilím, tedy uznání základního práva každé lidské bytosti nebýt vystaven sexuálnímu násilí, zabránit jejímu páčání, trestat jejich pachatele a poskytnout náležitou pomoc obětem sexuálního násilí.

Sexuální násilí, které je nejčastěji páčáno právě znásilněním, je mezinárodním humanitárním právem²⁰¹ zakázáno. V ozbrojených konfliktech, ať již vnitrostátních či mezinárodních jsou takové skutky považovány za zločiny proti lidskosti, genocidu a válečné zločiny²⁰² na základě porušení Ženevských úmluv o ochraně obětí ozbrojených konfliktů a Dodatkových Protokolů, jež jsou hlavním pramenem mezinárodního humanitárního práva. Ženám je v tomto směru

---

¹⁹⁹ R vs Bree 2007 Case Summary. In: Law Teacher. [online]22. 12. 2020.[cit.30.03.2021]. dostupné z: <https://www.lawteacher.net/cases/r-v-bree.php>

²⁰⁰ Wallerstein, S. 'A Drunken Consent is Still Consent'—Or is it? A Critical Analysis of the Law on a Drunken Consent to Sex following Bree. The Journal of Criminal Law. Vol 73, Issue 4, 2007.

²⁰¹ Mezinárodní humanitární právo je soubor norem přijatých v konsensu státy s cílem maximálně humanizovat ozbrojené konflikty, tedy bez jakékoli diskriminace zajistit v každé době respektování důstojnosti lidské bytosti a učinit vše pro předcházení či alespoň zmírnění utrpení zejména těch, kteří nejsou na konfliktu přímo účastní, i těch, kteří byli z konfliktu vyřazeni v důsledku nemoci, zranění či zajetí. Zdroj: Mezinárodní červený kříž. [online] 07/2004 [cit.30.03.2021]. dostupné z: https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/what_is_ihl.pdf

²⁰² Lindsey, Ch. Women facing war. Geneva: 2001, ICRC. s. 57-58.

poskytována tzv. dvoustupňová ochrana, tedy obecná ochrana každé lidské bytosti před ponižujícím a degradujícím zacházením (poskytovaná mužům i ženám stejně) a zvláštní ochrana žen s ohledem na jejich specifické potřeby a zranitelnost v ozbrojených konfliktech.²⁰³

Na potrestání pachatelů znásilnění a jiných forem sexuálního násilí jako válečných zločinů v ozbrojených konfliktech bylo ve 20. století zřízeno několik ad hoc mezinárodních trestních tribunálů. Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (ICTR), Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (ICTY), Zvláštní soud pro Sierru Leone a Mimořádné senáty soudů pro Kambodžu považovaly sexuální násilí za nástroj války spíše než za soukromý zločin. Právě průkopnická judikatura ze strany ad hoc tribunálů ICTR a ICTY také označila trestný čin znásilnění jako zločin genocidy a zločin proti lidskosti.²⁰⁴ I Statut Mezinárodního trestního soudu (ICC) výslovně začleňuje znásilnění a další formy sexuálního násilí do seznamu válečných zločinů, a proto uznává sexuální násilí jako závažné porušení mezinárodního humanitárního práva a Ženevských úmluv.²⁰⁵

Striktní zákaz znásilnění a ostatních forem sexuálního násilí obsahují také další mezinárodní úmluvy přijaté převážně Organizací spojených národů nebo Radou Evropy, vztahující se primárně k ochraně základních lidských práv a svobod – mezi ně patří např. čl. 8 Prohlášení o odstranění diskriminace žen, jež byla přijata Valným shromážděním Organizace spojených národů v roce 1967, a která je předchůdkyní již právně závazně Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen přijaté Valným shromážděním Organizace spojených národů v roce 1979, dále Všeobecná deklarace lidských práv apod. V následující kapitole bude popsán nejdůležitější vývoj v oblasti mezinárodního práva pro trestný čin znásilnění se zaměřením

---

²⁰³ Rule 134. The specific protection, health and assistance needs of women affected by armed conflict must be respected. Customary International Humanitarian Law. https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_cha_chapter39_rule134?OpenDocument&highlight=134

²⁰⁴ St-Germain, T., Dewey, S. Conflict-related sexual violence : international law, local responses. Kumarian Press: Sterling. 2012. s. 57.

²⁰⁵ Čl. 7 a 8 Římského statutu Mezinárodního trestního soudu.

zejména na vymezení skutkové podstaty tohoto trestného činu ze strany mezinárodních úmluv či soudů.

5.1 Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen

Úmluvu o odstranění všech forem diskriminace žen podepsala bývalá Československá socialistická republika v Kodani v roce 1980 (dále jen „Úmluva“), v účinnost vstoupila v roce 1982. Podle čl. 17 Úmluvy byl zřízen kontrolní mechanismus – Výbor pro odstranění diskriminace žen (dále jen „Výbor CEDAW“) – jako orgán příslušný pro posuzování úrovně naplňování ustanovení Úmluvy. Samotná kontrola se uskutečňuje prostřednictvím pravidelného předkládání zpráv smluvních stran o plnění Úmluvy a jejich hodnocení Výborem CEDAW. Úroveň implementace Úmluvy hodnotí Výbor CEDAW na základě informací získaných ze zpráv pravidelně předkládaných smluvními stranami Úmluvy a z podkladů poskytnutých nevládními organizacemi. Po vyhodnocení uvedených materiálů a jejich projednání se zástupci států vydá Výbor CEDAW závěrečná doporučení.²⁰⁶

Ačkoliv samotný text Úmluvy explicitně oblast znásilnění neupravuje, Výbor CEDAW přijal v průběhu let obecná doporučení, které se sexuálnímu násilí věnovaly. V oblasti trestného činu znásilnění je nejdůležitějším z nich doporučení č. 35 z roku 2017, které navazuje na obecné doporučení č. 19 z roku 1992. Výbor CEDAW v doporučení č. 35 konstatoval, že stát nese zodpovědnost za jednání svých orgánů (či jejich opomenutí) ve vztahu ke genderově podmíněnému násilí a zodpovídá také za školení a vzdělávání těchto orgánů. Na legislativní úrovni jsou pak smluvní strany zodpovědné za přijetí takových zákonů, které zajišťují dostatečnou ochranu obětí a efektivní stíhání pachatelů. Pro účely mé práce je velmi důležité samotné vyjádření Výboru CEDAW k definici trestného činu znásilnění v čl. 29 písm. e), kde Výbor CEDAW doporučuje smluvním státům, aby na legislativní úrovni přijaly taková

---

²⁰⁶ Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen. In: Vláda ČR. [online] 25.10.2006. [cit.03.06.2021]. dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen-19700/>

opatření, jež by umožnily založit definici trestného činu znásilnění na absenci souhlasu jedné ze zúčastněných stran.²⁰⁷

Prozatím Výbor CEDAW řešil tři případy individuálních stížností týkající se trestného činu znásilnění. Prvním z nich je případ K. T. Vertido proti Filipínám z roku 2008. K. T. Vertido, jakožto zaměstnankyně průmyslové a obchodní komory jednoho z filipínských měst byla znásilněna předsedou této komory v roce 1996, kdy ji při společné cestě autem zavezl do motelu, přinutil vstoupit do pokoje motelu, poté ji povalil na postel, znemožnil ji se bránit a vykonal na ní pohlavní styk. Případ řešil soud prvního stupně 8 let, načež obžalovaný byl v roce 2005 osvobozen. Soud dospěl k závěru, že K. T. Vertido není důvěryhodný svědek a odmítl uplatnit judikaturu nejvyššího filipínského soudu, podle které skutečnost, že oběť pachatelovi neunikla nezakládá domněnku, že s pohlavním stykem souhlasí. A to i přestože bylo prokázáno, že K. T. Vertido ztratila během znásilňování vědomí. K. T. Vertido se poté, co neuspěla ani u soudů dalších instancí, obrátila na Výbor CEDAW a namítala porušení čl. 2 písm. c), čl. 2 písm. f) a čl. 5 písm. a) Úmluvy a obecného doporučení Výboru CEDAW č. 19, které ukládá povinnost smluvním státům upravit či zrušit právní předpisy, jež zakládají diskriminaci žen. Výbor CEDAW rozhodl o pochybení soudu, který se dle něj opíral o genderové mýty a stereotypy o znásilnění a jeho obětech a především konstatoval, že kladení fyzického odporu a žádný pokus o útěk neznačí, že se jedná o konsensuální styk. Na závěr Výbor CEDAW Filipínám doporučil změnu současného trestního zákoníku z roku 1930 a přijetí právní úpravy, jež by kriminalizovala znásilnění jako pohlavní styk s absencí souhlasu jedné ze stran.²⁰⁸

Skutkově velice podobný případ byl Výboru CEDAW k posouzení předložen i v roce 2014 ve věci R.P.B. proti Filipínám. Filipínský soud, který rozhodoval o znásilnění R.P.B. jejím sousedem opět odmítl použít precedens nejvyššího filipínského soudu o tom, že absence útěku oběti neznačí její souhlas s pohlavním stykem. Podobně jako v případě K. T. Vertido proti

---

²⁰⁷ Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women. General recommendation No. 35 on gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19. United Nations. 26. 6. 2017.

²⁰⁸ Sdělení Výboru č. 18/2008. K.T.V. proti Filipínám ze dne 30.7.2010. CEDAW/C/46/D/18/2008.

Filipínám, Výbor CEDAW konstatoval porušení Úmluvy a založení rozhodnutí na mýtech a stereotypech o znásilnění. Výbor CEDAW také připomněl své předchozí doporučení ve věci K. T. Vertido, aby Filipíny změnilly svou zákonnou úpravu znásilnění, jelikož ke změně filipínské zákonodárce stále nepřistoupili.²⁰⁹

Dalším případem, kterým se Výbor zabýval, a který se týkal znásilnění je případ S. V. P. proti Bulharsku z roku 2010. Stěžovatelka ve své stížnosti namítala porušení několika článků Úmluvy ze strany Bulharska vůči své dceři.²¹⁰ Dcera stěžovatelky byla jako sedmiletá v roce 2005 znásilněna. Pachatel byl odsouzen za trestný čin sexuálního zneužívání, který byl v té době v Bulharsku klasifikován jako nezávažný trestný čin a hrozil za něj trest s horní sazbou 5 let odnětí svobody. Pachatel uzavřel dohodu se státním zástupcem na tříletý podmíněný trest odnětí svobody a nadále žil v blízkosti bydliště oběti.²¹¹ Výbor CEDAW Bulharsku vytkl, že čin byl kvalifikován jako sexuální zneužívání, a nikoliv jako znásilnění či pokus o znásilnění, přestože bylo zjištěno, že pachatel vnikal svým údem do análního otvoru oběti. Při tom Výbor odkázal na definici znásilnění v čl. 36 Úmluvy Rady Evropy prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. S tím korespondovala i další kritika ze strany Výboru, a to nedostatečnost uloženého trestu, který byl uložen za méně závažný trestný čin sex. zneužívání a nikoli za přísněji trestané znásilnění. Výbor CEDAW byl znepokojen skutečností, že pachateli byl za tento čin uložen podmíněný tříletý trest.²¹²

5.2 Evropský soud pro lidská práva

Evropský soud pro lidská práva, který je povolán k ochraně dodržování Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, také přispěl zásadním způsobem do diskuze o trestněprávní úpravě znásilnění. Mezi významná rozhodnutí patří, již 18 let starý případ M.C. proti Bulharsku, který je v této oblasti považován za nejzásadnější.

---

²⁰⁹ Sdělení Výboru č. 34/2011. R.P.B. proti Filipínám ze dne 28.2.2014. CEDAW/C/57/D/34/2011.

²¹⁰ Jednalo se o čl. 1, 2 písm. a), b), c), e) a g) ve spojení s čl. 3 a 5, čl. 12 a čl. 15 Úmluvy.

²¹¹ Šimáčková, K. Havelková, B. Špondrová, P. a kol. Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální? Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020. s. 275-276.

²¹² Sdělení Výboru č. 31/2011. V. P. P. proti Bulharsku ze dne 12.10.2012. CEDAW/C/53/D/31/2011.

Případ M.C. proti Bulharsku je skutkově poměrně složitý, avšak to nejpodstatnější lze shrnout následujícím způsobem. Stěžovatelka, které v době činu bylo 14 let, tvrdila, že byla znásilněna dvěma muži. Ačkoliv proběhla fáze vyšetřovací, obžaloba k soudu podána nebyla. Podle státního zástupce chyběly důkazy o tom, že k pohlavnímu styku došlo donucením, a nikoliv dobrovolným rozhodnutím ze strany M.C. Stěžejní bod v tomto závěru představovala skutečnost, že se nepodařilo zajistit žádný důkaz o existenci fyzického odporu ze strany stěžovatelky.²¹³

Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že ačkoliv státy požívají širokou míru uvážení ohledně výběru prostředků k zajištění adekvátní ochrany proti znásilnění, je třeba respektovat ustanovení Úmluvy o lidských právech a základních svobodách. Bulharská trestní norma o znásilnění v podobě § 152 odst. 1 trestního zákoníku nezmiňovala požadavek fyzického odporu oběti a definovala znásilnění způsobem nelišícím se od trestněprávních ustanoveních v ostatních smluvních státech Úmluvy. Soud sdělil, že ve vnitrostátních úpravách jiných států, kde znásilnění taktéž není zakotveno jako nekonsenzuální pohlavní styk, není násilí a odpor proti násilí podstatným prvkem tohoto trestného činu a spáchání znásilnění lze dovozovat i z jiných skutečností. Na závěr tedy soud sdělil, že nelze uplatňovat formalistický a restriktivní výklad zákona v neprospěch oběti, kdy spáchání trestného činu znásilnění bude dovozováno pouze z důkazů o násilném jednání a fyzické obraně oběti. Soud tak dovedl porušení čl. 3 a čl. 8 Úmluvy a nařídil Bulharsku poskytnout náhradu nemajetkové újmy stěžovatelce M.C.²¹⁴

Významnost tohoto případu spočívá především v tom, že Evropský soud pro lidská práva projevil tendence rozhodovat nejen o samotném obsahu vnitrostátních norem smluvních států, jejich výkladu a aplikaci, ale řešit i otázku procesních postupů a meritorních rozhodnutí státních orgánů.

---

²¹³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva: M.C. proti Bulharsku, č. st. 39272/98, ze dne 4. 12. 2003.

²¹⁴ Tamtéž.

5.3 Istanbulská úmluva

Úmluva Rady Evropy o prevenci a boji proti násilí na ženách a domácímu násilí, známá též jako Istanbulská úmluva (dále jen jako „Istanbulská úmluva“) z roku 2011, je první mezinárodní právně závazný nástroj, jenž představuje globální právní rámec zaměřený na prevenci násilí, ochranu obětí a odsouzení agresorů. Istanbulská úmluva zahrnuje všechny druhy násilí, fyzické i psychické, nezávisle na věku, etnickém původu či státní příslušnosti, náboženském vyznání, sociálním původu, migračním statusu či sexuální orientaci obětí.²¹⁵ Zavádí také soubor definic nových trestných činů jako jsou vynucený sňatek, mrzačení ženského genitálu, nebezpečné pronásledování, vynucený potrat a vynucená sterilizace.

Istanbulská úmluva obsahuje i vymezení trestného činu znásilnění, na které hledí optikou nekonsensuálního pohlavního styku. Přestože úmluva nevyžaduje žádné konkrétní znění skutkové podstaty znásilnění a nechává tak prostor pro smluvní státy, v čl. 36 založila povinnost smluvním stranám přijmout legislativní a jiná opatření, jež zajistí trestnost následujícího úmyslného jednání:

- a) dopuštění se vaginálního, análního nebo orálního vniknutí sexuální povahy do těla druhé osoby jakoukoli částí těla nebo předmětem bez jejího souhlasu;
- b) dopuštění se jiných činů sexuální povahy s osobou bez jejího souhlasu;
- c) přinucení jiné osoby bez jejího souhlasu k činům sexuální povahy s třetí osobou.

V čl. 36 odst. 2 je poté podán stručný výklad k souhlasu s pohlavním stykem. Toto ustanovení stanovuje, že k souhlasu musí dojít dobrovolně jako k projevu svobodné vůle, posuzované v kontextu souvisejících okolností. V důvodové zprávě k čl. 36 Istanbulské úmluvy se mj. konstatuje, že posuzování trestného činu znásilnění a případného souhlasu má být založeno na vyhodnocení celkového kontextu a zohlednění existence různých behaviorálních reakcí na znásilnění ze strany oběti. Naopak toto hodnocení nemá být založeno na

---

²¹⁵ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Vymýcení domácího násilí páchaného na ženách. In: Úřední věstník Evropské unie. C 351/21. 15.11.2011. [online] [cit.26.05.2021]. s. 2-3. dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012IE1416&from=CS>

očekáváních ve vztahu k obvyklým reakcím a nemá být ovlivněno genderovými stereotypy a mýty o ženské a mužské sexualitě.²¹⁶ Istanbulská úmluva tedy považuje za znásilnění pohlavní styk bez svobodně uděleného souhlasu jedné ze stran, nicméně musí se jednat o úmyslný čin. Z definice trestného činu znásilnění tedy vynechává nedbalostní nekonsensuální pohlavní styk. Podle důvodové zprávy je dále ponecháno na zákonných úpravách smluvních států, aby vyložily tuto „úmyslnost“.²¹⁷

Důvodová zpráva při tvorbě skutkové podstaty trestného činu znásilnění odkazuje smluvní státy na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, konkrétně na případ M.C. proti Bulharsku (viz předcházející kapitola 5.2). Ve smyslu této judikatury zapovídá, aby legislativa smluvních států požadovala dokázání fyzického odporu ze strany oběti a zdůrazňuje povinnost smluvních států ve smyslu čl. 3 a čl. 8 Istanbulské úmluvy trestně stíhat jakýkoliv nekonsensuální pohlavní styk i přes absenci fyzického odporu.²¹⁸

Provádění Istanbulské úmluvy smluvními státy sleduje a vyhodnocuje speciální nezávislý kontrolní mechanismus GREVIO (dále jen „GREVIO“), jež má v současnosti 15 členů. Tento kontrolní orgán vypracovává a zveřejňuje zprávy, jež hodnotí legislativní a jiná opatření přijatá smluvními stranami k provedení Istanbulské úmluvy a může za tímto účelem přijmout obecná doporučení směřovaná konkrétním smluvním státům. GREVIO také disponuje oprávněním zahájit zvláštní vyšetřovací řízení, pokud je to třeba k ochraně před závažnými a přetrvávajícími násilnými činy, které Istanbulská úmluva upravuje.²¹⁹

Monitorovacím procesem již prošlo 17 států, které Istanbulskou úmluvu ratifikovaly. V návaznosti na to, kontrolní orgán GREVIO zveřejnil hodnotící zprávu o stavu plnění Istanbulské úmluvy těmito státy. V dalších 7 státech tato kontrola dosud probíhá a v 9 státech

---

²¹⁶ Šimáčková, K. Havelková, B. Špondrová, P. a kol. Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální? Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020. s. 279.

²¹⁷ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. In: Council of Europe Treaty Series No. 210. s. 32. [online] [cit.28.05.2021]. dostupné z: <https://rm.coe.int/16800d383a>

²¹⁸ Tamtéž. s. 33.

²¹⁹ GREVIO. In: Council of Europe. [online] [cit.29.05.2021]. dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio>

teprve probíhat bude.²²⁰ Mezi státy, které již kontrolou prošly a kterým byla doporučena změna vymezení skutkové podstaty znásilnění na pohlavní styk s absencí svobodného souhlasu, se řadí pouze jediný stát, a to Albánie. Albánii bylo v tomto směru doporučeno, aby v případě trestného činu znásilnění nepožadovala dokázání použití síly ze strany pachatele a projevu odporu ze strany oběti.²²¹ Například v případě Rakouska,²²² GREVIO konstatoval, že rakouský trestní zákon by nepostihoval jednání, kdy by oběť zůstala pasivní (tedy nevyjádřila by svou vůli), ale s pohlavním stykem by nesouhlasila. Nicméně doporučení změnit stávající legislativu ve vztahu k nekonsenzuálnímu pohlavnímu styku Rakousku neadresoval.²²³ Stejný postup zvolil i v případě Dánska, jež má podobnou úpravu skutkové podstaty trestného činu znásilnění jako Česká republika, u kterého se kontrolní výbor GREVIO pouze omezil na konstatování skutečnosti, že trestní zákoník nepokrývá situace pohlavního styku provedeného bez souhlasu účastníka.

5.3.1 Istanbulská úmluva v zahraničí

Istanbulská úmluva byla přijata Výborem ministrů Rady Evropy dne 7. dubna 2011 a k podpisům byla otevřena 11. května 2011.²²⁴ Úmluvu jako první ratifikovalo v březnu roku 2012 Turecko, které ovšem v dubnu roku 2021 od Istanbulské úmluvy odstoupilo.²²⁵ Ze států

---

²²⁰ Country-monitoring work. In: Council of Europe. [online] [cit.29.05.2021]. dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/country-monitoring-work>

²²¹ Recommendation on the implementation of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence by Albania. In: Committee of the Parties. s. 3. [online] [cit.29.05.2021]. dostupné z: <https://rm.coe.int/recommendation-cop-albania/1680783ffa>

²²² Definici znásilnění upravuje § 201 rakouského trestního zákona jako přinucení k pohlavnímu styku či obdobnému sexuálnímu jednání jako prostřednictvím násilí, bezprostředním ohrožením tělesné integrity či zdraví, nebo falešným uvězněním.

²²³ Šimáčková, K. Havelková, B. Špondrová, P. a kol. Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální? Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020. s. 280-281.

²²⁴ Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. In: Informační materiál Rady Evropy. [online] [cit.28.05.2021]. dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/historical-background>

²²⁵ Istanbulskou úmluvu vypověděl turecký prezident Recep Tayyip Erdogan, aniž by své rozhodnutí konzultoval s tureckým parlamentem. Tento krok je velmi kritizován ze strany Rady Evropy, Evropskou unií a nevládními organizacemi. Zdroj: Newsroom- Council of Europe leaders react to Turkey's announced withdrawal from the Istanbul Convention. In: Council of Europe. 21. 3. 2021. [online] [cit.27.05.2021]. dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/council-of-europe-leaders-react-to-turkey-s-announced-withdrawal-from-the-istanbul-conventi-1>

Rady Evropy, které podpis Istanbulské úmluvy odmítly se jedná o Rusko a Ázerbájdžán. Istanbulská úmluva vstoupila v platnost až po ratifikaci prvními deseti státy, což se stalo dne 1. srpna 2014. Istanbulskou úmluvu přijala v roce 2017 i Evropská unie prostřednictvím podpisu české eurokomisařky Věry Jourové.²²⁶ Slovensko, Maďarsko a Bulharsko patří mezi státy, jež Istanbulskou úmluvu podepsaly, posléze její ratifikace ovšem odmítly. Istanbulská úmluva je tedy platná a účinná v celkem 33 státech, které ji ratifikovaly. Celkem 12 států, které ji podepsaly zatím k ratifikaci nepřistoupili. Mezi ně se řadí i Česká republika.²²⁷

5.3.2 Istanbulská úmluva v České republice

Přestože Istanbulská úmluva byla Českou republikou v květnu roku 2016 podepsána, jako jednou z posledních zemí Evropské unie²²⁸, její ratifikace, která je předmětem mnoha diskuzí, stále neproběhla. Kontroverzi, která kolem Istanbulské úmluvy v České republice panuje, dokládá fakt, že dle zmocněnkyně vlády pro lidská práva Heleny Válkové se o její ratifikaci nebude jednat minimálně až do dalších parlamentních voleb, které se mají uskutečnit v říjnu roku 2021. O její ratifikaci tak s největší pravděpodobností rozhodne až nově ustanovená Poslanecká sněmovna po říjnových volbách roku 2021.²²⁹

Některé veřejně činné osobnosti, české církve a české zájmové skupiny na Istanbulskou úmluvu hledí optikou kontroverzní listiny a jsou proti jejímu přijetí. Proti přijetí Istanbulské úmluvy se rázně postavila Římskokatolická církev v České republice, konkrétně jejím jménem Česká biskupská konference, jejíž zástupci vydali své oficiální prohlášení

---

²²⁶ U signs the Istanbul Convention. In: European Institute for Gender Equality. [online] [cit.27.05.2021]. dostupné z: <https://eige.europa.eu/news/eu-signs-istanbul-convention>

²²⁷ Chart of signatures and ratification of Treaty 210. In: Council of Europe. [online] [cit.28.05.2021]. dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures>

²²⁸ Česká republika podepsala Istanbulskou úmluvu proti násilí na ženách. In: Vláda ČR. [online] [cit.27.05.2021]. dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/ceska-republika-podepsala-istanbulskou-umluvu-proti-nasili-na-zenach--143594/>

²²⁹ Válková: Istanbulská úmluva se do voleb nejspíše ratifikovat nebude. [online] [cit.03.06.2021]. dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/valkova-istanbulska-umluva-se-do-voleb-nejspis-ratifikovat-nejbude/2006089>

a adresovali ho poslancům Parlamentu České republiky.²³⁰ K odmítavému stanovisku České biskupské komory se přidali zástupci dalších sedmi českých církví.²³¹ Podle tohoto prohlášení není Istanbulská úmluva v Evropské unii potřebná, protože vnitrostátní úpravy členských států jsou na dobré úrovni a všechny členské státy EU považují dodržování základních lidských práva a svobod za jeden ze základních atributů demokratického právního státu.²³² Argument nadbytečnosti se v diskuzích proti přijetí úmluvy objevuje velmi často i u dalších odpůrců z řad politiků.²³³

Pravděpodobně nejvíce kontroverzním bodem Istanbulské úmluvy je zavedení tzv. genderu, s nímž úmluva pracuje namísto pojmu pohlaví. Výklad pojmu gender obsahuje čl. 3 písm. c), podle kterého „gender“ znamená sociálně ustanovené role, chování, jednání a vlastnosti, které příslušná společnost pokládá za odpovídající pro ženy a muže.

Představitelé českých církví v této návaznosti mluví o jazyku Istanbulské úmluvy jako o jazyku ideologickém. Podle nich z odborných analýz vyplývá existence tří přístupů k domácímu násilí: psychologického, genderového a sociologického. Psychologický vnímá domácí násilí jako problém člověka, různých poruch jeho osobnosti a psychopatologie. Genderový naopak zdůrazňuje genderové nerovnosti. V sociologickém přístupu je kladen důraz na analýzu, postavení a fungování rodiny v současné společnosti. Istanbulská úmluva

---

²³⁰ Monika Klimentová: Proč ČBK nepodporuje ratifikaci tzv. Istanbulské úmluvy? In: Církev. [online] [cit.29.05.2021]. dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/181018proc-rimskokatolicka-cirkev-nepodporuje-ratifikaci-tzv-istanbulske-umluvy>

²³¹ Jedná se o řeckokatolickou církev, pravoslavnou církev, Jednotu bratrskou, Církev adventistů sedmého dne, Evangelickou církev metodistickou, Slezskou církev evangelickou a. v. a Církev bratrskou. Tyto církve sdružují v České republice více než 90 % věřících občanů. Zdroj: Monika Klimentová: Pravoslavná církev v českých zemích proti tzv. Istanbulské úmluvě. In: Církev. [online] [cit.29.05.2021]. dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/181205pravoslavna-cirkev-v-ceskych-zemich-proti-tzv-istanbulske-umluve>

²³² Monika Klimentová: Proč ČBK nepodporuje ratifikaci tzv. Istanbulské úmluvy? In: Církev. [online] 18. 10. 2018. [cit.29.05.2021]. dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/181018proc-rimskokatolicka-cirkev-nepodporuje-ratifikaci-tzv-istanbulske-umluvy>

²³³ Jedná se především o poslance za KDU-ČSL Pavla Bělobrádka a Marianu Jurečku, kteří dlouhodobě veřejně ratifikaci Istanbulské úmluvy odmítají.

pracuje pouze s jednou z uvedených teorií (genderovou), což církve odmítá a chce, aby byl domácímu násilí věnovaný komplexní přístup s adresováním všech jeho příčin.²³⁴

Nejvíce sporný aspektem kolem Istanbulské úmluvy jsou tak především články²³⁵, ze kterých někteří vyvozují, že jde spíše o dokument ideologický, nikoli právní, a který zdůrazňuje genderovou podmíněnost násilí a ukládá signatářským zemím řadu úkolů, které mají po ratifikaci zavést do svého právního řádu i do společenských vztahů. Takto se vyjádřila prezidentka Unie rodinných advokátů Kolářová.²³⁶

Kromě výše zmíněného je jako problémový vnímán čl. 28 Istanbulské úmluvy. Tento článek podle některých výkladů může znamenat prolomení advokátní mlčenlivosti. Článek je částí odborné veřejnosti vykládán tak, že v případě podezření ze spáchání násilného činu patřícího do působnosti úmluvy, budou mít určité profese (vedle advokátů to jsou i duchovní) oznamovací povinnost, ze které byli dosud příslušníci těchto profesí vyjmuty. Z toho důvodu se proti ratifikaci Istanbulské úmluvy vyjádřila i Česká advokátní komora.²³⁷

Naopak mezi podporovatele ratifikace Istanbulské úmluvy patří Úřad vlády České republiky prostřednictvím Odboru rovnosti žen a mužů a vládní zmocněnkyně pro lidská práva Válkové. Úřad vlády ČR považuje názory tvrdící, že Istanbulská úmluva prosazuje tzv. genderovou ideologii a snaží se o smazání rozdílů mezi muži a ženami, za mýtus. V tomto směru vysvětluje, že Istanbulská úmluva se zabývá domácím násilím, které je genderově podmíněné, tedy souvisí s mocenskou nerovnováhou a dopouští se ho převážně muži na ženách.

---

²³⁴ Monika Klimentová: Proč ČBK nepodporuje ratifikaci tzv. Istanbulské úmluvy? In: Církev. [online] [cit.29.05.2021]. dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/181018proc-rimskokatolicka-cirkev-nepodporuje-ratifikaci-tzv-istanbulske-umluvy>

²³⁵ Jedná se především o čl. 12 odst. 1 („Strany podniknou nezbytná opatření pro podporu sociálních a kulturních vzorců chování žen a mužů s cílem vymýtit předsudky, zvyky, tradice a další praktiky, jež jsou založeny na předpokladu podřízenosti ženy anebo na stereotypním pojmání rolí žen a mužů.“), čl. 12 odst. 4 („Strany učiní vše nezbytné pro to, aby každý se občan, obzvláště pak muži a chlapci, aktivně zapojili do prevence všech forem násilí, jež spadají do působnosti této úmluvy.“), čl. 14 odst. 1 („Strany podniknou kroky k tomu, aby ve formálních osnovách na všech úrovních vzdělávání existoval materiál k tématům, jako je rovnoprávnost žen a mužů, nestereotypní genderové role ...“)

²³⁶ Kolářová, D. Seminář o Istanbulské úmluvě. In: Bulletin-advokacie. [online] 22. 10. 2018. [cit.29.05.2021]. dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/cak-proti-istanbulske-umluve>

²³⁷ Tamtéž.

To podle Úřadu vlády dokládá mnoho odborných, ale i policejních a soudních statistik, dle kterých tvoří muži cca 95 % pachatelů domácího násilí.

Další podstatný argument Úřadu vlády je, že pojem gender, se kterým Istanbulská úmluva pracuje a který definuje v čl. 3, není nový, naopak tato definice existuje ve společenských vědách již desetiletí.²³⁸

Podle Úřadu vlády dalším mýtem je, že Istanbulská úmluva by v České republice byla nadbytečná, jelikož česká legislativa je plně dostačující. Podle Úřadu vlády nejsou hlavním problémem oblasti hmotněprávní trestní úpravy (české trestní normy některé trestné činy obsažené v úmluvě neznají, předpokládá se tak jejich inkorporace do českého právního řádu), ale postupy státních orgánů ve věcech ochrany obětí násilných trestných činů. Úmluva totiž obsahuje opatření v oblasti prevence, dostupnosti služeb pro oběti, telefonních linek pomoci, školení odborníků a odbornic, vzdělávání apod. Faktem je, že v řadě těchto oblastí Česká republika zaostává. Například zde chybí specializované azylové domy pro oběti, stále přetrvává nedostatečná podpora organizací poskytujících terapeutické programy pro osoby dopouštějící se domácího násilí, nesystémová práce s dětmi vyrůstajícími v rodinách, kde k násilí dochází, ale také přístup k obětem ze strany zdravotnického personálu či policie. Podle Úřadu vlády, ač Istanbulská úmluva tyto problémy sama nevyřeší, poskytne účinný rámec a návod pro další aktivity státu. Také pomůže tomu, aby prevence domácího násilí byla vnímána jako priorita bez ohledu na aktuální politické klima.²³⁹

Při zhodnocování Istanbulské úmluvy je také velmi důležité vzít v potaz zkušenosti ostatních států, jež Istanbulskou úmluvu již ratifikovaly. Za tím účelem uspořádal v říjnu roku 2019 Úřad vlády ČR tiskovou konferenci s názvem „Evropské zkušenosti s Istanbulskou úmluvou“. Na této konferenci vystoupila i zástupkyně generální tajemnice Rady Evropy Gabriella Battaini-Dragnoni a zástupci některých zemí, jež Istanbulskou úmluvu před lety ratifikovaly.

---

²³⁸ Úřad vlády České republiky. Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí: mýty a fakta. Úřad Vlády ČR: 2018. s. 5.

²³⁹ Tamtéž. s. 9.

Například zástupkyně ze Srbska, které Istanbulskou úmluvu ratifikovalo v roce 2014 k tématu sdělila, že se v Srbsku nyní setkávají s vyšším počtem nahlašovaných případů a trestní řízení je díky úmluvě efektivnější. Do vzdělávacího systému také byla zahrnuta témata zabývající se prevencí domácího násilí, diskriminací, sexuálním násilím apod.²⁴⁰

Pokud by tedy Česká republika Istanbulskou úmluvu přijala, vymezení skutkové podstaty trestného činu znásilnění ve smyslu čl. 36, by v této návaznosti pravděpodobně měnit nemusela. Dne 1. února 2019 nabyl účinnost zákon č. 287/2018 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Tato novelizace trestněprávních předpisů byla mimo jiné přijata i za účelem dílčích legislativních změn, které bylo třeba přijmout v souvislosti s podpisem Istanbulské úmluvy. Tyto změny vyplynuly z analýzy připravenosti České republiky k přístupu k Istanbulské úmluvě. V návaznosti na to došlo k novelizaci nedostatečně dlouhých promlčecích dob u některých trestných činů proti ženám. Ke změně definice trestného činu znásilnění touto novelou nedošlo a nebyla předpokládána ani ve vládním návrhu tohoto zákona.

Jak již bylo výše uvedeno, některé smluvní státy Istanbulské úmluvy také nemají trestný čin znásilnění zakotven jako pohlavní styk s absencí svobodného souhlasu, a přesto jim po provedeném monitoringu ze strany kontrolního orgánu GREVIO změna legislativy doporučena nebyla (kromě Albánie, viz kapitola 5.3). Důvodem může být skutečnost, že tyto státy nepožadují k dokázání znásilnění fyzické násilí a nutnou fyzickou obranu oběti. Naopak vnitrostátní úpravy států, ve kterých je spáchání trestného činu znásilnění podmíněno fyzickým násilím a patřičným fyzickým odporem oběti, jsou ze strany mezinárodního společenství podrobeny značné kritice a ze strany lidskoprávních mezinárodních soudů může být vyvozena jejich odpovědnost za způsobenou újmu (o tom stručně pojednáno v předchozích kapitolách 5.1 a 5.2).

---

²⁴⁰ Tisková zpráva: Obavy z Istanbulské úmluvy se v ostatních státech nenaplnují. In: Vláda ČR. [online] 8. 10. 2019. [cit.03. 06.2021]. dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/tiskova-zprava-obavy-z-istanbulske-umluvy-se-v-ostatnich-statech-nenaplnuji-176766/>

6 Závěr

V diplomové práci jsem se zaměřila především na samotné pojetí trestného činu znásilnění. V práci tak nejprve na třech smyšlených příbězích demonstruji nejdůležitější vývoj trestněprávní úpravy znásilnění. Takový koncept byl zvolen zejména kvůli snaze o jistou poutavost pro čtenáře a zvýraznění rozdílů mezi právními úpravami znásilnění v minulosti. Lze konstatovat, že pojetí trestného činu znásilnění, resp. kriminalizace jednání pachatele se s vývojem společnosti rozšiřovala. Skutková podstata trestného činu znásilnění tak prošla značnou proměnou, než se ustálila na podobě současného ustanovení § 185 trestního zákoníku. Změny ve společnosti mají vliv i na dnešní podobu legislativního zakotvení trestného činu znásilnění a jelikož tento vývoj stále pokračuje, jeví se jako velmi důležitá otázka možné další změny skutkové podstaty trestného činu znásilnění v návaznosti na dosavadní vývoj legislativ evropských států.

Cílem diplomové práce bylo pojednat o základní skutkové podstatě trestného činu znásilnění v trestním zákoníku a vymezit nejdůležitější judikaturu vážící se k tomuto trestnému činu, která jeho pojetí do značné míry ovlivňuje. Právě díky soudní praxi, konkrétně především rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 9. 2011, sp. zn. 7 Tdo 1051/2011, jsou jako spáchání trestného činu znásilnění vyhodnocovány případy, kdy oběť neklade zřejmý, fyzickými symptomy doprovázený odpor, pokud byla pachateli zřejmá nevole oběti s pohlavním stykem. Přestože výklad skutkové podstaty trestného činu znásilnění není ničím novým a bylo o něm už pojednáno v mnoha jiných diplomových pracích, bylo nezbytné se mu věnovat pro následné vyhodnocení potřebnosti změny právní normy o znásilnění.

V návaznosti na legislativní vývoj definice znásilnění v evropských státech, kdy je znásilnění nově definováno jako pohlavní styk bez výslovného souhlasu, bylo cílem práce přednést stručné úvahy nad vhodností definování znásilnění jako pohlavní styk bez výslovného souhlasu i v českém právním řádě. Uvedená zjištění jsou pouze základními nálezy k této problematice, a to v rozsahu, který dovoľoval samotný rozsah diplomové práce.

Při analýze vhodnosti změny právní úpravy znásilnění jsem se zaměřila na tři nejzákladnější argumenty svědčící ve prospěch přijetí nové definice, a to je argument, že současná právní úprava nedopadá na mnoho případů znásilnění, dále vysoká latence tohoto trestného činu a mýty ve společnosti, které mohou způsobit sekundární viktimizaci oběti. Tyto důvody

používají především zastánci nové právní úpravy k dokázání potřeby změny současné právní úpravy. Jak vyplynulo z rozboru skutkové podstaty trestného činu znásilnění, současná právní úprava dopadá na mnoho případů znásilnění, tj. i na případy, kdy oběť byla zcela opilá, nebo pokud se dostatečně fyzicky nebránila apod. Z provedené analýzy dále vyplynulo, že nenahlašování znásilnění oběťmi tohoto trestného činu spíše nesouvisí s právní úpravou, ale s jinými okolnostmi, které mají svůj původ v pozadí skutku a oběti. Ani mýty spojené se znásilněním a zakořeněné ve společnosti by bohužel nová právní úprava pravděpodobně neodstranila.

V diplomové práci byla také věnována kapitola rozboru problematiky souhlasu k pohlavnímu styku. Bylo zjištěno, že pojem souhlasu k pohlavnímu styku má velmi nejednoznačnou povahu a není snadné ho legislativně upravit. Jelikož v českém právním prostředí nelze najít vymezení souhlasu k jakékoli sexuální aktivitě, zaměřila jsem se na právní úpravu Velké Británie. Britský zákon upravuje znásilnění jak pohlavní styk bez svobodného souhlasu již od roku 2003 a poskytuje i výklad pojmu souhlas. K této problematice také existuje na britských ostrovech četná judikatura.

S ohledem na výše uvedené a na zjištění získaná rozbohem základní skutkové podstaty znásilnění v § 185 trestního zákoníku, mám za to, že zavedení této podoby trestného činu znásilnění do českého právní řádu není žádoucí. Ačkoliv česká právní úprava není stoprocentní, zahrnuje mnoho situací znásilnění. Je velmi nesnadné legislativně ukotvit takový trestný čin, aby nebyl vymezen příliš vágně a zároveň přesně vystihnout trestné jednání.

Velmi aktuální je téma definice trestného činu znásilnění i z pohledu mezinárodního práva. V diplomové práci jsou uvedeny nejdůležitější příspěvky mezinárodních institucí a mezinárodních soudů k definici trestného činu znásilnění. Kvůli neshodě, která panuje kolem Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (Istanbulské úmluvy), nebyla tato v České republice dosud ratifikována. Istanbulská úmluva poskytuje definici znásilnění, které vymezuje také jako pohlavní styk bez výslovného souhlasu. Mnoho států, jež Istanbulskou úmluvu již ratifikovaly nemají upraven trestný čin znásilnění ve výše uvedeném smyslu, přesto jim kontrolní orgán GREVIO monitorující

dodržování Istanbulské úmluvy změnu zákona v oblasti znásilnění nedoporučil. Lze se domnívat, že by tomu tak nebylo ani v případě České republiky.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

Alexander, L. The ontology of consent. *Analytic philosophy*. vol. 55, no. 1, 2014.

Beres, A.M. *Spontaneous Sexual Consent: An Analysis of Sexual Consent Literatura*.

Blatníková, Š. Kriminologický výzkum o sexuálním násilí v ČR: empirické poznatky o trestných činech a odsouzených pachatelích. *Trestněprávní revue* 6/2017.

Bourke, J. *Znásilnění:dějiny od roku 1860 do současnosti*. Praha: Mladá fronta,2010.

Cejlp, M., Marešová A. *Variantní scénáře vybraných druhů kriminality*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008.

FRA. *Violence against women: an EU-wide survey, main results*. Luxembourg: Publication Office of the EU, 2015.

Francek, J. *Zločin a trest v českých dějinách*. 3.vydání. Praha: Rybka, 2007.

Hart, H.L.A. *Pojem práva*. Praha: Prostor, 2004.

Jelínek, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019.

Ježková, V. *Jen ano je ano: trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2017.

Ježková, V. *Jen ano je ano: trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2017.

Kovář, P. a kol. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*.1. vydání. Praha: Maxdorf, 2008.

Lewinsohn, R. *Světové dějiny sexuality*. 1. vydání. Praha: Naše vojsko, 1992.

Lindsey, Ch. *Women facing war*. Geneva: 2001, ICRC.

Novotný, O., Vokoun, R., Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6 vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010.

St-Germain, T., Dewey, S. Conflict-related sexual violence : international law, local responses. Kumarian Press: Sterling. 2012.

Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016.

Šámal, P. a kol. Trestní zákoník: edice velké komentáře. Komentář. 2. vydání. C. H. Beck, Praha 2012.

Šámal, P. a kol. Trestní zákoník, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009.

Šimáčková, K. Havelková, B. Špondrová, P. a kol. Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální? Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020.

Úřad vlády České republiky. Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí: mýty a fakta. Úřad Vlády ČR: 2018.

Vojáček, L. a kol. České právní dějiny. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010.

Ward, C. A. Attitudes toward rape: Feminist and social psychological perspectives. SAGE Publications: Londýn, 1995.

Weiss, P. a kol. Sexuologie. 1. vydání. Praha: Grada, 2010.

Seznam použitých internetových zdrojů

Denmark strengthens rape laws, outlawing sex without explicit consent [online] 18.12.2020.[cit.09.03.2021].dostupné:
<https://www.theguardian.com/world/2020/dec/18/denmark-strengthens-laws-outlawing-sex-without-explicit-consent>

Let's talk about „yes“: Consent law in Europe. Amnesty International. [online].17.12.2020. [cit. 14.03.2021]. dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2020/12/consent-based-rape-laws-in-europe/>

Sweden approves new law recognising sex without consent as rape. BBC. [online] 25.05.2018.[cit. 27.04.2020]. dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-44230786>

Sexualbrottslagstiftningen. In: Uppsalla Universitet. [online] [cit. 15.03.2021]. dostupné z: <https://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/sexuellt-vald/sexualbrottslagstiftningen/>

Crossland, D. Danish sex consent app's an anti-climax. In: The Times. [online] 05.02.2021. [cit. 15.03.2021]. dostupné z: <https://www.thetimes.co.uk/article/danish-sex-consent-apps-an-anti-climax-hqdw3m7x2>

Flanner, J. Slovenia moves closer to defining rape based on consent, not violent. In: Total Slovenia News. [online] 29.8.2020. [cit. 15.03.2021]. dostupné z: <https://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/sexuellt-vald/sexualbrottslagstiftningen/>

Finland moves closer to tougher rape laws with ministry proposal. In: Yle. 7.7.2020. [online] [cit.15.03.2021]. dostupné z: https://yle.fi/uutiset/osasto/news/finland_moves_closer_to_tougher_rape_laws_with_ministry_proposal/1143659

Kostner, P. Denmark outpaces Finland to become the tenth European country to regard unconsented sex as rape. In: Helsinki Times 02.09.2020.[cit. 16.3.2021]. dostupné z: <https://www.helsinkitimes.fi/world-int/18034-denmark-outpaces-finland-to-become-the-tenth-european-country-to-regard-unconnected-sex-as-rape.html>

Pomoc obětem TČ: Znásilnění. In: Policie České republiky. [online] [cit. 19.03.2021]. dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/pomoc-obetem-tc-znasilneni.aspx>

National Crime Victimization Survey (NCVS). Bureau of Justice Statistics. [online]. dostupné z: <https://www.bjs.gov/developer/ncvs/index.cfm>

Happening a spuštění kampaně: Chce to souhlas. In: Česká ženská lobby. 16. 02. 2021 [online] [cit. 22.03.2021]. dostupné z: <https://czlobby.cz/cs/projekty/happening-spusteni-kampane-chce-souhlas>

National Crime Victimization Survey (NCVS). Bureau of Justice Statistics. [online]. dostupné z: <https://www.bjs.gov/developer/ncvs/index.cfm>

Weiss, K.G. Neutralizing sexual victimization: A typology of victims' non-reporting accounts. In: Theoretical Criminology. [online] [cit. 22.03.2021]. dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1362480610391527#articlePermissionsContainer>

Fisher, S.B. a kol. Reporting Sexual Victimization To The Police and Others. Criminal Justice and Behavior. 2/2003. [online] [cit. 22.03.2021]. s. 29. dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/258129242_Reporting_Sexual_Victimization_To_The_Police_And_Others

Znásilnění – spáchaný zločin je nutné v každém případě oznámit. In: Policie České republiky. 14.11.2011. [online] [cit. 22.03.2021]. dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/znasilneni-spachany-zlocin-je-nutne-v-kazdem-pripade-oznamit.aspx>

Weiss, K.G. Neutralizing sexual victimization: A typology of victims' non-reporting accounts. In: Theoretical Criminology. [online] [cit. 22.03.2021]. dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1362480610391527#articlePermissionsContainer>

Stor ökning av fällande domar för våldtäkt sedan samtyckeslagen infördes. In: Brå. 15.06.2020 [online] [cit. 22.03.2021]. dostupné z: <https://bra.se/om-bra/nytt-fran-bra/arkiv/press/2020-06-15-stor-okning-av-fallande-domar-for-valdtakt-sedan-samtyckeslagen-infordes.html>

Fundamental Rights Agency (FCA). Violence against women: an EU-wide survey. Main result report. [online] 05.05. 2014.[cit. 16.03.2021]. dostupné z: <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>

Řekněte českým zákonodárcům: sex bez souhlasu je znásilnění. In: Amnesty International. [online] 18.02.2021.[cit. 22.03.2021]. dostupné z: <https://www.amnesty.cz/pripad/ceska-republika-zmena-pravni-definice-znasilneni>

Ciprová, K. a kol. Pod hladinou: Fakta a mýty o znásilnění, sborník textů. Gender studies: Praha 2010. [online] [cit. 06.04.2021]. dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/8b47a03bf445e4c3031ce326c68558ae/publikace_final_pdf.pdf

Přehled vhodné rozhodovací praxe soudů v případě znásilnění. [online] cit. 29.04.2020. dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Projekt_OPZ/Vystupy_projektu/prehled_vhodne_rozhodovaci_praxe_soudu_znasilneni.pdf

'Negligent rape': Has Sweden's sexual consent law led to change? [online] 12.07.2019. [cit. 28.04.2020]. dostupné z: <https://www.thelocal.se/20190712/negligent-rape-has-swedens-sexual-consent-law-led-to-change>

Wallerstein, S. 'A Drunken Consent is Still Consent'—Or is it? A Critical Analysis of the Law on a Drunken Consent to Sex following Bree. *The Journal of Criminal Law*. Vol 73, Issue 4, 2007.

Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen. In: Vláda ČR. [online] 25.10.2006. [cit. 03.06.2021]. dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen-19700/>

Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. In: Council of Europe Treaty Series No. 210. s. 32. [online] [cit. 28.05.2021]. dostupné z: <https://rm.coe.int/16800d383a>

Country-monitoring work. In: Council of Europe. [online] [cit. 29.05.2021]. dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/country-monitoring-work>

Recommendation on the implementation of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence by Albania. In: Committee of the Parties. s. 3. [online] [cit. 29.05.2021]. dostupné z: <https://rm.coe.int/recommendation-cop-albania/1680783ffa>

Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. In: Informační materiál Rady Evropy. [online] [cit. 28.05.2021]. dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/historical-background>

U signs the Istanbul Convention. In: European Institute for Gender Equality. [online] [cit.27.05.2021]. dostupné z: <https://eige.europa.eu/news/eu-signs-istanbul-convention>

Chart of signatures and ratification of Treaty 210. In: Council of Europe. [online] [cit.28.05.2021]. dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures>

Česká republika podepsala Istanbulskou úmluvu proti násilí na ženách. In: Vláda ČR. [online] [cit.27.05.2021]. dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/ceska-republika-podepsala-istanbulskou-umluvu-proti-nasili-na-zenach--143594/>

Válková: Istanbulska úmluva se do voleb nejspíše ratifikovat nebude. [online] [cit.03.06.2021]. dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/valkova-istanbulska-umluva-se-do-voleb-nejspis-ratifikovat-nebude/2006089>

Monika Klimentová: Proč ČBK nepodporuje ratifikaci tzv. Istanbulske úmluvy? In: Církev. [online] [cit.29.05.2021]. dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/181018proc-rimskokatolicka-cirkev-nepodporuje-ratifikaci-tzv-istanbulske-umluvy>

Tisková zpráva: Obavy z Istanbulske úmluvy se v ostatních státech nenaplnují. In: Vláda ČR. [online] 8. 10. 2019. [cit.03. 06.2021]. dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/tiskova-zprava-obavy-z-istanbulske-umluvy-se-v-ostatnich-statech-nenaplnuji-176766>

Znásilnění, o kterých se nemluví. [online]. 2009. [cit. 23.04.2020]. dostupné z: <http://stopznasilneni.ecn.cz/cz/znasilneni/znasilneni-o-kterych-se-nemluvi>

Bergehed, K. Sex without consent is rape. In: Time. 23.05.2018. [online] [cit. 16.03.2021]. dostupné z: <https://time.com/5288303/sweden-affirmative-consent-rape-law/>

R vs Bree 2007 Case Summmary. In: Law Teacher. [online]22. 12. 2020.[cit.30.03.2021]. dostupné z: <https://www.lawteacher.net/cases/r-v-bree.php>

Violence against women [online]. 12.2012.[cit. 13.03.2021]. dostupné z: <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>

Souhlas je základ. [online] [cit. 22.03.2021]. dostupné z <https://konsent.cz/souhlas/>

Chce to souhlas. In: Amnesty International. [online] [cit. 22.03.2021]. dostupné z: <https://www.amnesty.cz/chcetosouhlas>

Mezinárodní červený kříž. [online] 07/2004 [cit.30.03.2021]. dostupné z: https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/what_is_ihl.pdf

GREVIO. In: Council of Europe. [online] [cit.29.05.2021]. dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio>

Seznam použitých právních předpisů a mezinárodních úmluv

Criminal Law (Rape) Act, 1981.

Listina základních práv a svobod.

Práva městská království českého, jinak tzv. Koldínův zákoník, první publikace v r. 1579.
Dnes např. Malý, K. Práva městská království českého. Karolinum: 2013.

Římský statut Mezinárodního trestního soudu.

Sexual Offences Act 2003.

Trestní zákon č. 140/1961 Sb.

Trestní zákon č. 86/1950 Sb.

Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.

Trestní zákoník o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852.

Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen z roku.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.

Všeobecná deklarace lidských práv.

Seznam odborných článků

Gřivna, T. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie 10/2009. s. 67.

Jelínek, J. Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. Bulletin advokacie 4/2017. s. 17.

Kolářová, D. Seminář o Istanbulské úmluvě. In: Bulletin-advokacie. 10/ 2018.

Škvain P. Nad probíhající kodifikací trestního práva hmotného. Trestněprávní revue 10/2004, s. 304.

Seznam použité judikatury

Soubor trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, sv. 35/2007, pod č. T 990.

England and Wales Court of Appeal: Criminal Division. R vs Hysa. EWCA Crim 2056 (10 July 2007).

England and Wales Court of Appeal: Criminal Division. R vs. Bree. EWCA Crim 804 (26 March 2007).

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva: M.C. proti Bulharsku, č. st. 39272/98, ze dne 4. 12. 2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. ledna 1978, sp. zn. 2 Tz 26/77.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21. 7. 1978 sp. zn. 7 Tz 33/78.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu publikované pod č. 10/1979-II. Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 3. 4. 2002, sp. zn. 6 Tz 315/2001.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 6. 2002, sp. zn. 7 Tdo 236/2002.

rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2003, sp. zn. 7 Tdo 571/2003.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2010, sp. zn. 7 Tdo 841/2010.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 8. 2010, sp. zn. 3 Tdo 611/2010.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13.10.2010, sp. zn. 7 Tdo 10444/2010.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 8. 2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 9. 2011, sp. zn. 7 Tdo 1051/2011.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2012, sp. zn. 8 Tdo 521/2012.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 10. 2012, sp. zn 4 Tdo 1070/2012.

rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. 11 Tdo 975/2012.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze dne 11. 4. 2013, sp. zn. 2 To 12/2013.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 3 Tdo 1296/2013.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 294/2014.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, ze dne 2. 7. 2014, sp. zn. 8 Tdo 775/2014.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. 8. 2015, sp. zn. 5 Tdo 847/2015-31.

rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 6. 2017, sp. zn. 3 Tdo 680/2017.

rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 12. 2017 sp. zn. 7 Tdo 1120/2017.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. 8 Tdo 36/2018.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 4. 2018, sp. zn. 7 Tdo 359/2018.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. 1. 2020, sp. zn. 8 Tdo 1584/2019.

rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2020, sp. zn. 4 Tdo 556/2020.

Seznam dalších zdrojů

Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women. General recommendation No. 35 on gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19. United Nations. 26. 6. 2017.

Sdělení Výboru č. 18/2008. K.T.V. proti Filipínám ze dne 30.7.2010. CEDAW/C/46/D/18/2008.

Sdělení Výboru č. 31/2011. V. P. P. proti Bulharsku ze dne 12.10.2012. CEDAW/C/53/D/31/2011

Sdělení Výboru č. 34/2011. R.P.B. proti Filipínám ze dne 28.2.2014. CEDAW/C/57/D/34/2011.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Vymýcení domácího násilí páchaného na ženách. In: Úřední věstník Evropské unie. C 351/21. 15.11.2011.

Šandová, M. Diplomová práce Metodika vyšetřování trestného činu znásilnění (specifické problémy). Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta: 2014.

Veselá, E. Trestný čin znásilnění a měnící se pohled společnosti a práva na tento trestný čin. Studentská vědecká odborná činnost. XIII. ročník. 2020.

Trestný čin znásilnění (vybrané problémy)

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá pojetím trestného činu znásilnění. Ambicí diplomantky nebylo podat všezahrnující výklad na téma tohoto trestného činu z hlediska trestněprávního a kriminologického, ale zabývat se základními znaky znásilnění a reagovat na možnou změnu současné skutkové podstaty znásilnění. V úvodu práce je nejprve představen základní historický vývoj tohoto trestného činu. Historický vývoj je demonstrován na třech smyšlených příbězích, aby si čtenář práce mohl lépe představit hlavní změny, které v oblasti základní skutkové podstaty v minulosti probíhaly.

Další část práce tvoří rozbor základní skutkové podstaty trestného činu znásilnění v § 185 odst. 1 trestního zákoníku. Pojednání o základních znacích tohoto trestného činu, jež jsou upraveny ustanovením § 185 trestního zákoníku a vykládány právní teorií, doplňuje výklad judikatury Nejvyššího soudu, resp. Ústavního soudu České republiky.

Navazující kapitola v diplomové práci pojednává o konstrukci skutkové podstaty trestného činu znásilnění jako pohlavní styk bez výslovného a dobrovolného souhlasu jedné ze zúčastněných stran. V rámci této kapitoly je představen výčet států, které legislativně upravují trestný čin znásilnění jako pohlavní styk bez souhlasu. Následuje rozbor důvodů, které podle zastánců nové právní úpravy svědčí ve prospěch změny současného ustanovení o znásilnění ve prospěch výše uvedeného vymezení. Důležitou součástí práce je zamyšlení nad tím, zda by bylo vhodné se takovým vymezením základních znaků znásilnění inspirovat v českém trestním zákoníku.

Poslední kapitola je věnována mezinárodnímu rámci trestného činu znásilnění. Zde jsou uvedeny nejdůležitější příspěvky mezinárodních institucí a mezinárodních soudů k definici trestného činu znásilnění. V rámci této kapitoly je také stručně pojednáno o Istanbulské úmluvě, jejím vývoji a o tom, jak je na ní nahlíženo v České republice.

Klíčová slova: znásilnění, definice znásilnění, pohlavní styk bez souhlasu

A crime of rape (selected issues)

Abstract

The thesis deals with the concept of the crime of rape. The ambition of the graduate was not to give an all-embracing interpretation of this crime from the point of view of criminal law and criminology, but to deal with the basic characteristics of rape and to respond to a possible change in the current law definition of rape. The introduction to the thesis first presents the basic historical development of this crime. Historical developments are demonstrated on three fictional stories so that the reader of the thesis can better imagine the main changes that have taken place in the area of basic constituent elements of the crime.

Another part of the thesis consists of an analysis of the basic constituent elements of the of rape in § 185 of the Criminal Code. The interpretation of the basic constituent elements of this offence, complements the interpretation by legal theory and the interpretation of the Supreme Court and Constitutional Court of the Czech Republic.

The following chapter in the thesis deals with the construction of the legal definition of rape as sexual intercourse without expressing voluntary consent. This chapter presents a list of states that legislate the crime of rape as sexual intercourse without consent. The following is an analysis of the reasons which, according to the proponents of the new legislation, are in favour of an amendment to the current rape clause in favour of the above definition. An important part of the work is to consider whether it would be appropriate to be inspired by such a definition of the legal definition of rape in the Czech criminal code.

The last chapter is devoted to the international framework of the crime of rape. There are the most important contributions of international institutions and international courts to the definition of the crime of rape. This chapter also briefly discusses the Istanbul Convention, its development and how it is viewed in the Czech Republic.

Key words: rape, definition of rape, sexual intercourse without consent